

Rodna gruda

Slovenija

Od kod smo doma	1
Vaša pisma	2
Mladi mostovi	3
Dogodki	4
Jugoslavija in svet: Šport in politika	5
Gospodarske novice	6
Knjižne skrivnosti in zakladi Slovenije	8
Cankarjev dom – srce kulturnega dogajanja	10
Intervju: Janez Zorko	12
Dušanova pot v novo življenje	14
V deželi Petra Klepca	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Črtice iz zgodovine Slovencev	24
Korenine	26
Umetniška beseda: Pavle Zidar	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe	32
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedadada	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Tiskovni sklad	43

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani

Irena Majcen

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Slovenska ljudska noša

Tako kot noša drugih slojev, je tudi noša slovenskega kmeta doživljala v raznih obdobjih svoj razvoj, ki odseva poteze posameznih stilnih obdobj. Spreminjala se je pod vplivom najrazličnejših družbenih gibal in okoliščin, ki so uravnavale kmetovo oblačenje, ob pobudah in vzorih, ki so jih dajala oblačila drugih stanov, čeprav se je v starejših obdobjih na splošno razvijala le v okviru stanovskih razločkov, ki so jih razni družbeni redi uvažali z namenom, da bi se prebivalstvo razlikovalo po obleki glede na družbeni položaj. V 18. in 19. stoletju pa takšnih predpisov niso več izdajali, ker se je dotodanje družbeno stanje precej spremenilo. To je čas, ko se je tudi kmečka noša lahko občutneje preoblikovala. Čim bolj se je kmet osvobajal družbene in gospodarske podrejenosti, tem samostojneje in svobodneje se je oblačil in se proti sredini 19. stoletja začel kar najvidneje zgledeovati po mestni in trški noši in se jima približevati.

Zunanjo podobo kmečke noše na Slovenskem nam do začetka 19. stoletja dajejo številne upodobitve na freskah, votivnih podobah in drugih likovnih pričevanjih. Dopolnjujejo jo arhivski viri in druga pisana sporočila. Od 19. stoletja naprej pa imamo po muzejih in privatnih zbirkah ohranjene tudi številne kose moške in ženske noše ter kompletne noš, nadalje številnejše nadrobne opise noš, po katerih lahko povzamemo natančnejšo krojno in blagovno podobo kmečkih oblačil ter se tudi poučimo o raznih funkcijah kmečke noše.

Prve določnejše podatke o noši na Slovenskem dajejo upodobitve gotskega slikarstva v 15. stoletju. Pri teh upodobitvah pa moramo vsekakor upoštevati možnost, da so slikarji upodabljali noše tudi po predlogah. Pisani viri, ki se šele v 16. stoletju pridružijo likovnim pričevanjem gotske umetnosti nas poučijo, da je v tem času oblačilna omika v naših krajih še vedno povezana s poznosrednjeveško. Kmečka noša 17. stoletja pa se nam predvsem po zaslugi Janeza Vajkarta Valvasorja jasno predstavi z baročnimi, seveda rustikalnimi potezami.¹ Nekatere poteze iz tega obdobja so izpričane v kmečki noši še v 18. in deloma tudi v prvi polovici 19. stoletja, istočasno pa zahajajo v kmečko nošo značilnosti bidermajerskega načina oblačenja. Na prehodu v 19. stoletje je tudi noša slovenskega kmeta, tako kot drugod po srednji Evropi, dosegla oblikovni in estetski razcvet. Obdobju njenega razcveta, v katerem še vedno razloču-

jemo prebivalce posameznih območij med seboj že na zunaj, po njihovi noši, sledi pod vplivom najrazličnejših zgodovinskih gibal obdobje intenzivnejših sprememb v kmečki noši. Kmečka noša se vedno hitreje približuje mestni noši in postaja vedno enotnejša. Vidnejše zunanje poteze v noši, ki so ločevale prebivalce posameznih pokrajin med seboj, začenjajo izginevati. Kljub temu še nadalje opažamo razločke in značilnosti v oblačenju slovenskega kmeta, zavljo katerih tudi še danes govorimo o slovenski kmečki noši. Določneje: spoznavamo kmetov odnos do sprejemanja in soustvarjanja sodobnejših oblačilnih potez. Prav s tem obdobjem, ki zajema približno zadnje poldrugo stoletje, se ukvarja pričujoče delo. V tem obdobju se kmet nekako do srede preteklega stoletja tudi v baročno in bidermajersko vplivani noši še vedno razločuje od mestnih in trških prebivalcev, od srede 19. stoletja dalje pa se kmalu začne vedno bolj približevati njihovi noši, tako da v zadnjem času razlike hitro izginjajo. Kmečko nošo tega polpreteklega obdobja so strokovnjaki do nedavnega najpogosteje imenovali *ljudska* noša. Še splošnejši naziv, uveljavljen ob koncu prejšnjega stoletja, je *narodna* noša. Obe poimenovanji sta za označevanje kmečke noše preohlapni, po drugi strani pa pomenita povsem določeno kategorijo noš.

Obsežnejši pojem ljudska noša obsega noše različnih stanov, tako obrtnikov, delavcev in kmetov, ki se glede na družbeni in gospodarski položaj med seboj razločujejo tudi v oblačenju. Zato je potrebno noše posameznih stanov ali posameznih družbenih skupnosti določneje poimenovati, kakor na primer: obrtniška noša, delavska noša im kmečka noša. Izraz »narodna noša« ima danes očitno dva pomena. Še pred desetletji so ga uporabljali strokovnjaki, ki so opisovali slovensko kmečko nošo, pod vplivom srbskohrvatskega besedišča in je bil v tem primeru izraz »narodni« istoveten z izrazom »ljudski« tudi na drugih področjih kmečke kulture. Od konca 19. stoletja pa pogosteje uporabljamo »narodni« v pomenu »nacionalni«, torej je »narodna« noša »nacionalna« noša, ki pa nikakor ni istovetna s kmečko nošo, kakršno so nosili kmetje na Slovenskem v 19. stoletju.

urednik
vam

vaša
pisma

Ta prostor bom tokrat izkoristil za nekaj obvestil o bližnji izseljenski turistični sezoni, saj bo marsikdo izmed vas še zadnji trenutek prebral, kaj vse si bo med obiskom Slovenije, ki ga načrtujete, vredno ogledati. Upam, da vas bo to obvestilo doseglo še pravočasno.

Na prvem mestu moram vsekakor omeniti osrednjo slovensko kulturno hišo **Cankarjev dom**, ki bo 6. julija ob 19.30 uri gostil slovenske izseljence na slovesni akademiji v počastitev 80-letnice Slovenske narodne podporne jednote in 50-letnice Progresivnih Slovenk Amerike. Poleg slavnostnega govornika, ki bo orisal pomen obeh organizacij, smo pripravili tudi zanimiv kulturni spored, v katerem sodelujejo:

- glasbena skupina STRIBOR iz Nove Gorice
- folklorna skupina LIPA iz St. Catharinesa v Kanadi
- recitacijska skupina iz Radovljice
- skupina studia za svobodni ples
- mešani pevski zbor USPEH iz Milwaukeeja, ZDA.

Spored in celotna prireditev bo torej resnično privlačna, da bo pritegnila kar največje število domačih gledalcev kakor seveda tudi večje število izseljencev, ki se boste v teh dneh mudili na obisku domovine. Prisostvovali bosta tudi delegaciji obeh organizacij – SNPJ in PSA.

Ob tem pa moram vsekakor poudariti, da je Slovenska izseljenska matica pisno čestitala tudi ob jubileju najstarejše slovenske podporne organizacije v ZDA – Ameriško-slovenske katoliške jednote (KSKJ), ki slovi letos 90-letnico.

Istega dne, kot bo proslava v Cankarjevem domu, bo odprta tudi razstava v Narodni in univerzitetni knjižnici. Prikazala naj bi bogato kulturno in publicistično dejavnost ameriških Slovencev na podlagi gradiva, ki ga hrani ta slovenska ustanova.

Zamuditi ne smete tudi tradicionalnega **izseljenskega piknika v Škofji Loki** – osrednje slovenske izseljenske prireditve, vsekakor pa bodo privlačna tudi območna srečanja v Kamniški Bistrici, Novi Gorici, Kočevju in morda še kje. V avgustu bo tudi veliko tradicionalno **srečanje slovenskih društev iz zahodne Evrope v Moravcih** v Pomurju, ki se ga bodo morda udeležila tudi vaša društva oziroma vaše kulturne skupine.

Vabimo vas in vam kličemo: Dobro došli doma!

Jože Prešeren

Kuharski recepti

Rodna gruda me krepi in razveseljuje že dolgo let in brez nje bi mi bilo življenje pusto in prazno. Hvala vsem, ki sodelujete pri Rodni grudi, saj je njena vsebina vsako leto pestrejša in boljša. Posebno sem vesela kuharskih receptov.

Tilka Komericki, Cobourg, Ont.,
Kanada

Draga gruda

Oglašam se iz Arizone, kjer je zdaj (v začetku marca) že precej vroče. Tukaj zdaj zorijo pomaranče, limone, grapefruit in še več drugega sadja. Ker ne prenesem suhe vročine, bo treba kmalu oditi od tod.

Večkrat grem k sinu v Buffalo, kjer se pogosto srečujemo tudi z drugimi Slovenci, ki živijo v okolici, pogosto pa obiščem tudi prijateljico Gizelo Milar iz Gowande. Lani sem obiskala tudi prijateljico Pepco Jančič v Kanadi. Tam smo šli tudi na piknik, ki ga je žena priredila možu, ki je prišel iz Jugoslavije, kamor je šel obiskat svojo mater. Pozdravljam vse pri Rodni grudi kakor tudi moje sestre in brate. Pozdrav tudi Angeli Rant in Jerci Šolar in njenemu možu.

Angela Bischof, Mesa, AZ, ZDA

Iz sončne Kalifornije

Prilagam naročnino za Rodno grudo, ki jo vedno rada berem. Posebno so mi všeč zgodbe. Pride počasi, a vendar pride. Doma sem bila iz lepe Bele krajine, eno uro peš od Črnomlja – Dragovanja vas. Zdaj živim v družino že 32 let v sončni Kaliforniji, 15 kilometrov od Los Angelesa. Tu imamo vedno lepo vreme. Letos še

nismo imeli dežja, drugod ga je pa preveč.

Bila sem že dvakrat v rojstnem kraju, rada pa bi šla še enkrat, mogoče prihodnje leto. Moji trije otroci so vsi zaposleni, imajo svoj biznis, imamo šest vnukov in mi večkrat rečejo, kdaj bomo šli skupaj v moj rojstni kraj. Med seboj pa govorijo samo angleško. Lepe pozdrave bralcem Rodne grude doma in po svetu in še posebej uredništvu. Pozdravljam tudi drage brate in sestre in njihove družine.

Frances Roschitz, Whittier, CA,
ZDA

Iskanje sreče

Rad prebiram revijo, berem dopise in gledam slike iz raznih krajev in tudi mojo rojstno vasico Drežniške ravne, ki mi bo ostala v večnem spominu. Zelo zanimiva je ta Rodna gruda, ko prebiram dopise naših Slovencev, razkropljenih po širnem svetu, kjer iščejo srečo. Nekaterim se je nasmehnila, druge je presenetila, tako je to naše kratko življenje. Lep pozdrav vsem bralcem Rodne grude in uredništvu.

Jože Ivančič, Schumacher, Ont.,
Kanada

Samo malo prijaznosti želimo

Že dolga leta sem naročnica Rodne grude in se vam spet oglašam z nekaj besedami. Včasih se nam zgodi-jo stvari, ki jih je težko pozabiti. Tako sem 30. marca prejela pismo, da je mama, ki je stara že prek 70 let, v mariborski bolnišnici, kamor so jo nujno prepeljali, in da je bila že operirana. Ker me je skrbelo, sem takoj poklicala bolnišnico. Hotela sem le vprašati, za kaj pravzaprav gre, vendar mi je dežurna sestra samo rekla, da gre po mamo, ko pa jo je pripeljala, nisva mogli spregovoriti niti pet besed, ko je že odložila slušalko. Poklicala sem ponovno in ko sem s težavo končno le dobila zvezo, me je sestra le zavrnila, kaj vendar tečnarim. Mislim, da to ravnanje ni v smislu zdravniške službe. Saj ne želimo

MLADI MOSTOVI

S sošolci po Sloveniji

Sem v predzadnjem letniku srednje šole in imam kar precej učenja. Poleg tega pa se veliko ukvarjam z atletiko in drugimi športi. Igram nogomet, odbojko, namizni tenis in tenis in tako mi ostane le malo časa.

Na lanskoletni tečaj slovenščine v Kranju imam prav lepe spomine. Doživeli smo marsikaj prijetnega in videli veliko zanimivega. Tudi letos sem nameraval priti, vendar imam v juliju počitniško prakso. Škoda je, da je ta šola v dveh mesecih, kot pravijo Francozi »à cheval sur deux mois« (na konju dveh mesecev). Po mojem mnenju bi bilo bolj praktično, če bi bil samo v enem mesecu, v juliju ali v avgustu. Za letos sem dogovorjen s prijatelji, ki smo bili v šoli v Kranju lani, da se dobimo avgusta v Ljubljani, in da bomo napravili nekaj izletov po Sloveniji, rojstni domovini naših prednikov. Verjetno se bomo za kak dan oglasili tudi v šoli v Kranju.

Ko bom dokončal šolanje, bi bil zelo rad učitelj telovadbe oziroma športne vzgoje. Koristilo bi mi tudi kako leto tovrstnega študija v Sloveniji. Sicer pa je do tega še daleč in bomo imeli še dovolj priložnosti za dogovore.

V okolici, kjer živimo, Nancy, ni veliko Slovencev, zato tudi med nami ni veliko družabnega življenja. Včasih pa se le zberemo na kakem pikniku v naravi, največkrat pa kar na našem vrtu, če je lepo vreme. Takrat po navadi pojemo ali pa poslušamo slovenske plošče. Večkrat pa tudi sami (moja sestra Irena, brat

Damjan, in jaz) kaj zaigramo na harmoniko, kitaro in bobne. Od časa do časa tudi povabimo v goste kak pevski zbor iz večjih slovenskih kolonij. Včlanjeni smo v slovensko društvo Jadran v Merlebachu, 100 km daleč, kjer smo s starši nastopali tudi za dan republike, za materinski dan in podobno. Zdaj sta sestra in brat že na univerzi in imata svoje probleme, starša pa imata tudi svoje skrbi in težave, še posebno mama, ki jo tare bolezen.

Rodno grudo redno prejemamo in jo redno beremo. Izkoriščam priložnost in toplo pozdravljam vse sošolce in sošolke kakor tudi predavateljice in predavatelje iz lanske poletne šole v Kranju.

Milan Maršič, Laneuville, Nancy, Francija

Rad sem imel poletno šolo

Poletno šolo sem imel zelo rad, ker sem se dosti naučil in tako se zdaj lahko učim slovenščino sam, kadar imam čas. V Windsorju namreč nimamo nobene slovenske šole. Kakorkoli, imamo eno skupino v slovenskem domu, kjer plešemo slovenske narodne plesse. Društvo nastopa po vsem mestu, pa tudi v okoliških mestih, kjer živijo Slovenci.

Star sem petnajst let in sem v drugem letniku gimnazije. V šoli mi gre zelo dobro in sem dobil »šolsko čast«. Tako, jaz bi šel rad ponovno v poletno šolo v Kranj. Lani sem že bil, zdaj pa bi si rad svoje znanje še izboljšal. Prosim, če me sprejmete tudi letos.

Jože Bencak,
Windsor, Ont., Kanada

drugega kot malo prijaznosti in malo strpnosti do nas, ki nas skrbi, kaj se dogaja z našimi dragimi doma. Zato se iskreno zahvaljujem dežurnemu zdravniku, ki mi je pozneje povedal, kaj je bilo z mamó, da je operacija uspela in da ni nobenih težav. Takih ljudi, kot je bil on, bi potrebovali več.

Marija Babič,
Stuttgart, ZR Nemčija

Umrl mi je mož

Naznanjam žalostno vest, da je ugasnilo življenje mojega moža Justina Udovcha. Grozno je bilo trpljenje, kruta usoda, ki nas je prizadela. Več kot eno leto je trajalo po operaciji, bolezen pa je trajala skoraj pet let. Ves čas je bil okrog zdravnikov in v bolnici.

Od januarja letos je bil samo doma, imel je ponovno pljučnico in ta ga je tudi spravila na oni svet. Umrl je doma v mojih rokah, zadnja ura je bila zelo mirna. Le zaspal je in ga ni bilo več med nami.

Res je življenje eno samo trpljenje, ničesar se ne da

spremeniti, sprejeti je treba vse dobro in slabo. Čaše trpljenja je treba izpiti do dna, tako pravi pregovor. Bog nam daj dovolj moči, da vztrajamo v trpljenju, ki nas spremlja iz dneva v dan.

Antonia Udovch,
San Francisco, CA, ZDA

Materina beseda

Prvič se oglašam Rodni grudi iz daljne Avstralije, ker želim postati naročnik te lepe slovenske revije. Rodna gruda mi ni bila neznaná ves ta čas v Avstraliji, le naročen nisem bil nanjo, ker sem že vsa leta naročnik treh slovenskih revij. Čutil sem, kako mi je materina beseda dragocena daleč od domače dežele. Od časa do časa sem tudi sam zapisal, kar mi je narekovalo čustvo, čeprav v preprosti besedi. Moja pesem je v Melbourne že pozdravila ansambel »Planšarji« in tudi Ljubljanski oktet. Skromna je moja setev materine besede, saj sem le samorastnik. Vzklilo seme pa je osemletna hčerka, ki po slovenskih odrih po Avstraliji

recitira moje pesmi. Prilagam eno od mojih preprostih pesmi in upam, da bo zanj malo prostora tudi v Rodni grudi.

Ivan Lapuh, Morwell, Avstralija

Oktet bratov Pirnat

Želim vam omeniti, da revijo v redu prejemam, čeprav malo pozno. Vsekakor pa sem nad pestro vsebino od vsepovsod in bogatimi ilustracijami navdušen in vesel.

V oktobrski izdaji lani me je še posebno razveselila fotografija s posnetkom mojih bratov – okteta bratov Pirnat na izseljenem pikniku v Kamniški Bistrici. Končno je bila to lepa priložnost in vidim, da ste bili res mož beseda, za kar sem vam iz srca hvaležen.

Lubo Pirnat,
Melbourne, Avstralija

Olajšanje

Priznati vam moram, da sem tudi jaz zelo zadovoljna z revijo Rodna gruda, priljubljen pa mi je tudi Dela-

vec. Vse to mi prinese delček moje priljubljene domovine in pomeni zame pravo olajšanje. Tudi moj mož je navdušen, saj mora biti vedno prvi, ki jo pregleda, potem pa me kliče, naj mu preberem, saj ga tudi zanima, kako gre v moji rojstni domovini. Zaključujem z upanjem, da nam vsem v tujini ostanete zvesti in nam sporočite tudi, če kaj ni v redu.

Nežka Harai-Pertinač,
Zofingen, Švica

Gruda rodne zemlje

Spet je naokrog leto in čas za obnovo naročnine za ta priljubljeni list, ki nam lajša domotožje po naši ljubi stari domovini. Zelo rada berem list, ki je bil nanj naročen moj pokojni mož. Jaz sem tudi stara že 79 let in sem že štirikrat obiskala Jugoslavijo. Moj rojstni dom je bil v Črnučah pri Ljubljani, v Ameriko pa sem odšla, ko sem bila stara 24 let. Pozdravljam vse rojake doma in po širnem svetu.

Antonia Lickar,
Ridgefield, Wa., ZDA

dogodki

Jugoslavija je dobila novo vodstvo

Delegati skupščine Jugoslavije so 15. maja izvolili novo predsedstvo SFR Jugoslavije s petletnim mandatom. Sestavljajo ga: Veselin Djuranović (Črna gora), predsednik, Radovan Vljaković (Vojvodina), Sinan Hasani (Kosovo), Lazar Mojsov (Makedonija), Branko Mikulić (BiH), Stane Dolanc (Slovenija), Nikola Ljubičić (Srbija), Josip Vrhovec (Hrvaška) in Dragoslav Marković kot predsednik predsedstva CK ZKJ.

Za predsednika skupščine Jugoslavije je bil izvoljen Dušan Alimpić, za

podpredsednico pa Nuša Kerševan iz Slovenije.

Zvezno vlado še naprej vodi Milka Planinc iz Hrvaške, podpredsedniki pa so Janez Zemljarič, Borislav Srebrić in Mijat Šuković. Iz Slovenije sta člana zvezne vlade še Vlado Klemenčič (finance) in Jernej Jan.

Namesto Janeza Zemljariča, ki je odšel za podpredsednika zvezne vlade v Beograd, je bil za predsednika slovenske vlade izbran dosedanji podpredsednik Dušan Šinigoj.

France Popit, predsednik predsedstva Slovenije

Slovenska skupščina je za novega predsednika predsedstva SR Slovenije izvolila Franceta Popita in za novega člana predsedstva Janeza Stanovnika. Drugi člani predsedstva SR Slovenije

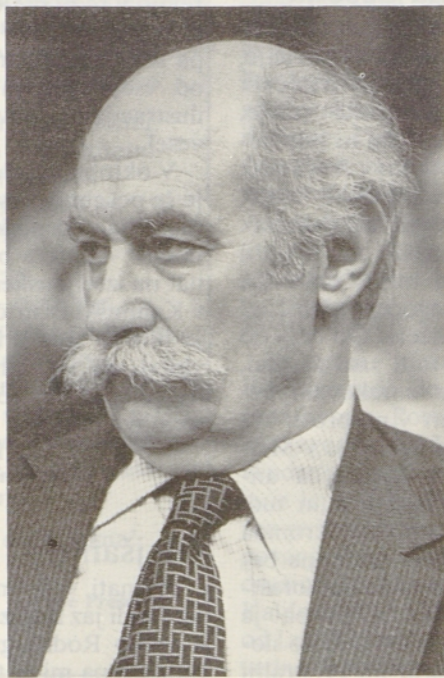
so še: Alojz Briški, Majda Gaspari, Stane Markič, Zoran Polič, France Štiglić, Andrej Marinc in Franc Šetinc.

Predsednik slovenske skupščine Vinko Hafner se je ob tej priložnosti zahvalil Sergeju Kraigherju za delo v predsedstvu SFR Jugoslavije, in Viktorju Avblju, dosedanjemu predsedniku predsedstva SR Slovenije.

France Popit

Janez Stanovnik

Proslava zlatega jubileja PSA

V Clevelandu, Ohio, je bila 5. maja 1984 osrednja proslava zlatega jubileja organizacije Progresivnih Slovenk Amerike, ki so se je udeležile številne delegatke vseh krožkov te organizacije, še živeče ustanoviteljice in številni drugi gostje. Slovensko izseljensko matiko sta na tej proslavi zastopali Tilka Blaha, predstavnica konference za družbeno aktivnost žensk pri RK SZDL Slovenije, in znana družbena delavka Vida Tomšičeva. Ameriški rojaki so obema našima predstavnicama pripravili številne pristrčne sprejeme, razen z vodstvom PSA pa sta imeli plodne razgovore tudi z vodstvom Slovenske narodne podporne jednote, Hrvaške bratske zajednice, nekaterimi člani ameriškega kongresa in drugimi. Podrobneje bomo o njunem obisku ZDA poročali v prihodnji številki.

Slovenija: cene poskočile za polovico

V aprilu letos so bile cene v vsej Jugoslaviji za 52 odstotkov višje kot v aprilu lani, v Sloveniji pa za 49,2 odstotka.

V aprilu letos se je v Sloveniji najbolj podražilo kmetijsko orodje – za 136 odstotkov, vozila so bila dražja za 80,5 odstotkov, jajca za 70,2, obutev za 70, pohištvo za 69,9, zelenjava za 69,4, sadje za 58,6, čistila za 58,6, tekstilni izdelki za 58,3 odstotke itd.

Boljše pokrivanje uvoza z izvozom

Zvezni sekretar za finance Vlado Klemenčič je v zvezni skupščini, v odboru za kreditno-monetarni sistem, opozoril na to, da Jugoslavija z izvozom pokriva že 92 odstotkov uvoza. Glede celotnega dolga Jugoslavije tujni pa je na vprašanje delegata iz Slovenije Lojzeta Skoka dejal, da se dolg kljub vsemu povečuje, ne sicer sama glavnica, dolg pa le.

Mednarodni simpozij »Znanost in vera« v Ljubljani

V Ljubljani je od 9. do 12. maja potekal simpozij z naslovom »Znanost in vera«, ki sta ga organizirala Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Sekretariat za neverujoče iz Vatikana. Na simpoziju so sodelovali domači in tuji znanstveniki iz osmih različnih dežel. Zbrani teologi, sociologi in znanstveniki so izmenjali svoje misli, ki v širšem kontekstu posegajo na področje sožitja verujočih in neverujočih v današnjem času. Simpozij naj bi pri-

speval k ustvarjanju dialoga in sodelovanja ljudi z različnimi kulturnimi, političnimi in ideološkimi prepričanji in pa tudi k sodelovanju in ustvarjanju ozračja za reševanje nasprotij in sporov v sodobnem svetu. Znanstveniki so v svojih referatih obravnavali razmerja med znanostjo in vero ter njune kritične razsežnosti, sledile so teme s področja kozmologije, nasprotja med vero in novo astronomijo v 17. stoletju, izvora vesolja in s tem v zvezi izvora življenja, problematika moderne teologije, družbeni ustroj in religija v moderni industrijski družbi ipd.

Ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar je na sprejemu za udeležence, drugi dan simpozija v nadškofiji, v svojem govoru poudaril: »Ni to pogovor med znanostjo in vero, ampak med ljudmi, verujočimi in neverujočimi, o znanosti in veri. Za vsakega človeka in za vse ljudi sta znanje in verovanje, znanost in vera na ta ali oni način, v tej ali oni obliki, s temi ali onimi predznaki sestavni del njihovega duhovnega življenja. Da se moremo o tem med seboj pogovarjati, nam odkriva, da je med nami kljub vsem razlikam marsikaj skupnega. Sicer bi pogovor ne bil mogoč. Pogovor je vedno spodbuda za skupno pot naprej. Na tej poti pa so odločilnega pomena odprtost, medsebojno razumevanje in spoštovanje, dobrohotnost in iskreno iskanje.«

Simpoziju so prisostvovali številni domači gostje iz družbenopolitičnega in kulturnega življenja: Mitja Ribičič, Aleksander Grličkov, Janez Milčinski, Bratko Kreft, Ivan Potrč, Josip Vidmar idr. Med vidnimi tujimi gosti, ki so se v spremstvu ljubljanskega nadškofa Alojzija Šustarja udeležili simpozija, so bili vršilec dolžnosti predsednika sekretariata za neverne v Vatikanu Paul Poupard, dunajski nadškof kardinal Franz König, celovski škof Egon Capellari, drugi dan simpozija se jim je pridružil tudi apostolski pronuncij v Jugoslaviji Michele Cecehini. Vse misli in ugotovitve s simpozija so dragocen prispevek k ekumenskemu sožitju kot tudi sožitju med verujočimi in neverujočimi.

Rojak na začasnem delu v ZR Nemčiji podaril zvon za šmarnogorsko cerkev

Ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojz Šuštar je 29. aprila posvetil novi zvon, ki ga je šmarnogorski cerkvi podaril Janez Blažič, 44 let, doma iz Vodice, ki je že dvajset let na začasnem delu v ZR Nemčiji in ves čas dela v tovarni Mercedes. Zvon je izdelala tovarna Bachert iz Heilbrona,

stal pa je 70.000 nemških mark. Janez Blažič, ki je vdovec, žena mu je umrla med bivanjem v ZRN, je za zvon odštél triletno prihranek. Ko so ga vprašali, kaj ga je vodilo k temu velikodušnemu darilu, je dejal, da je neka nesreča pri delu spremenila smer njegovega življenja. Sklenil je, da se bo uprl pretiranemu pohlepu po gmotnih dobrinah, pa bo na svoj način pomagal ljudem, ki si želijo miru, varnosti, nesebičnosti. Posvetitve zvona se je udeležilo tudi veliko naših rojakov iz tujine, med njimi pa je bil tudi nemški tovarnar Bachert. Bronasti zvon tehta skupno 3878 kilogramov.

Paul Sifler v Cankarjevem domu

Velika dvorana Cankarjevega doma v Ljubljani je 10. maja gostila tudi ameriškega Slovenca Paula Siflerja, organista, pianista, skladatelja in dirigenta, ki se je tokrat prvikrat predstavil širši slovenski javnosti s samostojnim orgelskim recitalom, ki je bil organiziran v sodelovanju s Slovensko izseljensko matico.

Paul Sifler je bil rojen leta 1911 v Ljubljani, mladost pa je preživel v Polhovem Gradcu, od koder se je kot devetleten otrok z materjo preselil v Ameriko. Študiral je na konzervatoriju v Chicagu, kjer je za diplomu izvajal lasten klavirski koncert. Hkrati je bil vključen v živahno kulturno dejavnost Slovencev v tem mestu, saj je deset let vodil mešani pevski zbor slovenskega narodnega doma. Leta 1946 se je preselil v New York in tudi tam nadaljeval s tovrstno dejavnostjo. Uprizoril je več operet, med njimi tudi lastno »Kdo bo dobil Maričko?«.

V tem času se je uveljavil tudi z orgelskimi koncerti v znanih newyorških cerkvah. Dve leti zaporedoma je imel redne tedenske koncerte v cerkvi sv. Pavla, na univerzi Columbia pa je bil v teku desetih let redni gost dvakrat letno. Na povabilo sekcije ameriških organistov v Pasadeni je izvajal obsežen izbor orgelskih skladb Mesiaena. Zdaj živi v Hollywoodu v Kaliforniji in deluje kot organist in zborovodja, veliko pa se posveča tudi komponiranju, hkrati pa tudi lastno glasbeno založbo Fredonia Press. Tematsko so njegove skladbe obarvane z mehiškimi, puertoriškimi in predvsem s slovenskimi melodijami. Lastne in tuje orgelske skladbe izvaja tudi na več gramofonskih ploščah.

Na ljubljanskem koncertu se je Paul Sifler predstavil kot izvrsten solist in plodovit skladatelj. Glasbeni kritik ljubljanskega »Dela« Leon Engelman je v svoji oceni zapisal, da je organist prvi del svojega koncerta posvetil starejši glasbi – D. Buxtehude,

N. la Begue in J. S. Bach – »in takoj s svojstvenim registriranjem predstavil drugačen odnos do starejše glasbe, ko skuša izrabljati predvsem širše in mogočnejše zvočne možnosti sodobnega instrumenta. To raznostranost je poznavalsko razširil v obeh slovenskih skladbah, v Premrlovem Pastoralu in dosegel v barvnih niansah izredno avtentičnost orgelskega zvoka iz časov njegovega nastanka. Značaj Tomčeve koračnice kot kontrasta pristopa pa je zazvenel v posrečenem ozračju za instrument nenavadne glasbene oblike.«

Za tem je kritik posvetil posebno pozornost tudi Paulu Siflerju kot skladatelju in zapisal, da so se ob tem enakovredno razvile tudi njegove izvajske širine:

»Solist izredno dobro izkorišča ogromno možnost instrumenta, ima izvrstno tehniko, kjer izstopa pedalna igra, in v registrskih kombinacijah širokih zamahov zvočnih snopov dopolnjuje svoje kompozicijske in izvajske zamisli.

Skladbam Paula Siflerja gre predvsem priznati raznostranost kompozicijske tehnike. Recitativ, Passacaglia in Fuga je skladba izredne kozmopolitske usmerjenosti, bogata v harmoniji in razgledana v obvladovanju olikovne discipline. V treh slovenskih rapsodijah uporablja slovensko ljudsko pesem in nevsiljivi, iskreni in razmeroma preprosti obliki, določene razlike med skladbami pa kažejo skladateljski razvoj. Kompozicija »Obup in agonija Dachau« je angažirana glasba, mogočna v akustičnem smislu in pretresljiva v svojem poslanstvu umetniško doživljenega ustvarjanja.

Srečanje s skladbami Paula Siflerja je bil kvaliteten dogodek, ki ga lahko štejejo tudi v našo glasbeno kulturo.«

Vabilo

Vabimo vas na vinsko zabavo in poskušnjo domačih radgonskih vin, šampanjcev, mineralne vode Radenske in rogaške slatine Donat, ki bo v soboto, 27. oktobra 1984 v Ausstellungshalle – Sindelfingen.

Poskušnja bo od 9–17. ure. Od 19.30 do 3. ure zjutraj vas bo zabaval **ansambel Lojzeta Slaka s Fantii iz Praprotna.**

Prisrčno vabljeni!

Vstopnice dobite pri Krajnc, 7032 Sindelfingen, Spitzholz str. 61 ali 7031 Holzgerlingen, Schloss str. 46.

Telefon: 07031/804340 ali 49665

jugoslavija in svet

Šport in politika

V začetku maja je sovjetska tiskovna agencija TASS prenesla sporočilo sovjetskega nacionalnega olimpijskega komiteja, v katerem je med drugim rečeno:

»Samovoljno ravnanje oblasti ZDA z ustanovno listino olimpijskih iger in grobo kršenje idealov in tradicij olimpijskega gibanja, imajo edini cilj, da spodkopujejo gibanje. Ta smer, ki se je jasno pokazala že prej, še velja in se uveljavlja tudi zdaj.

V takih okoliščinah je nacionalni olimpijski komite ZSSR prisiljen izjaviti, da je udeležba sovjetskih športnikov na igrah 23. olimpiade v Los Angelesu nemogoča.

V sporočilu je še rečeno, da bodo nacionalni komite ZSSR in športne organizacije Sovjetske zveze še naprej podpirale Mednarodni olimpijski komite in druge mednarodne športne organizacije. V sporočilu tudi niso nikjer uporabili besede bojkot, marveč govorijo le o »neudeležbi«. Sporočilo kot konkreten razlog za neudeležbo navaja dejstvo, da sovjetskim športnikom in njihovim spremljevalcem menda ne bo zagotovljena varnost, zaradi splošnih razmer pa da tudi ne bodo imeli pogojev za normalno nastopanje.

Sporočilo sovjetskega olimpijskega komiteja je tako potrdilo najbolj črnogleda pričakovanja tistih pesimistov, ki so napovedovali sovjetsko povračilo za ameriški bojkot moskovskih olimpijskih iger pred štirimi leti.

V trenutku, ko gre to besedilo v tisk, je seveda še vedno nekaj upanja, da bo Sovjetska zveza spremenila svojo odločitev, toda če se to ne bo zgodilo, bo šport doživel nov udarec.

Povsem jasno je, da je to politična odločitev, nič manj pa, da je nikakor ni mogel sprejeti sovjetski olimpijski komite, marveč se je poridila v najvišjem sovjetskem partijskem in državnem vodstvu.

To vodstvo je pač presodilo, da je možno in potrebno v splošno blokovsko, posebej pa ameriško-sovjetsko konfrontacijo vključiti tudi šport in olimpijsko misel in je tako tudi ravnalo.

Tako ravnanje (in v tem trenutku še ni jasno, če mu ne bodo sledili tudi olimpijski komiteji drugih vzhodnih držav) je na žalost vpletlo šport v kolesja dnevne politike. Ni dvoma, da nekatere od sovjetskih razmer držijo (v Združenih državah Amerike že deluje organizacija Ban the Soviets, ki je pripravila vrsto protisovjetskih demonstracij, propagandnega gradiva in se nasploh trudi, da bi sovjetskim športnikom in spremljevalcem kar se da zagrenila bivanje v Los Angelesu, če bi tja prišli), toda to vsekakor ne more biti razumen razlog za neudeležbo. Prav tako ne morejo držati sovjetske obtožbe glede varnosti, kajti policijske in druge službe v Los Angelesu bodo prav gotovo storile, kar je (normalno) potrebno za varnost tujih gostov.

Zato se z odločitvijo sovjetskega olimpijskega komiteja ni mogoče strinjati, kakor se ni bilo mogoče pred štirimi leti, ko ni bilo v Moskvi ameriških in nekaterih drugih športnikov. Politika se ne bi smela vpletati v šport, še manj pa ga izrabljati v svoje namene. Sovjetska zveza je to storila in to ni dobro, še slabše pa bi bilo, če bi bili ob tem tiho.

V malce bolj diplomatskem, a še vedno razumljivem jeziku, je to povedal tudi predsednik Zveze za telesno kulturo Jugoslavije rekoč, da izraža ob sovjetski odločitvi »obžalovanje«, saj se zaradi te odločitve »postavlja pod vprašaj univerzalnost manifestacije, ki v mnogočem presega športne okvire in ji pripisujejo funkcijo krepitve sodelovanja med narodi sveta in boja za mir«.

Janez Čuček

gospodarske novice

Radensko pijejo v 14 državah

Radenska je lani prodala na tuje domala 11 milijonov litrov mineralne vode, kar je kakšnih pet odstotkov celotne proizvodnje (lani so napolnili 193 milijonov litrov mineralne vode). Mineralno vodo so lani pili v 14 državah sveta, cilj Radenske pa je, da do konca tega srednjeročnega obdobja proda na tuje vsaj deset odstotkov proizvodnje, pri čemer naj bi bilo tudi več stila oziroma drugih brezalkoholnih pijač na osnovi mineralne vode. Teh pijač so v Radenski lani natočili 72 milijonov litrov, kar pomeni, da je ta čedalje bolj priljubljena pijača po količini natočenih steklenic oziroma litrov na drugem mestu – takoj za coca colom.

Te in še nekatere druge podatke so povedali predstavniki Radenske na nedavnem srečanju s predstavniki tujih firm, ki se ukvarjajo s prodajo Radenske. Prišli so iz Avstrije, kjer so lani popili več kot pet milijonov litrov Radenske oziroma domala polovico vse iz Radenc izvožene mineralne vode, potem iz Italije, ki je drugi največji uvoznik Radenske (2,15 milijona litrov oziroma 22 odstotni delež izvoza Radenske), približno toliko kot Italijani je popijejo tudi Zahodni Nemci, v drugih državah pa so količine znatno manjše. Poleg že omenjenih držav so bili v Radencih še predstavniki Kuwaita, Švedske, Švice, ZDA in Kanade, manjkali pa so potemtakem predstavniki iz Avstralije, Anglije, Belgije, Cipra, Dubai in Malte.

Izvoz Radenske predstavlja kar osemdeset odstotkov celotnega jugoslovanskega izvoza mineralnih vod, na domačem trgu pa je Radenska s 193 milijoni letne proizvodnje mineralne vode tudi največja, saj pomeni njena proizvodnja dobro tretjino celotne jugoslovanske. Radenska slovi kot ena izmed najboljših mineralnih vod na svetu zavoljo naravnega plina CO₂, ki ga vsebuje. Sicer pa v Radencih napolnijo letno še kakšnih štiri tisoč kub. metrov tega naravnega plina, ki ga nekaj tudi izvozijo v sosednjo Avstrijo.

Izvoz mineralne vode je zelo težaven posel. Gre pač za artikel, ki je

pričo svoje velikosti in teže bolj malo vreden, zato pri njem prevozni stroški igrajo zelo pomembno vlogo. Kot kaže, bo moč izvoz povečati le s pomočjo lahke in nepovratne embalaže, toda plastična embalaža je ponekod za mineralno vodo prepovedana – na primer v sosednji Avstriji. Druga težava je, da so naši največji uvozniki hkrati tudi največji proizvajalci mineralne vode – Italijani so lani napolnili dobrih 1,7 milijarde litrov, zahodni Nemci 2,6 milijarde in Avstrijci skorajda tristo milijonov litrov mineralne vode. Še bolj kot te številke pa je pomemben podatek, da te države naglo povečujejo proizvodnjo mineralnih vod: v zadnjih desetih letih se je proizvodnja te pijače v Evropi povečala za 70 odstotkov, od tega relativno največ v Avstriji (za 4,5 krat, zato pa razmišljajo o prepovedi uvoza), v Španiji in na Portugalskem za trikrat, za nekaj manj v ZRN, v Franciji (ki pa je sicer s 3,3 milijarde letne proizvodnje vodilni »mineralec« na svetu) in Jugoslaviji pa je desetletni porast znašal komaj deset do dvajset odstotkov.

Glede proizvodnje mineralne vode (približno šeststo milijonov litrov) je Jugoslavija na petem mestu v Evropi in predstavlja kakih pet odstotkov celotne proizvodnje. Nekje v sredini je glede izvoza mineralnih vod in kot smo že omenili, predvsem po zaslugi Radenske, ki pa je z 220 milijoni litrov napolnjene mineralne vode četrti največji tovrstni polnilec na svetu.

Petdesetkrat večji izvoz

Nova Rikova naložba v vrednosti 650 milijonov dinarjev je namenjena razširitvi in posodobitvi proizvodnje. Naložba je nujno potrebna zaradi načrtovanega večjega izvoza, ki bo od lanskih 217 tisoč dolarjev porastel na 12 milijonov dolarjev v letu 1990. Na konvertibilno tržišče bodo izvažali predvsem nakladalnike in obiralce datljev, na klirinško pa predvsem raznovrstne stiskalnice. Riko bo za naložbo zbral 60 odstotkov lastnih in združenih sredstev, 39 odstotkov denarja bodo zbirali s posojili izvajalcev del in dobavitelji opreme. Republiški komite za oceno investicij je naložbo ocenil kot smotno.

Rast izvoza v ZDA

Po podatkih skupnega gospodarskega predstavništva v Združenih državah Amerike je 43 jugoslovanskih delovnih organizacij, ki se zbirajo okrog tega predstavništva, lansko leto izvozilo za 294 milijonov dolarjev blaga ali 17 odstotkov več kot leta 1982. Naj-

Dnevni kop premoga v Trbovljah (foto: Janez Zrnec)

večji uspeh so te delovne organizacije dosegle pri prodaji pohištva, saj so ga v ZDA prodale za 101,1 milijona dolarjev. Temu sledi izvoz kovinskih izdelkov, hrane, tekstila in usnja, kemičnih in farmacevtskih proizvodov, pa izvoz storitev s področja turizma, letalskega in pomorskega transporta, kar je skupaj ocenjeno na 132,9 milijona dolarjev. Letos načrtujejo delovne organizacije prek tega skupnega predstavništva v ZDA doseči izvoz v vrednosti 391,4 milijona dolarjev, se pravi 30 odstotkov več kot lani.

V Hercegovino z letalom

Mostar je v ponedeljek, 19. marca, spet dobil letalsko povezavo z Beogradom in Zagrebom. Uvedla jo je ljubljanska letalska družba Inex-Adria aviopromet z novimi kanadskimi letali dash-7, ki imajo po 50 sedežev.

Iz Mostarja v Beograd in nazaj bodo letala letela vsak dan, razen ob nedeljah, proti Zagrebu pa za začetek le ob sredah in sobotah, z aprilom pa morda tudi že vsak delovni dan. Vozni red bo usklajen z mednarodnimi poleti z zagrebškega in beograjskega letališča.

Itas vse bolj izvažata

Kočevski Itas bo skušal letos preseči lanskoletni izvoz, ko so prodali v tujino za milijon dolarjev izdelkov. Egiptu bodo letos prodali transportna sredstva, predvsem prekucne prikolice. Iran in ZRN bosta kupila Itasove ci-

sterne za prevoz rzsutih materialov in zrnja. V ZRN bodo še naprej dobavljali cisterne za prevoz cementa. Libija pa bo uvozila celotno pretovorno postajo za cement. Z Etiopijo so se dogovorili za prodajo mlinov in žitnih silosov. V Bolgarijo bodo izvažali avtomešalce, na Poljsko pa priključna vozila.

Gradimo 17 elektrarn

V Jugoslaviji gradimo ta čas 17 elektrarn s skupno instalirano močjo 3535 megavatov (sedanja moč vseh naših elektrarn je 17.743 MW), ki bodo letno proizvajale 18,9 milijarde kWh električne energije. Gradnja teh elektrarn bi morala biti zaključena do leta 1987. Po številu, pa tudi po moči, gradimo največ termoelektarn na premog. Devet termoelektarn s skupno močjo 2649 MW bo letno proizvajalo 15 milijard 89 milijonov kWh. Največja med temi je TE Nikola Tesla B-2 pri Obrenovcu. V gradnji so tri elektrarne na mazut ali plin s skupno močjo 245 MW v Osijeku, Novem Sadu in Zrenjaninu, ki bodo letno dajale milijardo 470 milijonov kWh električne energije. Hidroelektarne gradimo štiri, in sicer Djerdap 2, Solkan, Mavčiče in Zavoj s skupno instalirano močjo 365 MW in povprečno letno proizvodnjo milijardo 110 milijonov kWh. Letos bo dograjena prečrpovalna akumulacijska hidroelektarna Obrovac z močjo 276 MW in letno proizvodnjo 430 milijonov kWh električne energije.

Knjižne skrivnosti in zakladi Slovenije

Odkar je človek zapisal prvo besedo na predmet, ki se ga je dalo prenašati po svetu, opažajo arheologi, je začel tudi zbirati to, kar je ostalo zapisano. Knjižnice so stare toliko, kot so stari prvi zapisi. Tako kot človek ohranja stara pisma in slike, s tem pa samemu sebi ohranja preteklo življenje, si tudi narod ohranja preteklost v narodnih ali nacionalnih knjižnicah. To zbiranje in ohranjanje je teklo v stoletjih po antiki bolj slučajno kot načrtno, dokler ni v začetku 16. stoletja neki francoski kralj ukazal, da mora po en izvod vsega, kar se v deželi natisne, priti tudi v kraljevsko knjižnico. Tak odlok so kasneje uvedle tudi vse ostale evropske dežele. Narodne knjižnice obvezno dobivajo po dva izvoda vsega, kar tiskanega v deželi izide ali kar se o tej deželi natisne.

Slovenska narodna in univerzitetna knjižnica ima že kar častitljivo zgodovino. Letos je stara 210 let. Takrat je namreč avstroogrška cesarica Marija Terezija namenila 630 knjig, ki so jih rešili po požaru iz razpuščenega jezuitskega kolegija, za splošno rabo. Te knjige je leta 1774 dobila knjižnica ljubljanskega liceja. Le nekaj let kasneje je ta knjižnica dobila tudi pravico do prejemanja obveznega izvoda vseh tiskov na območju tedanje dežele Kranjske. Francoska zasedba je to pravico razširila na celotne Ilirske province. Knjižnica je v svoji zgodovini zamenjala kar šest imen: do konca prve svetovne vojne je bila Študijska knjižnica, po koncu vojne je postala Državna študijska knjižnica, dve leti kasneje je preimenovana v Državno biblioteko, leta 1938 pa je postala Univerzitetna biblioteka. Leta 1945 so ji priznali status Narodne in univerzitetne knjižnice ali kratko NUK. Med ljudmi, ki se na knjižnice spoznajo, velja za drugo knjižnico v Jugoslaviji: druga ustanovljena – po zagrebški, druga po številu knjižničnih izvodov – tudi takoj za zagrebško.

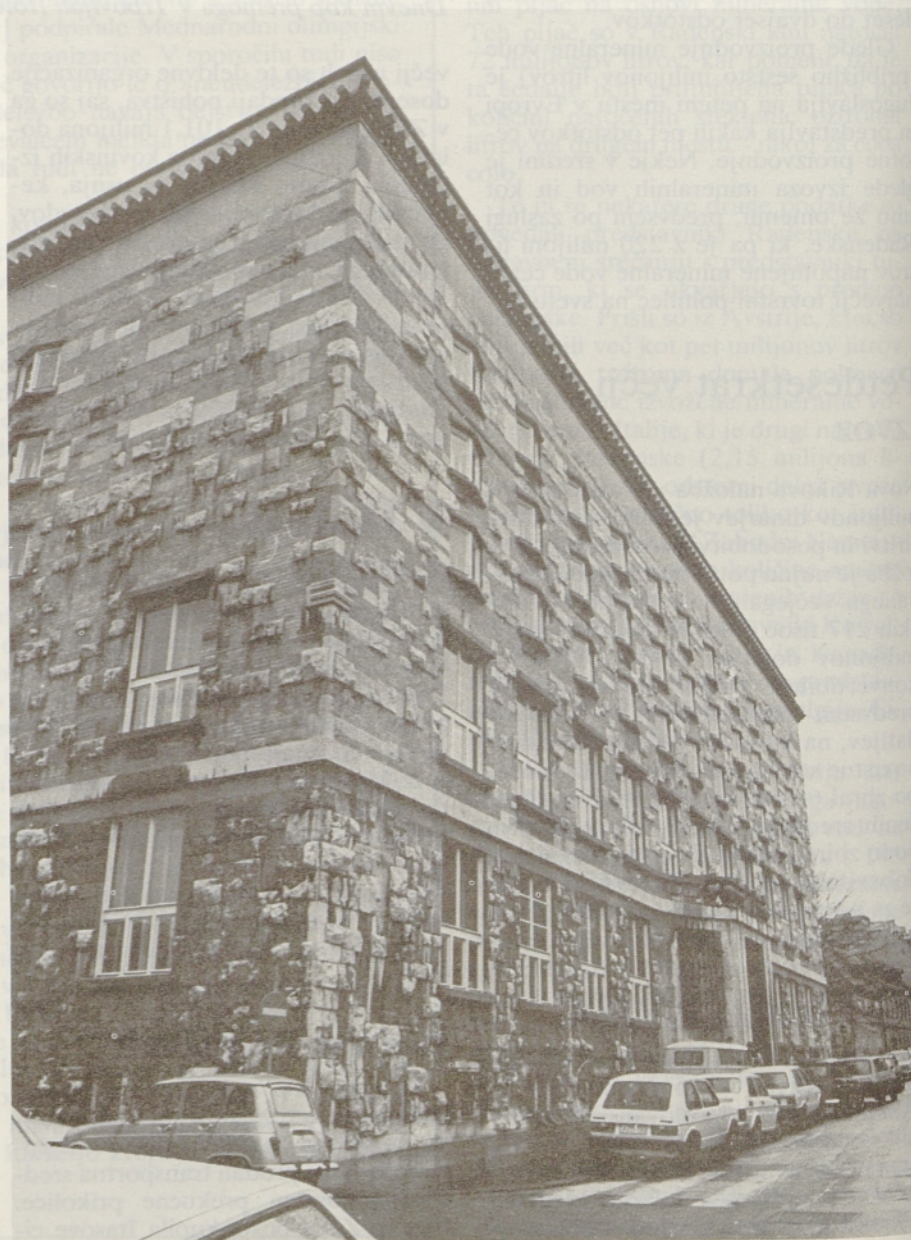
Takrat, ko je arhitekt Jože Plečnik izdelal načrte za stavbo na Turjaški ulici 1 – tiha in kratka ulica ima samo to številko – je seveda računal na povečanje števila knjig in je zgradil stavbo za 250.000 knjig. Najbrž ni slutil, kaj vse bo čas prinesel, saj šteje knjižnica letos že preko milijon in pol izvodov, ki jih večino še vedno hranijo v tej isti stavbi. Lahko si vsak predstav-

lja, kako so s knjigami in vsemi drugimi tiski, ki jih taka knjižnica mora zbirati in ohranjati tudi za kasnejše rodove, zapolnili vse sobe, hodnike, podstrešje in celo kleti.

Sedanji ravnatelj Tomo Martelanc trdi, da sprejmejo letno preko 100.000 obiskovalcev, med njimi pa je vsaj 6000 rednih uporabnikov knjižničnih storitev. Le malokateri od njih ve, kaj vse se skriva v tej stavbi. Skoraj štiri milijone katoliških lističev

daje le površno sliko o prostorski stiski. Znano je, da je pred leti delal v NUK knjižničar, ki je malodane v stavbi tudi spal. Njegova strast so bile pač knjige in stari papirji. Takrat kataloški lističi niso bili še tako urejeni, kot so danes, in ta knjižničar je veljal za edinega človeka, ki je vedel skoraj za vsak list papirja, kje ga bo našel. Včasih se je šele čez teden dni spomnil, kam mora po še neregistrirano knjigo, ki je, ob stalnem prilivu tiska v

Pročelje Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ena izmed najznamenitejših stvaritev arhitekta Jožeta Plečnika

knjižnico tudi iz zapuščin osebnih knjižnic zavednih Slovencev, ostala v kakem zaboju na prenatrpanem podstrešju.

Čeprav je danes vse, kar hranijo v NUK, registrirano, pa ima ta stavba še dalje svoje skrivnosti in zaklade. Trezorji so polni dragocenosti: tu so dragocene inkunabule, srednjeveški latinski in cirilski glagolski kodeksi, rokopisno gradivo, dragocene grafike, slike... Takih stvari seveda ne izposojajo, čeprav je ena od poglavitnih nalog knjižnice tudi izposojanje. Narodna in univerzitetna knjižnica je javna, zato so tu v zadnjih dveh letih priredili dve razstavi, ki sta dosegli – po besedah Toma Martelanca – med Slovenci pravo evforično stanje. Na prvi razstavi – poimenovali so jo Zakladi NUK – so lani javnosti pokazali srednjeveške rokopise in inkunabule. To so knjige, ki so nastale v prvem obdobju tiskarstva tja do leta 1500. Razstavili so tudi najdragocenejše rokopise velikih Slovencev in prvotiske, staro glasbeno gradivo in kartografske dragocenosti. Letos so podobno razstavo, ki je zbudila veliko pozornosti, pripravili o 16. stoletju, burnem obdobju slovenske prebuje. Ob 400-letnici izida Dalmatinove slovenske Biblije so slikovito predstavili dosedanja spoznanja o pojavljanju slovenske besede in slovenskih reformacijskih avtorjev v tiskih 16. stoletja.

Tovrstna javna dejavnost NUK spada seveda med tista dejanja, ki jih ta knjižnica z veliko prizadevnostjo in nemajhnim požrtvovalnim delom opravlja tudi z namenom, da bi zbudila pozornost lastnega naroda. Tu ne gre samo za zbujanje narodne zavesti in ponosa nad lastno kulturno zgodovino, ampak tudi za zbujanje občutka, da je NUK resnično veličastna knjižnica, ki zasluži pozornost Slovencev. Seveda se je ta knjižnica letos znašla pred nerešljivimi problemi. Vanjo priteka letno preko 50.000 izvodov raznih tiskov. V zadnjem obdobju se je dejavnost, oziroma zbiranje v nacionalnih knjižnicah po svetu razširilo: poleg glasbene tiskane dokumentacije spadajo v knjižnične fonde tudi plošče, kasete, magnetofonski trakovi, fotografije, filmi... S tem se je seveda povečal tudi obseg dela pri katalogizaciji vsega knjižničnega materiala.

Prihod novega ravnatelja v NUK, je prinesel tudi svež način razmišljanja. Ko je Tomo Martelanc pričel govoriti o računalniški obdelavi knjižničnega materiala, so bili vsi proti računalniku. »Obrnil sem sistem na glavo,« pravi Tomo Martelanc. »Najprej sem se moral vsega, kar je povezano z računalniško obdelavo, naučiti, če sem hotel druge prepričati.« Zdaj ve o računalnikih vse, kar je potrebno vedeti, in ne le to: celo ravnati zna z računalni-

NUK je stara že 210 let

Vse fotografije: Janez Zrnc

Pogled v del velike študijske čitalnice

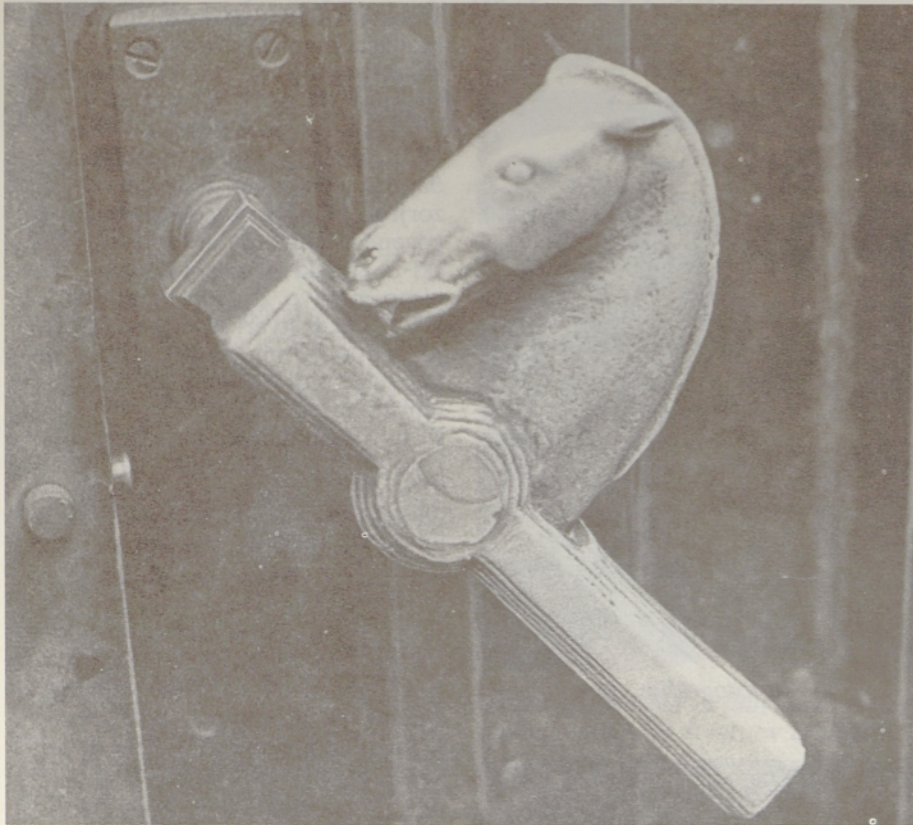

Cankarjev dom – srce kulturnega dogajanja

Katero leto in dan velja za rojstni dan Cankarjevega doma v Ljubljani, je pravzaprav težko reči. Saj je le-ta odprl vrata prvim obiskovalcem že tedaj, ko so v njegovem jedru še delali izvajalci. Pa tudi danes še ni povsem dokončan. Velika dvorana še čaka na dokončno ureditev in slovesno otvoritev velikega odra. Kljub temu pa se v Cankarjevem domu uspešno odvija delo že od 1980. leta.

Vsakdo, ki stopi mimo Cankarjevega doma, se z veseljem ozre nanj. Njegove bele stene delujejo od zunaj sila slovesno, od znotraj, v veliki sprejemni dvorani, obloženi s tapiserijami znanih umetnikov, pa se ta občutek še stopnjuje, prav tako v številnih dvorinah. Marsikdo, ki se za kulturo ni dosti menil, večkrat stopi v Cankarjev dom. Tisti pa, ki so ob njegovi rasti malce negodovali, zdaj rade volje priznajo, da je Cankarjev dom velika pridobitev, na katero smo Slovenci lahko ponosni. Vanj prihajajo ljudje od blizu in daleč, kajti v njem se iz dneva v dan dogaja kaj novega, vznemirljivega. Vodstvo Cankarjevega doma je namreč med svoje programske usmeritve z velikimi črkami zapisalo besedico: raznolikost. Zato je v Cankarjevem domu moč videti in doživeti prav vse – od koncerta enega največjih mladih pianistov tega časa Iva Pogoreliča do ekskluzivnih projekcij filmov, računalniških dnevov, baletnih srečanj, lutkovnih predstav, modnih revij, čarovniških matinej za otroke, itd. Vodilo gledališke programske politike Cankarjevega doma pa je: vse, kar dobrega ali aktualnega nastane v domovini, mora čimprej v Cankarjev dom. To in raznolikost prireditev pa zagotavlja privlačnost Cankarjevega doma, ustvarja magnetizem, ki vabi in kliče vanj.

To kažejo tudi številke. Naj so bile napovedi o številu predstav in obiskovalcev Cankarjevega doma še tako optimistične, pove seštevke podatkov za 1983. leto, da so zastavljeni plani krepko preseženi. Lani je potekalo v Cankarjevem domu nič manj kot 251 gledaliških predstav, ki se jih je ogledalo 59245 obiskovalcev. Pa to še ni vse, prišteti je treba še številne glasbe-

Tudi kljuka na vhodnih vratih je droben spomenik

kom, saj pravi, da se tega dandanes lahko naučijo celo desetletni otroci. Prepričal je sodelavce in tako je del naslovov knjižničnega gradiva že računalniško obdelan. NUK sam nima računalnika, pomaga si z računalniki večjih slovenskih podjetij. »Za nas bi bil dovolj velik računalnik za 200.000 dolarjev, kar je pol ceneje, kot ga imajo nekatera slovenska podjetja,« pravi dalje Tomo Martelanc. Zdi pa se, da so to le sanje, kajti čas gotovo ni najprimernejši za tak strošek. Pred vrati so namreč drugi, bolj kočljivi problemi.

Prostorsko stisko skuša NUK reševati tako, da išče dodatne prostore za shranjevanje literature. Narodna knjižnica mora vse ohraniti, zato je mikrofilmi ne rešujejo prostorske stiske. Vsak knjižnični material mora biti shranjen v NUK v dveh izvodih. Prvi je za izposajo, drugi za dokumentacijo. Kako je slednja pomembna, kaže primer iz vojnih let.

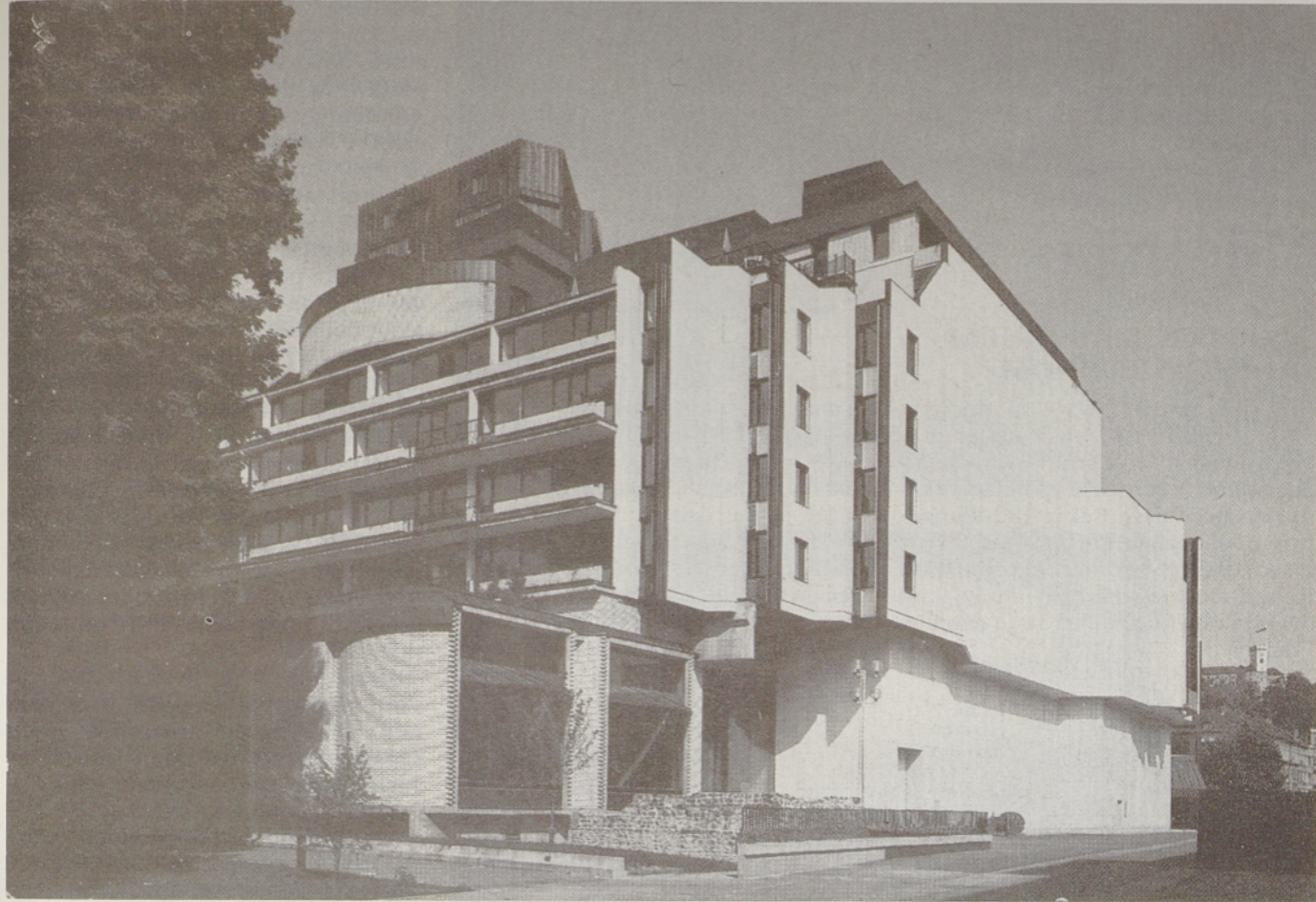
V času, ko je bila Ljubljana okupirana, je Boris Urbančič hranil v NUK tudi ilegalno literaturo: »Že takrat smo se zavedali, da živimo v času, ki ga bo zgodovina morala po dokumentih ocenjevati, saj pomeni dokument najzanesljivejše pričevanje o neki dobi.« Sprva je Urbančič shranjeval le tisto, kar je slučajno dobil v roke, na njegov predlog pa je politično vodstvo OF spomladi leta 1942 odredilo, da prejme knjižnica od vsake razmnože-

ne literature po pet primerkov. »Tako je postala NUK najbrž edina ilegalna institucija, ki je imela v okupirani Evropi organizirano obvezno dotekanje ilegalnih publikacij,« pravi Boris Urbančič. Zanimivo je tudi, da so svoj tisk nosili v NUK tudi belogardisti in plavogardisti. Nekateri od tako ohranjenih dokumentov so ob vojni vihri ostali edini ohranjeni.

»Nekoč velika in prostorna knjižnica je postala pretesna. Tempelj knjige, kot ga je zgradil Plečnik, je lep, vendar nefunkcionalen,« pravi Tomo Martelanc. V naslednjih petih letih bo knjižnica zbirala denar za izdelavo načrtov za novo stavbo. Plečnikove umetnine nihče ne bi rad prezidaval in adaptiral, kljub temu, da vanjo že čez pol leta ne bo mogoče spraviti niti lističa več. Dodatno težavo predstavljajo tudi pogoji, ki so za hranjenje knjižničnih materialov potrebni. Knjig ni mogoče spravljati kar v vlažne kleti ali kamorkoli. Že tako je preveč skrbi s slabim papirjem iz tega stoletja, ki vse prehitro prhni.

Težko je zapisati in naštetih vse dejavnosti, s katerimi se delavci NUK ukvarjajo, še mnogo teže pa bi bilo opisati njihovo prizadevnost pri nalogah, ki so naložene ustanovi, za ohranjanje dokumentov narodne kulturne zgodovine. Prav ta kulturna zgodovina pa je ena od reči, ki ohranjajo narodno identiteto in tudi ponos vsakega od nas.

Lada Zei

ne prireditve, filmske predstave, promocije knjig in publikacij slovenskih založb, problemske tribune, okrogle mize, najrazličnejše razstave in ne nazadnje kongresne dejavnosti, ki si zlagoma in vse uspešneje utira pot. V tem primeru dobimo 793 prireditev (ali po dve na dan), kar je za 78 odstotkov več kot leto nazaj. V letu 1982 so namreč v Cankarjevem domu pripravili 446 prireditev. Te si je ogledalo 267035 obiskovalcev, vse lanske prireditve pa je videlo nekaj manj kot pol milijona ljudi oziroma nekaj nad pol milijona, če štejemo še udeležence kongresov. To pa pomeni, statistično vzeto, da je vsak četrti Slovenec prisostvoval kateri od prireditev v Cankarjevem domu.

Ostanimo še za hip med številkami, ki kažejo, kako se je Cankarjev dom

zasidral v slovensko in jugoslovansko kulturno dogajanje in s kolikšnim uspehom zastavil svoje programe. Lani je imel 147 glasbenih prireditev, in kot že rečeno 251 gledaliških prireditev ter 82 filmskih projekcij. Pod oznako kulturne vzgojne dejavnosti je sodilo 213 raznih srečanj, večerov in razgovorov, predstavljenih pa je bilo tudi 35 razstav (sprejemna dvorana je primerna tudi kot razstavna dvorana, za razstave pa namenjajo v Cankarjevem domu še prostor pred dvoranami in v mali dvorani v medetaži.) Vsekakor rekordno leto za Cankarjev dom!

V letošnje leto je Cankarjev dom zakoračil s slovesnim koncertom 1. januarja, ki je bil kot številni drugi koncerti razprodan. Pa tudi za razne druge prireditve, zlasti gledališke je že težko dobiti vstopnice. So se pa v Cankarjevem

domu domislili zanimive novosti – vročih kart, ki jih obiskovalci lahko dobe uro pred predstavo po polovični ceni. Vso to govori, da organizatorjem prireditev v Cankarjevem domu ne manjka domiselnosti, podjetnosti in spretnosti pa tudi ne. Zato bo brez dvoma letos Cankarjev dom prav tako dobro obiskan, kot je bil lansko leto, če ne še bolje. Program Cankarjevega doma je namreč iz leta v leto širši in pestrejši. Ko bo usposobljen veliki oder velike dvorane, pa bo Cankarjevem dom lahko ponudil še več – velike gledališke predstave kot rezultat skupnih prizadevanj več slovenskih gledališč. Za skupne projekte se je Cankarjev dom doslej že nekajkrat odločil in tudi pri tem uspešno zaoral ledino.

Darinka Kladnik

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Vsakdo bi tepel, če bi kdo držal.

Vsakdo ima svojega črva v nedru.

Velik grom – majhen dež.

Veliko veka – malo teka.

Vino ne govori: Hodi!
ampak: Sedi!

Voda in ogenj nimata duše.

Volja je dobra, a meso slabo.

Tudi modri možje včasih greše.

Tudi polna kamra se izprazni.

Tudi sovražnik ti lahko koristi.

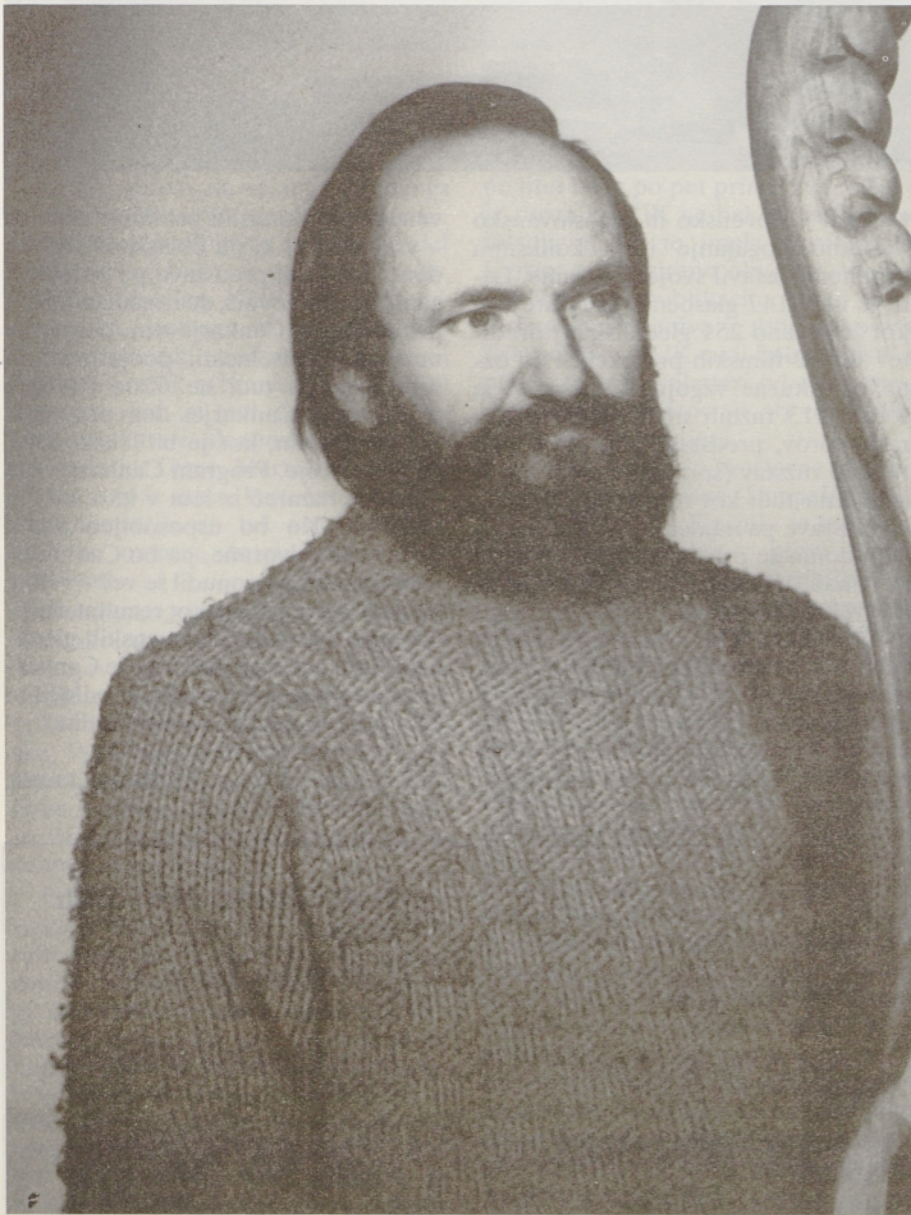
Veleva, kdor more;
uboga, kdor mora.

Kozarec šampanjca za dvajseto obletnico

POGOVOR S KIPARJEM JANEZOM ZORKOM

In tako je prav te dni, 11. aprila, v svoji podeželski hišici z ateljejem v borovem gozdiču v Fresnayu v Champagni, kamor je v času spomladanskih šolskih počitnic prišel iz 130 kilometrov oddaljenega Pariza, kipar Janez Zorko odčepil steklenico šampanjca in jo spil na naše skupno zdravje ob dvajseti obletnici, odkar se je naselil v Franciji.

Kipar Janez Zorko

intervju

Z doma v Podgorju pri Sevnici, kjer še danes živijo starši in mnogi sorodniki, se je Janez Zorko podal v svet leta 1964 predvsem s svojima delovnima rokama in zanimanjem za mehaniko. Začel je kot delavec v avtomobilski industriji Renault, v Parizu, kjer je vztrajal devet let. Tu sva se tudi prvič srečala in že takrat je bradati mehanik sredi popravljanja avtomobilskih motorjev kazal nenavaden posluš tudi za

umetnost. Iz odpadnih motornih delov, cevi ali batov, je kar mimogrede zvaril novo moderno plastiko in jo postavil za okras sredi delavnice.«

Potem sem se za devet let poleg dela vrgel v večerni študij umetnosti in končno sem se odločil: tvegati sem prvo razstavo svojih del v četrti Montparnas«, je pripovedoval Janez. »V Parizu moraš nase opozoriti z nečem, kar vzbudi pozornost, ker sicer ne prideš nikoli na svetlo. Uspelo mi je in od tedaj dalje se navezuje vse kot člen s členom v verigi. Mnogi ljubitelji moje umetnosti, ki so se pojavili že tedaj, so mi ostali zvesti vse do danes.«

Janez Zorko, ki je seveda opravil poprej diplomu na pariški akademiji, je zdaj že sam upoštevan predavatelj za tehnologijo likovne umetnosti na filozofski fakulteti pariške Sorbonne, razen tega pa so ga nedavno imenovali še za člana uradne žirije ministrstva za prosveto pri podeljevanju profesor-skih diplom.

Janez Zorko pa je predvsem sam silno ploden, saj nenehno ustvarja in tudi zelo pogosto razstavlja. Poleg večje retrospektive, ki jo je imel v Jugoslovanskem kulturnem centru v Parizu, je samo letos zabeležil že najmanj deset razstav. Še nedavno je razstavljal na razstavi treh umetnikov v četrti Marais, pa v okviru letošnje največje pariške likovne prireditve Comparaisons v Grand Palais, prav zdaj pa so se mu zvrstile kar tri osebne razstave v galeriji Galarte v Mazarinovi ulici nedaleč od pariške likovne Akademije. Najprej je tu razgrnil kakih 30 najnovejših del iz kamna, zlasti belega kararskega marmorja, nato iz lesa, pri čemer je bila ena plastika tudi tri metre visoka, ter končno iz železa oziroma bakra. Že s tem je dokazal, da je res mojster v obdelavi vseh materialov. Da je temu tako, je pokazalo tudi zanimanje Pierra Cardina, če bi lahko izdelal osnutke za unikatni sodobni nakit. Hkrati se odvijajo njegove razstave tudi po galerijah izven Pariza, tako v Besanconu, Montrougu in Ville-dieu. Ker pa skoraj nikoli svojih del ne ponavlja, tudi veliko dela in njegov domači atelje je pravcata živa galerija.

V Parizu si je uredil zraven svojega starega, malce stisnjenega ateljeja na dvorišču ulice Montparnasse, kjer ima delavnico z vsem tehničnim orodjem, tudi domačno stanovanje za družinico. »Pravzaprav sem se odločil za ženitev že precej pozno,« priznava Janez, ki se je potem, ko je pognal francoske korenine, odločil za Francozinjo. Dva otroka, dvanajstletni Julien, ki je dobil ime po francoskem vzorcu, in desetletni Igor, čigar ime naj bi zvenelo slovensko, sta pridna v šoli in celo domač kolač z jabolki sta mi spekla za obisk, seveda pa jima gre s slovenščino še malce trdo, čeravno se lektorica slo-

venščine v Parizu Rosana Copova z njima še posebej potrudi.

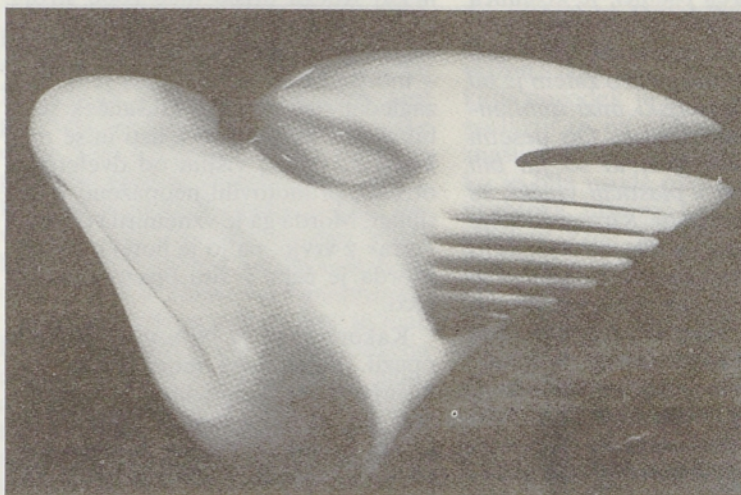
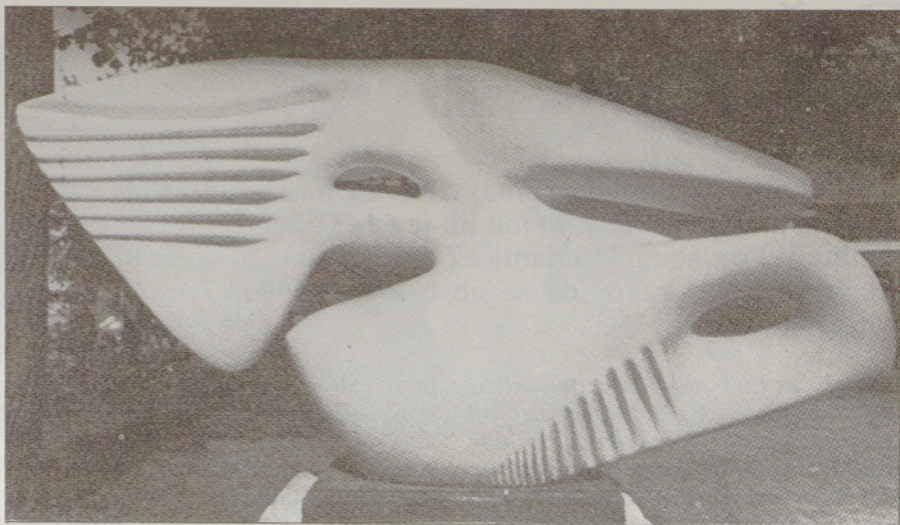
Janezu je v tem pogledu lažje, kajti jezik umetnosti je pri vsej samobitnosti – mednarodni. Ob neki razstavi ga je neki francoski likovni kritik vprašal, če je prišel v Pariz zato, ker ga je pritegnila zahodna umetnost. Pa je Janez to zanimal in menil, da je prišel v Pariz samo zato, ker je tu križišče mnogih umetnostnih tokov. »V Zorkovem kiparstvu je nedvomno nekaj, kar je povezano z elementarnimi silami, gre za neki prastari arhaični občutek, usklajen z modernostjo«, je med drugim ob zadnji razstavi v galeriji Galarte zapisal o njem francoski likovni kritik Gerard Xuriguera.

»Iz tega duha, ki je tako blizu življenju, zemlji in njenim prapojavom, se je pač lahko rodila samo umetnina, ki je urejena in harmonična, potrpežljivo preiščena in sproščena, upošteva svoje plemenite materiale.«

Če gledaš Janezove skoraj abstraktne plastike, so ti vendar vse oblike razumljive, kljub trdemu materialu so oblike mehke, žive, človeške ali rastlinske, polne sle in gibanja. V njegovem ateljeju najdeš vse mogoča dleta in orodja, vrtnalnice in motorne žage, varilne aparate in marsikaj, češar se drugi umetniki izogibajo ali celo bojijo. Janez pa meni, da je s troji zrastle in spoznal, da tudi v umetnosti niso sovražniki človeka, ampak mu lahko tudi samo olajšajo delo. »Meni gre vselej za dialog s široko publiko in moj jezik so likovne oblike. V tem je vsa skrivnost.«

Pri vsej logiki in tudi monumentnosti nekaterih njegovih plastik, pa se Janez nikoli ni silil v kake javne natečaje za postavljanje spomenikov. »O tem imam v Franciji sploh slabo mnenje. Ali se arhitektom ponujajo razni mladi umetniki, ki sploh ne vedo, kako jim bo kip zapel v velikem prostoru, ali pa gre za osebnostno poznanstvo. Očitno pa so javni spomeniki v Franciji trenutno velika revščina; vključno z novim spomenikom bivšemu predsedniku republike Georgesu Pompidouju na Elizejskih poljanah, ki ga je na željo Pompidoujeve vdove slabo izdelal kipar Louis Derbre.«

V skromnem, bohemskem ateljeju na Monparnassu, natrpanem z kipi vseh velikosti, skicami in orodjem, je zadaj ob polomljenem stolu spet na ves glas, tako sliši tudi med vrtnanjem, zazvonil telefon. »Ici Zorko,« se je francosko oglasil Janez. Bil je ravnatelj neke šole za likovni pouk iz Belgije, ki se je želel dogovoriti, kdaj lahko pride s svojimi slušatelji v Pariz na ogled njegove najnovejše razstave in na razgovor o njegovih izkušnjah. Zorko mu je moral dopovedati, da ga nekaj časa v Parizu ne bo in naj pride drugič.

Dva Zorkova kipa iz belega marmorja na razstavi v galeriji Galarte v Parizu

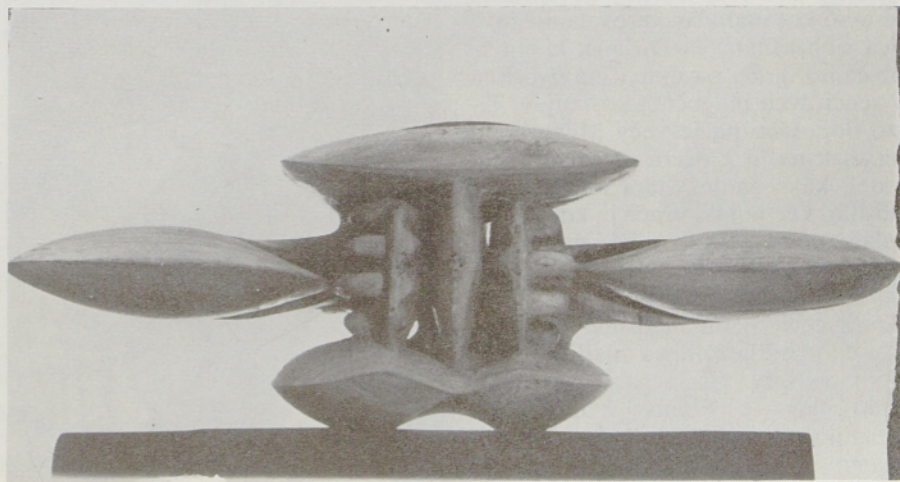
Kljub temu, da je vselej sredi načrtov in dela, da je vselej razpet na več strani, pa jo vsaj enkrat na leto le mahne tudi domov v Slovenijo. Na Formi vivi v Kostanjevici je sodeloval že pred leti. »Zdaj sem pa dobil vabilo iz Beograda za mednarodni kiparski simpozij v Arandjelovcu. Toda tam naj bi delal tri mesece, to je pa predolgo, ne morem!«

Da se Janezu običajno mudi in da

po drugi strani glavo le vedno nosi pokonci, je spoznal tudi francoski orožnik, ki ga je nekoč na avtomobilski cesti ustavil zaradi prehitre vožnje. Ko je prišel pred sodnika za prekrške, ga je sodnik po orožnikovi prijavi imenoval Zorro... »Ne, gospod sodnik, jaz sem Zorko, ne Zorro! Naj se orožnik nauči spoštovati moje ime...« se je odrezal Janez.

Bogdan Pogačnik

Zorkova lesena plastika na veliki razstavi Comparaisons v Grand Palais v Parizu, 1984

Dušanova pot v novo življenje

Ljubljanski kirurgi so komaj dveletnemu Dušanu Valentinčiču uspešno prišli obe nogi, ki mu jih je bila ob žetvi odrezala očetova kosilnica. Po slabem letu fantiček že teka po vasi, skače in se igra z drugimi otroki, kakor da se ne bi nič zgodilo. To je enkratni primer v svetu!

Vsak čas bo poteklo leto dni, odkar se je v majhni vasi Bičje, nedaleč od Grosupljega na Dolenjskem, zgodila grozljiva nesreča, ki je pretresla vso Slovenijo. Komaj dveletnemu Dušanu Valentinčiču, ki se je lani enajstega julija igral v zreli pšenici, je kosilnica odrezala obe nožici in ga nevarno ranila v prsni koš. Na srečo je v vasi telefon in že poldrugo uro zatem je bil fantiček na operacijski mizi ljubljanskega Kliničnega centra. Ob desetih zvečer sta bili nogici, ki so jih bili pripeljali z njim v plastični vrečki, že spet na svojem mestu. Kirurgom se je posrečil enkratni podvig v svetu, kajti danes mali Dušan že teka po vasi in se lovi s svojimi sovrstniki. Še več, komaj dobrih sedem mesecev po operaciji se je že sankal in se postavljal na smučī. Vse kaže, da mu grozljiva nesreča ni pustila posledic. Vesel je in z njim vsi, ki so trepetali zanj. Sicer pa preberite, kako se je to zgodilo in koliko truda je bilo vložnega v to, da so rešili nogici malega Dušana.

KAKO JE FANTIČEK PRIŠEL POD KOSILNICO

Enajstega julija lani je bil vroč, soparen dan, nalašč za žetev. Dopoldne je bila vasica Bičje napol prazna, saj se večina prebivalcev vozi na delo v Grosuplje ali v Ljubljano. Doma so bile predvsem babice in dedje s svojimi vnuki ter tisti, ki delajo v izmenah. Med njimi je bil tudi Franc Valentinčič, Kastevčev Franc po domače, ki se je tistega dne lotil žetve domače pšenice s sodobno kosilnico. Njegova mama je tako kot vsak dan varovala njegova dva sina Milana in Dušana, ki sta se običajno igrala na domačem dvorišču v senci dveh mogočnih kostanjev. Tisto dopoldne pa je večji Milan hotel na vsak način k očetu na njivo, da bi videl, kako žanje. Stara mama ga ni pustila, ker je bilo vroče in ker je tudi mladi očka poprej velel, naj otroci nikar ne hodijo zdoma.

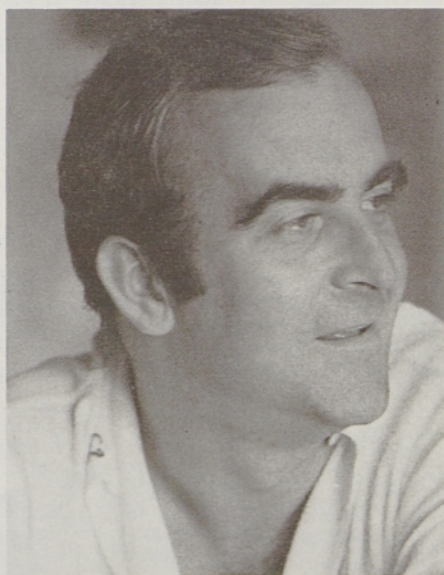
A Milanček je nenadoma izginil in Kastevčevi mami ni ostalo drugega, kot da je odšla z njim z mlajšim Dušanom ob sebi. Našla ga je na polju. Med tem je Francu Valentinčiču zmanjkalo vrvi na kosilnici in mu je mama ravno prav prišla, da mu je

pomagala. Mali Dušan se je medtem igral na sosednji njivi in si lepil fižolove liste na majico. Kosilnico je mladi gospodar hitro pripravil, se povzpел nanjo in vključil motor. Kolo se niti še ni dobro zavrtelo, ko je nenadoma nekaj trdega prišlo med zobe stroja. France je kosilnico pri priči ustavil in stegnil glavo, da bi videl, kaj je pokosil – morda zajca, srnico – ko je na tleh zagledal sina... Mali Dušanček se je bil naveličal igrati se z listi in se med klasjem, precej višjim od dveletnega otroka, primotovilil neopaženo h kosilnici. Morda ga je vznemirila očetova »igra« z vrvjo, pa jo je hotel ponoviti. Morda je čepe v žitu opazoval kosilnico.

Kakorkoli je že bilo, oče otroka ni opazil. Poleg tega mora kosec med košnjo vselej gledati nazaj in nadzorovati povezovanje snopov. Tako je kosilnica zagrabila malega Dušana. Vilice so se zajedle v otrokov prsni koš, kosilnični zobje pa so mu v trenutku odrezali nogici nad gležnji. Če France ne bi tako naglo ustavil kosilnice, bi tretje vilice dobesedno prestrigle fantiča in ga zvezale v snop...

Ko je oče zagledal otroka na tleh v krvi, je planil s kosilnice, medtem ko stara mati prvi hip sploh ni doumela, za kaj gre. Mislila je, da se je kaj

Dr. Janez Bajec, eden od članov zdravniške ekipe, ki je uspešno prišla obe nogi malemu Dušanu

zgodilo sinu. Potem je tudi ona zagledala vnuka. Očka je zgrabil sina in ga odnesel domov, mama pa je pobrala obe odrezani nogici, da ne bi ostali na njivi. Niti pomislila ni, da bi mu jih lahko prišli. Brž so poklicali rešilca, saj so pred kratkim dobili telefon. Medtem so sosedje pritekli vkup, da bi bili pri roki, če bi bilo potrebno. Dušana, ki je bil v nezavesti, so močili z mokro krpo, mu za silo povili rane in nemo čakali rešilca. Medtem je sosedji prišla na misel možnost, da bi fantiču lahko prišli nogici nazaj, pa je stekla domov po svežo plenico, vanjo zavila okončine, ki bojda niso prav nič krvavele in jih spravila v plastično vrečko s sandalčki vred, ki so ostali na njih. Položila jih je na kavč poleg Dušana, da bi jih rešilec peljal s seboj v bolnišnico.

ZDRAVNIKI SO V NENEHNI PRIPRAVLJENOSTI

Medtem so na kirurškem oddelku ljubljanskega kliničnega centra sklicali skupaj vse zdravnike in se mrzlično pripravljali na nenavadno operacijo. Ljubljanska ekipa zdravnikov mikrokirurgov je organizirana tako, da je v pripravljenosti vsak dan po 24 ur skupaj. To je edina tovrstna skupina zdravnikov v Jugoslaviji. Prvi večji in bližji evropski reimplantacijski center je šele v Münchnu v Zvezni republiki Nemčiji.

V dobri uri po nesreči so otroka pripeljali v Klinični center. Ekipa zdravnikov dr. Janez Bajec, dr. Matjaž Šulinc, dr. Milenko Kersnič, dr. Egon Eder, anesteziistka dr. Esma Taševac in instrumentarka Marta Ivanc so se potem, ko so poskrbeli za rano na prsnem košu, lotili zahtevne operacije,

Dušan Valentinčič se je postavil na nogi že nekaj tednov po operaciji

ki je trajala skoraj osem ur od dveh do desetih zvečer. Delali so v dveh ekipah, vsaka ob eni nogici. Treba je bilo povezati vse, od kosti do žil, živcev, tetiv. Najprej so staknili presekanke kosti, ki so ju utrdili s kovinsko žico. Nato so začeli šivati pod mikroskopom: spajanje žil ven in arterij. Komaj 1,5 milimetrov debela žila je po bodu dobila kar osem do deset šivov, kar je zahtevalo skrajno natančnost.

»Leva nogica je bila dvakrat zasekana in bal sem se, da se ne bo napolnila s krvjo, kar bi pomenilo, da je nam ne bi uspelo prišiti. A nazadnje je tudi ta nogica oživila in zajelo nas je olajšanje,« je povedal dr. Janez Bajec.

Tę težke operacije so se lotili šele potem, ko so se zdravniki posvetovali in pretehtali možnosti, ali bo otrok zdržal takšen dolgotrajen poseg ali ne. Rana na prsnem košu je bila huda zategadelj, ker so bila ranjena tudi pljuca. Za prišitje odrezanih udov je časa največ šest ur po nesreči, za prste na rokah pa je ta čas bistveno daljši, pravijo plastični kirurgi. Prsti laže prenesejo daljše pomanjkanje kisika oziroma prekrvavitve.

»Prišitje nog v Dušanovem primeru po tehnični plati ni bilo nič izrednega, nič novega. Novo je bilo le to, da smo prišli hkrati dve okončini, da sta delali dve ekipi hkrati, da je šlo za tako majhnega otroka in tako nenavaden primer, kakršnega v svetovni literaturi še nisem zasledil,« je povedal dr. Franjo Zdravič, predstojnik klinike za plastično kirurgijo in opeklino.

Na ljubljanski kliniki se ukvarjajo z reimplantacijami že od leta 1975. Doslej so opravili čez 600 reimplantacij prstov, rok, nog, stopal. Ekipa specialistov za takšne posege je v nenehni pripravljenosti in če pride do nesreče, je pomoč takojšnja. Mnogim so tako

Stara starša, Kastevčeva iz Bičja

že rešili življenje in jim pomagali, da niso ostali invalidi.

Po operaciji so malega Dušana Valentinčiča namestili v oddelek za intenzivno nego na otroškem oddelku Kliničnega centra, kjer je skrb zanj prevzela posebno izurjena zdravniška ekipa. Čez nekaj dni so morali otroka ponovno položiti na operacijsko mizo, ker je bila poškodba prsnega koša nevarnejša, kot je kazalo prvi dan. Vilice kosilnice so namreč ranile tudi želodec. Tudi to je Dušan uspešno prestal.

Minilo je skorajda eno leto in mali Dušan že veselo skače po vasi. Seveda morajo domači še vedno paziti nanj, da se ne bi kaj poškodoval in enkrat tedensko ga mamica Nada Valentinčič tudi vozi v Ljubljano na razgibavanje in kontrolo.

»Tako je živ, da ga komaj ulovim. Vedno je vesel, rad zapoje in kar solze mi gredo v oči, ko se spomnim, kakšno kalvarijo je dal naš otrok skozi,« je rekla Jožefa Valentinčič, stara mama, ki še naprej skrbi za vnuka, medtem ko je njuna mamica v službi.

Pri Kastevčevih se je spet naselila sreča. Imajo lepo kmetijo z dvajsetimi

glavami živine. Stara starša imata polne roke dela, vendar pa vedno najdeta čas za malega Dušančka. Paziti morajo, da fantiček le ne bi bil preveč korajžen. Tudi na obiske so se navadili, kajti dogodek je odmeval po vsej Jugoslaviji in na njihovem pragu so se znašli celo tuji novinarji. V začetku, ko je bila usoda malega Dušančka še negotova, niso nič kaj radi sprejemali obiskov. Zdaj pa so prijazni in nasmejani. Kako tudi ne bi bili, saj so zdravniki postavili fanta spet na noge. Lahko pa bi ostal pohabljen za vedno.

Dušanu je bilo aprila tri leta. Navadil se je številnih obiskov in tudi za slikanje se že zna postaviti. Bratec Milan se brž pririne zraven, ker je rahlo ljubosumen na bratca, ki je že toliko časa v središču pozornosti. Seveda, petletni otrok se ne zaveda nesreče, ki se je bila pripetila v njihovi hiši in ki bi se lahko tragično končala, če ne bi bilo izurjenih ljubljanskih zdravnikov, ki so dali vse od sebe, da so rešili malega Dušana. Njim se ima zahvaliti, da je zaživel drugo življenje.

Albina Podbevšek

Pozimi so malemu Dušanu že lahko pripeli tudi smučī

Srečna mamica z obema sinkoma

V deželi Petra Klepca

Čeprav so se ljudje iz zgornje doline Kolpe, iz ožje domovine slovenskega pravljичnega junaka Petra Klepca, še pred desetimi leti izseljevali, pa sedaj že lahko zapišemo, da se je tu življenje bistveno spremenilo. V Osilnici so odprli dva industrijska obrata, enega pa v Fari. Tako so mladi iz doline Kolpe v glavnem dobili zaposlitve blizu doma. Zgornja dolina Kolpe vse bolj postaja tudi turistično zanimiva. Nič lešega ni, kot je sprehod v še neokrnjeni naravi, v eni najbolj čistih rek v Sloveniji loviti ribe, se s puško poditi za medvedi, jeleni in drugo divjadjo, obiskati številne kulturne, zgodovinske in naravne znamenitosti... Še pred leti so imeli v Osilnici samo 6 ležišč za turiste, sedaj jih ima samo zasebni gostilničar 38, v kraju pa jih lahko prespi nad 60. Poleg tega tudi v Fari ob Kolpi načrtujejo moderen avtokamp za okoli 700 turistov, ki bo nudil gostom tudi zeliščne savne, katere bodo tako doma kot v svetu nekaj posebnega.

Izlet v zgornjo dolino Kolpe, iz Ljubljane oddaljene 90 kilometrov, je prav gotovo svojevrstno doživetje, kar iz leta v leto bolj spoznavajo številni gostje iz vse Slovenije, drugih republik in tudi iz tujine. Čeprav smo še pred nekaj leti lahko rekli, da tod življenje in kraji nazadujejo, da mnoge vasi propadajo, to ne drži več, kajti v številnih zaselkih in vaseh ob zgornji dolini Kolpe so se razmere korenito spremenile. Ne moremo več trditi, da tod še vlada revščina. Je že res, da so tu in tam težave z ostarelimi ljudmi, vendar je tudi za tiste, ki so jih otroci

pozabili, s pokojninami, z odbori za pomoč ostarelim po krajevnih skupnostih, dokaj dobro poskrbljeno. Najbolj razveseljivo pa je, da so se mlajši začeli vračati tudi v odročne vasi. Vse več je obnovljenih domačij; začeli so čistiti že skoraj zaraščene travnike in ponovno obdelovati njive. V krajevni skupnosti Kostel, ki obsega kar 44 vasi in zaselkov, pravijo, da je njihovo območje še po vojni štelu 2300 prebivalcev; industrializacija v mestih v povojnem obdobju pa je bistveno pripomogla, da so se mladi začeli množično izseljevati. Tako v teh krajih živi samo še 800 krajanov; spodbudno pa je, da se je izseljevanje končno ustavilo in da v zadnjih letih beležijo celo prirastek prebivalstva.

Seveda je temu bistveno pripomogla hitrejša izgradnja takoimenovane infrastrukture in več možnosti za zaposlitev bližje domu.

Pred nekaj leti so iz Kočevja do Broda na Kolpi končno modernizirali in asfaltirali cesto, ki je sedaj – iz Ljubljane prek Delnic na hrvaški strani – najbližja povezava s srednjim Jadrantom. Do vseh vasi, kjer je ostalo še kaj življenja, so zgradili ceste, v Fari ob Kolpi so postavili mlajšo tovarno in bencinsko črpalko. Tako je od 800 ljudi že 220 zaposlenih. Poleg teh uspehov se v dolini Kolpe resno pogovarjajo tudi s turistično organizacijo Kompas iz Ljubljane, da bi ob Kolpi zgradili avtokamp z motelom za okoli 700 turistov. Da bi bil bolj privlačen, bodo turistom in drugim gostom ob lepotah krajine, čisti reki, ponudili tudi zdravilne zeliščne kopeli, ki jih je v

tem kraju pred leti nameraval urediti, po vsej Jugoslaviji in preko državnih meja, znani zeliščar Ivan Maršič iz Škofljice pri Ljubljani, drugače pa rojak iz teh krajev.

BODOČNOST JE V TURIZMU

V Novih Selih, kjer pri staremu oštirju Cetinskemu še vedno postrežejo z domačim teranom in doma narejenimi klobasami, se začne cesta spuščati proti kolpski dolini; na levi strani se odpre pogled na slikovite razvaline nekoč mogočnega gradu Kostel. Okrog njega so raztepane vasi in zaselki, v katerih so vse do druge svetovne vojne živeli krošnjarji. Poznali so jih na Dunaju, v Pragi, Budimpešti in skoraj po vsej Evropi. Po glavnih mestih stare celine so imeli vsako leto domala v zakupu peko kostanja in prodajo najrazličnejših drobnarij.

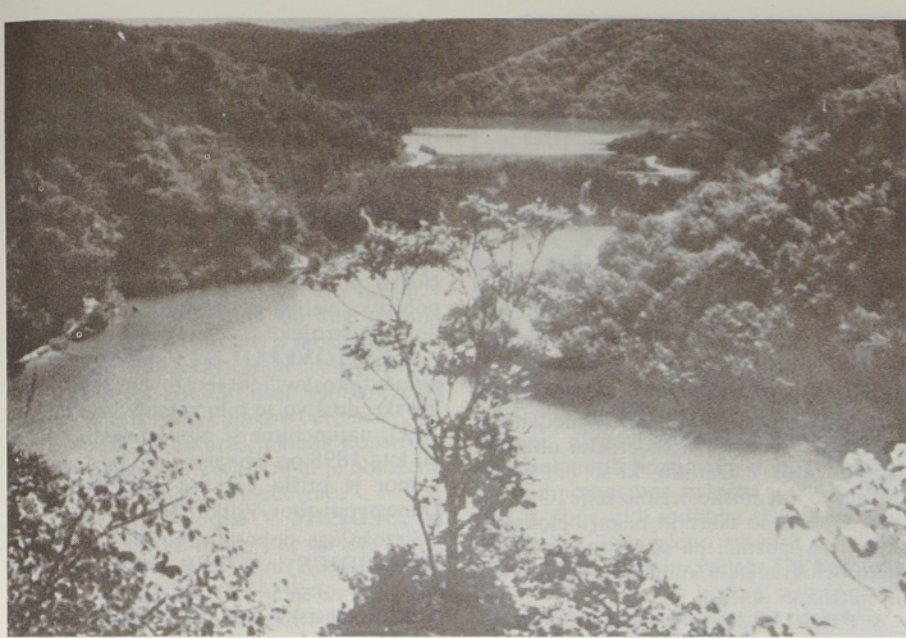
Krošnjarstvo, ki je bilo za marsikatero mater s številnimi otroki pravo trpljenje (moža po več let ni bilo domov) je za vedno minilo. Odvečna mlada delovna sila se je po osvoboditvi izselila v Kočevje in druga industrijska središča, z odpiranjem delovnih mest v dolini Kolpe pa je bodočnost preskrbljena tudi za tiste, ki želijo ostati doma.

V Fari zavije cesta prek Kolpe na hrvaško stran in naprej na desno proti 25 kilometrov oddaljeni Osilnici. Obkolpska cesta je nekaj kilometrov speljana po hrvaški strani, višje proti Osilnici pa ponovno zavije na slovensko stran. Tako cesta ob Kolpi služi Slovincem in Hrvatom, ki res zgledno sodelujejo na vseh področjih. Cesta do Osilnice še ni povsod asfaltirana, kaže pa, da jo bodo v nadaljnjih nekaj letih.

Tudi Osilnica, ožja domovina slovenskega pravljичnega junaka Petra Klepca, je v zadnjih letih popolnoma spremenila svoj obraz, če lahko tako rečemo. Pred nekaj leti so v tej slikoviti vasi zgradili dva industrijska obrata (takšna, ki ne onesnažujeta okolja). V enem delajo ženske, v drugem moški. Tako je samo v tem kraju zaposlenih 100 ljudi, precej pa še jih vozi ali hodi peš v Plešce in v Čabar na hrvaški strani. Učenci iz nekaterih hrvaških vasi obiskujejo slovensko osnovno šolo v Osilnici, slovenski otroci pa hodijo v šolo na drugi strani Kolpe. Gredo pač tja, kjer je bližje. V dolini ni pomembno ali si Slovenec ali

Osilnica z lepo urejenim gostiščem Toneta Kovača

Slikovita dolina Kolpe

Hrvat, zato je republiška meja (Kolpa samo upravna razmejitev med dvema republikama).

V Osilnici ni več neobdelane njive, v zadnjih letih so v vseh 19 vaseh, ki sodijo v krajevno skupnost, zgradili ceste, vodovode, telefon... Albin Eret, mlad fant in predsednik krajevne skupnosti, navdušeno pravi, da se mladi ne izseljujejo več. V zadnjem času je opazen celo prirastek prebivalstva. Na vseh področjih so mladi poprijeli za delo in z vsem optimizmom, kljub sedanjim gospodarskim težavam, gledajo v prihodnost.

Še pred nekaj leti je v vasi, v stari gostilni mladega sposobnega oštirja Toneta Kovača, lahko prespalo samo 6 turistov. Pred dvema letoma je obnovil hišo in pridobil novih 38 ležišč. Vse sobe z eno ali dvema posteljama imajo sanitarije, v lepo urejeni restavraciji pa poleg domačega dobrega vina nudi tudi domačo hrano in seveda ribje in druge specialitete. Poleg tega je Kovač v obnovljeni hiši, po nasvetu zeliščarja Ivana Maršiča, uredil tudi zeliščno savno. Letos poleti bo pri Kovaču letovalo tudi precej tujcev.

Tone Kovač je v Osilnici predsednik turističnega društva, zato je v tem delu doline Kolpe s svojo gostilno in nočitvenimi zmožljivostmi, tako rekoč nosilec turističnega razvoja v kraju. Njemu sledijo vse bolj tudi sosedje. Pri zasebnikih je vsako leto več turističnih sob; tako lahko v Osilnici ob vsakem času ponudijo 60 ležišč, v bodoče pa jih bo še precej več.

Na Kolpi blizu Osilnice so vsako leto mednarodna kajakaška tekmovanja. Ker si vse več domačih in tujih gostov želi na počitnicah miru in čistega zraka, je Osilnica več kot primeren kraj za tak oddih. Zato nameravajo urediti tudi zasilni kamp za okoli sto

turistov in napraviti še marsikaj, da se pri njih gost ne bo slabo počutil. Poleg še neokrnjene narave, čiste reke, so pravo doživetje tudi bližnji izleti do izvira Kolpe in Čabranke, ogled starih cerkva, ki so pod spomeniško zaščito in še vrsto drugih naravnih, kulturnih in zgodovinskih znamenitosti.

Seveda pa ne moremo mimo tega, da ne bi omenili tudi obrobja doline Kolpe. Med drugimi so tod živeli Kočvarji, ki so jih premamile Hitlerjeve obljube in so se že med vojno izselili iz številnih vasi. Po njihovem odhodu so velike kmetijske površine, ki so postale splošno družbeno premoženje, začele propadati. Marsikatero njivo ali travnik je zaraslo grmovje in gozd. V akciji, da bi pridelali kar največ hrane, so ponovno začeli obnavljati tudi te površine. Kjer ni družbenega interesa, so zemljo vzeli v najem zasebniki. Ta proces seveda še traja in bo tako dolgo, dokler ne bo vsa kmetijska zemlja na tem območju ponovno obdelana. Kar dvanajst družin se je v te kraje priselilo iz mesta in zdaj pridno kmetuje. Tako Ljubljčan Franc Okoren z družino na velikih, prej zapuščenih pašnikih, redi okoli 70 glav živine in konje, Jože Skender ima pod razvalinami kostelskega gradu 150 ovac, agronom Jože Hobič, ki se je prav tako preselil iz Ljubljane, pa v Nemški loki že redi čredo 450 ovac. Še bi lahko naštevali. Tako Zgornja dolina Kolpe, ki je do nedavnega še sodila v nerazvita slovenska območja, postaja iz leta v leto privlačnejša za turiste in za številne kmetovalce.

Ivo Ivačič

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Sablja tvoja, roka moja.

S čimer režeš, s tem se urežeš.

Senca se z lučjo sestri.

Slab glas ima peruti,
dober pa komaj leze.

Smrt pokoplje vse
sovraštvo.

S starim se novo hrani.

Suša en kos kruha sne,
moča tri kosove.

Še cesarju je beraška
palica namenjena.

Takrat bo hudo, ko bo
motika pisala in kopalo
peró.

Tihe vode globoko deró.

Tresla se je gora, rodila
miš.

Trezen misli, pijan pove.

Trnje v življenju, cvetje
na grobu.

Trši oreh, manjše jedro
ima.

Tudi beseda ubije
človeka.

Tudi cigan ima včasih
dobrega psa.

Tudi iz malega grma velik
ptič izleti.

Starih šeg ne vseh zatreti,
novih ne vseh sprejeti.

Usodno je preveč verovati
v usodo.

Dobremu vinu vehe ni
treba.

Dobrota ni manjša, če
pade na nevrednega.

Hitro pomagano, po
dvoje pomagano.

Hrasta sneg ne ušibi.

Izza panja je lahko
streljati.

Kamor glava, tja tudi rep.

po sloveniji

V **BELTINCIH** v Prekmurju že 45 let deluje folklorna skupina, ki je v vseh teh letih ponesla izročilo tega dela slovenske zemlje tudi po odrih tujih dežel. V vseh teh letih je skupina, ki poje in pleše izvirne pesmi in ples iz Prekmurja, s Ptujkega polja in Sel na Koroškem obiskala številne evropske države, nastopa pa redno na vseh domačih folklornih prireditvah.

V **BENEDIKTU** v Slovenskih goricah bo tržiški Peko, tovarna čevljev, odprl letošnje poletje nov obrat. V njem bo 111 delavcev izdelalo – tako vsaj načrtujejo – 184 tisoč parov čevljev na leto. Delovni prostori bodo zaenkrat v stari tržiški šoli.

V eni najlepših hiš starega mestnega jedra v **BREZICAH**, v stari lekarni, je Asja Valčič odprla svoj delovni in prodajni atelje. V njem ponuja pisano paletu svoj-

sko okrašenih steklenih, izdelkov, razgibane lesene plastike in izdelke iz medenine.

ČRNOMELJ je za teden dni obiskalo 18 študentov z Danske, ki so bili gostje slovenske mladinske organizacije. Ogledali so si tovarno Iskre in nekaj belokranjskih vasi, spoznali pa so se tudi z življenjem belokranjskih kmetov in tamkajšnjimi ljudskimi običaji.

V **ČRNOMLJU** je po mnogih letih ponovno zaživelo planinsko društvo. Njegovi člani so si pod predsedstvom Janeza Dragoša zastavili obsežen delovni načrt. Le-ta vključuje tudi markiranje planinskih poti po Beli krajini, organizacijo pohodov, sodelovanje s taborniki, ureditev planinskega doma na Mirni gori in klubskih prostorov v gostišču Rog, kjer je tudi sedež društva.

V **DOKLEŽOVJU** v Prekmurju so pripravili revijo ljudskih plesov in pesmi iz Prekmurja. Zanimanje je bilo veliko, tako da dvorana ni mogla sprejeti vseh, ki so si hoteli ogledati nastope. Gledalcem so se ob tej priložnosti predstavile folklorne skupine iz Bakovec, Beltincev in Moščanev ter Motvarjevcev.

V **GROSUPLJEM** so odprli novo veliko trgovino, v kateri je moč kupiti vse, kar človek potrebuje v stanovanju. V njej je pohištvo, velika pa je tudi izbira gospodinjstvih strojev.

V **GOTOVLJAH** pri Žalcu so letošnjo pomlad proslavili 90 let slovenskega petja. Pevsko društvo je bilo ustanovljeno v letu 1890, najimnitnejši njegov nastop pa je bil leta 1898 pri Šribarju v Doberteši vasi, kamor je prišlo več kot dva tisoč ljudi. Danes vodi zbor Vojsko Rizmal.

Letošnjega pohoda prijateljstva po ulicah **GORICE** in **NOVE GORICE** se je udeležilo okoli 4500 pohodnikov. Dvanajstkilometrsko pot so najbolj zagnani kar pretekli. Letošnjo prireditev so popestrili tudi metalci. Geslo, ki velja že vrsto let: kdor si pridobi prijatelja, najde zaklad, naj bi prihodnje leto, ki bo jubilejno, pribavilo okoli deset tisoč udeležencev.

GORNJI GRAD, počitniško mestoce v Savinjski dolini, je v minulem letu obiskalo približno 4 tisoč turistov, od tega osmina tujcev, v tem kraju lepo skrbijo za vitez, cvetlice in zelenice. Še posebej pa velja priznanje Janezu Mavriču, ki skrbi za čistočo kraja.

Na **IZLAKAH** so letošnjo pomlad odkrili nov termalni vrelec. Delavci Geološkega zavoda Ljubljana so najprej naleteli na vrelec v globini 200 metrov, voda ima tu 29 stopinj Celzija, kasneje pa so pri večji globini prišli še do vrelca s temperaturo vode 32 stopinj Celzija. Ker bodo vrtali v globino 600 metrov, pričakujejo še toplejšo vodo.

Iz pristanišča v **IZOLI** je odplula na svojo prvo pot oskrbovalna ladja tovarne Droga iz Izoli. Tuna, tako se imenuje, bo prevzemala dnevni ulov sedmih »plavarič«, ki ribarijo okrog Malega Lošinja. Na Tuni bodo nalovljene ribe takoj zamrznili.

Na **JESENICAH** so imeli srečanje glasbenih šol Gorenjske. Nastopili so mladi glasbeniki z Jesenic, iz Kamnika, Kranja, Radovljice, Škofje Loke in zamejski gostje. Vse nastope je spremljala nabito polna dvorana.

Konjeniški klub za Posavje v **KRŠEM** to pomlad ureja hipodrom pri Bregah. To je klub z dolgoletno tradicijo, saj je bil ustanovljen že leta 1924; v Leskovški gmajni je bila takrat konjeniška steza, dvakrat letno pa so bile tam dirke.

Turistično društvo **LESCE** je najmnogičnejše v Sloveniji, po vojni je naredilo tak razvoj kot nobeno drugo, so ugotovili na nedavnem občnem zboru društva. V kampu Šobec so v lanskem letu naštel 80 tisoč nočitev, obenem pa prejeli priznanje za enega najbolje urejenih kampov v Sloveniji in Jugoslaviji.

Bolnišnica v zahodnonemškem Ingolstadtju je pobratenem mestu **MURSKA SOBOTA** darovala nekaj dragocenih aparatov. Oprema sicer ni povsem nova, je pa vseeno nadvse dragoceno darilo soboški bolnišnici, ki potrebuje novo opremo. V Ingolstadtju živi že nekaj desetletij okrog

Konjerejsko središče na Krumperku

Slovinci imamo, tako kot ostali jugoslovanski in evropski narodi, zelo bogato konjeniško tradicijo, o čemer je bilo v raznih obdobjih že veliko napisanega. V zadnjem času doživlja slovensko konjenišvo pravo renesanso, ki je med drugim močno izražena tudi z ustanovitvijo konjeniško-športnega centra na gradu Krumperk pri Domžalah in podobnega centra na gradu Brdo pri Kranju.

Grad Krumperk so sezidali gospodje koprivniški, ki izvirajo z gradu Koprivnik pri Moravčah. Ta grad se je prvotno imenoval Turn v Krumperku. Med drugim so bili njegovi lastniki tudi vitezi Ravbarji, ki so ga prezidali, in tak je grad ostal tudi do danes. Najznamenitejši iz rodovine Ravbarjev je bil Adam Ravbar, junak iz slovenskih narodnih pesmi zaradi junaškega boja proti Turkom. Spomin na Adama Ravbarja obuja tudi Tomčeva opereta.

Danes deluje na Krumperku konjerejsko-konjeniški-športni center, ki je last biotehniške fakultete ljubljanske univerze. Tu vzrejajo hanoveranskega konja in haflingerja, ki je primeren tako za vleko kot tudi za tvorjenje in jahanje. To so konji lisičje barve z belo grivo in belim repom, vzrejali pa so jih najprej na Tirolskem, pozneje pa tudi drugod. Ti konji so danes zelo primerni za potrebe konjeniškega turizma, ki se vztrajno razvija tudi pri nas.

Konji pasme haflinger so lani vzbudili posebno pozornost tudi na veliki razstavi konj na Brdu pri Kranju, kjer med drugim vzrejajo kasače, saj imajo poleg tudi lepo urejen hipodrom. Vsako leto prirejajo tu spominsko dirko maršala Tita.

Jože Mejač

Konj pasme haflinger kot tovorni konj na vojaških vajah (foto: Marjan Ciglič)

600 Pomurcev, zaposleni pa so predvsem v tamkajšnji tovarni avtomobilov Audi.

Na Tezнем v **MARIBORU** raste nov dom za učence v gospodarstvu. V bistvu bo to prizidek s 156 posteljami, ki se bodo pridružile 140 posteljam v dosedanem domu, ki ga bodo ob tej priložnosti prav tako prenovili. Novi del bo vseljiv že konec letošnjega leta.

Tovarna Metalna v **MARIBORU** je prevzela gradno tovarne velikih turbin v Karlovcu. V tej tovarni bo Jugoturbina Karlovac gradila turbine z močjo od 300 do 13 tisoč MW po švicarski licenci. Doslej so izkopali več kot 230 tisoč kubikov zemlje, vgradili 6 tisoč kubikov betona in 500 ton betonskega železa. Jeklena konstrukcija dvorane tehta 2600 ton in je obložena s 140 tonami valovite pločevine.

V tovarni Melodija v **MENGŠU**, ki proizvaža različna glasbila že od leta 1946, dela danes 230 delavcev. Osnovni proizvodni program so diatonične in klavirske harmonike, klasične in električne kitare, ojačevalci za električne kitare in elektronske zvočne table za poučevanje glasbe. Ta program dopolnjujejo z izdelki zahodnonemške firme Solton, s katero ima Melodija dolgoročno pogodbo.

V **MURSKI SOBOTI** letošnjo pomlad pridno asfaltirajo ulice. Doslej so uredili Lendavsko ulico, ulico 17. oktobra, Kopalniško ulico, končujejo pa dela v Čopovi in Vegovi ulici, tako da se bodo prebivalci končno rešili ljubega prahu.

V tovarni Elkroj v **MOZIRJU** so se odločili za gradnjo novega obrata v Odžaku v republiki Bosni in Hercegovini. Potreben denar bosta prispevala oba republiška sklada. Nov obrat bo Elkroju omogočil občutno povečanje proizvodnje, hkrati pa bo sprostil zmogljivosti v obratu v Nazarjah, ki se bo tako lahko še bolj usmeril v izvoz.

V tovarni Strojna v **MARIBORU** so izročili namenu nove proizvodne prostore, v katerih bodo izdelovali gonila. Denar za gradnjo objekta s 1300 kvadratnimi metri površine so zagotovile še druge tovarne, tudi Riko iz Ribnice na Dolenjskem in Monter iz Poljčan.

Gasilsko društvo v **NAZARJAH** slavi letos šestdeset let uspešnega in prizadevnega dela. Lanskega junija so ob prazniku svoje krajevne skupnosti odprli nov, sodoben gasilski dom in podelili zaslužnim priznanja in odlikovanja. Ob letošnjem praznovanju bodo izročili svojemu namenu novo vozilo, obenem pa priredili vrsto različnih tekmovanj.

V **NAZARJAH** v Savinjski dolini so sklenili, da bodo ob svojem krajevnem prazniku pripravili vrsto prireditev; med njimi bo lovska razstava, člani gasilskih društev Gorica in Nazarje pa bodo ob tej priložnosti proslavili 60 let svojega delovanja.

Na **POLZELI** so proslavili 85 let delovanja Prosvetnega društva Polzela. V nabit polni dvorani so se predstavile vse sekcije društva in z bogatim programom dokazale, da je kulturno delovanje na Polzeli plodno in kakovostno.

V **PROSENJAKOVCIH** so dogradili novo osrednjo dvojezično osnovno šolo in učiteljski stanovanjski blok, začeli pa so letos graditi novo dvorano tovarne Pletilstvo.

V **PINCAH** v Prekmurju so lansko leto

proslavili 60 let gasilstva, letos pa nameravajo dokončati adaptacijo gasilskega doma, ustanoviti žensko gasilsko desetino in organizirati tečaj za gasilce.

V **GORNJI RADGONI** so začeli graditi novo samopostrežnico, združeno z bifejem in mesnico v novem naselju v Radencih. Prodajalna bo na 500 kvadratnih metrih površine, kupci pa bodo lahko zahajali vanjo že konec letošnjega leta.

V **RENKOVCIH** v Prekmurju so začeli graditi vaško-gasilsko dom z večnamensko dvorano, sobami za sestanke in gasilsko garažo. Gasilsko društvo v tem kraju pa bo letos skrbelo za kadrovske krepitev, usposabljanje gasilcev z različnimi tečaji in predavanji, njegovi člani pa se bodo udeležili tudi nekaterih tekmovanj in ocenjevanj.

Med pomembne naložbe v občini **RIBNICA** šteje tudi sodobna Inlesova žaga, s katero bo omogočeno smotrnejše izkoriščanje lesa. Žaga bo veljala 200 milijonov dinarjev, na leto pa bodo v njej razžagali 60 tisoč kubičnih metrov jelovega lesa.

V **ROGAŠKI SLATINI** so pred praznikom 1. maja odkrili spomenik velikemu revolucionarju, državniku in mislecu Borisu Kidriču. Doprsni kip je delo akademskega kiparja Stojana Batiča, spomenik pa je smiselno vključil v podobo Kidričevega trga v zdraviliškem parku arhitekt Borut Pečenko.

V **SLOVENJEM GRADCU** bodo gradili novo avtobusno postajo. Njena lokacija je predvidena med nekdanjo traso železnice in reko Mislinjo v neposredni bližini mestnega jedra. Denar bodo zbrali tudi krajin, če ga ne bo dovolj iz sredstev združenega dela.

Do konca leta bo tovarna čevljev Peko v **TRŽIČU** izdelala štiri milijone parov obutve, več kot polovico čevljev pa bo prodala na trge zahodnoevropskih držav. V veliko pomoč je tovarni obrat v Benediktu v Slovenskih goricah, kjer bodo do konca tega leta zaposlili 300 delavcev.

Gasilci v **VRBJU** pri Žalcu so v lanskem letu obnovili svoj dom in kupili nekaj potrebne opreme, za letošnje leto pa načrtujejo skrb za preventivo pred požari, udeležbo na tekmovanjih in še posebej skrb za mlade rodove.

Sredi **ŽALCA** je Jože Janežič odprl majhno okrepčevalnico z imenom Bucko. Lokal so domačini takoj osvojili, še posebno zato, ker v njem ne točijo alkohola, le sokove in osvežilne pijače, postrežejo pa tudi s toplimi malicami in hladnimi prigrizki.

V **ŽIROVNICI** so imeli občinsko pionirsko foto razstavo, ki si jo je ogledalo veliko število obiskovalcev. Raven razstavljenega gradiva je bila visoka, zato pravijo ustrezni strokovnjaki, da v žirovniški šoli raste uspešen rod fotografov.

osebnosti

Koroški slovenski pesnik **GUSTAV JANUŠ** je dobitnik visokega literarnega priznanja, »nagrade Petrarke« za leto 1984, je sklenila žirija nagrade, ki jo je ustanovil zahodnonemški založnik Hubert Burda.

Gustav Januš je bil rojen leta 1939 v Selah. Zdaj je učitelj na dvojezični šoli v Področji in sodelavec revije Mladje. Izbor njegovih pesmi v prevodu avstrijskega pisatelja Petra Handkeja je pred kratkim izšel pri frankfurtski založbi Suhrkamp. Hkrati je izšla njegova pesniška zbirka v izvirniku z naslovom Pesmi pri celovski Mohorjevi družbi in mariborski založbi Obzorja.

Nagrado bodo koroškemu liriku izročili junija na Mont Provansi.

Politik, časnikar in diplomat **RUDI ČAČINOVIČ** je te dni dopolnil sedemdeset let. Rojen v Prekmurju je delal pri predvojni Ljudski pravici, pozneje pa pri drugih naprednih časnikih. Po osvoboditvi je bil član jugoslovanske delegacije v zavezniški kontrolni komisiji v Budimpešti, kjer je vodil trgovinsko delegacijo SFRJ, pozneje pa je opravljal enako nalogo v Buenos Airesu. Bil je tudi šef konzularnega predstavništva v Zürichu, svetnik državnega sekretarja za zunanje zadeve, veleposlanik v ZR Nemčiji in Španiji, danes je predsednik komisije za mednarodne odnose skupščine SR Slovenije.

Šestdesetletnico obhaja letos slovenska pisateljica in profesorica slovenskega jezika ter književnosti **NADA GABOROVIC**. Od leta 1961, ko je izšel njen prvi roman, pa do danes je napisala domala desetino romanov, črtic in novel pa še mnogo več. Znani in priznani so njeni romani z naslovi Kali prihodnosti, Seženj do neba, Vsaka noč mine, Seme, Zvezdni prah, Objokuj jutro in drugi.

Umril je eden prvih povojnih slovenskih kuharjev – **IVAN IVACIČ**. S svojimi kulinaricnimi sposobnostmi se je uveljavil v Sloveniji, širom po Jugoslaviji in tudi zunaj državnih meja.

Doma je bil iz Dol pri Krškem na Kozjanskem, med drugo svetovno vojno pa živel med rdečearmejci, Madžari in se kuharsko izpopolnjeval v Parizu, Avstriji in še nekaterih drugih evropskih državah. Po osvoboditvi je bil eden prvih učiteljev kuhanja in pripravljanja kuharskih specialitet tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji. Jedila je pripravljala za mnogo pomembne osebnosti doma in na tujem, številne rodove je na gostinski šoli v Ljubljani izučil kuharske umetnosti, spisal pa je tudi nekaj kuharskih knjig, ki so bile takoj po izidu razprodane.

turistični vodnik

KARTA TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

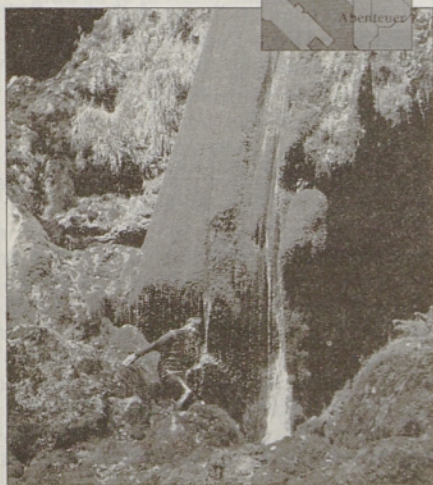
Literaturi o Triglavskem narodnem parku se je pridružila tudi karta tega območja, ki so jo izdali skupaj Planinska zveza Slovenije, delovna organizacija Triglavski narodni park in Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, ki je karto izdelal.

Karta je nastala na osnovi zemljevida Julijskih Alp (vzhodni in zahodni del) v merilu 1:50.000, na katerega so vrisane vse značilnosti in ureditev parka: meja celotnega območja in osrednjega območja s strožjim režimom, kulturni spomeniki, naravne znamenitosti (razdeljene na turistično urejene, turistično dostopne, a ne posebej urejene in turistično nedostopne). Hrbtna stran je izkoriščena za besedilo o Triglavskem narodnem parku, o zavarovanih živalskih in rastlinskih vrstah, za seznam naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov ter kodeks obnašanja v Triglavskem narodnem parku. Ves tekst je preveden še v angleščino, italijanščino in nemščino. Na publikaciji je natisnjena tudi panoramska slika razgleda z vrha Triglava.

Naslovna stran nemške izdaje prospekta »Kontrasti Jugoslavije«

Kontraste Jugoslawiens

BOHINJ JE SAMO EDEN

Bohinj zavzema posebno mesto med slovenskimi dolinami in krajinami, med koti in območji. Z zemljepisnim imenom Bohinj označujemo in zaokrožujemo vso kotlino v osrčju Julijskih Alp in seveda tudi gore, zlasti pa planote okrog nje. Ko govorimo o Bohinju, potem nekako štejemo zraven še Komno in jugozahodne dele Pokljuke (Uskovnico in Koprivnik), pa Bohinjske Spodnje gore in Fužinarske planine ter vso dolino oziroma tesen Save tja do Soteske, pred Bohinjsko Belo.

Bohinjsko jezero je eno izmed najlepših naših jezer. Dolgo je 4100 metrov in široko največ 1200 metrov. Površina je 3,28 kvadratnih kilometrov. Jezero se poleti segreje do 23 stopinj Celzija. Najlepsi razgledi na jezero so z Rjave skale od Ski hotela na Voglu, s Pršivca, z robov Komarče, z Rudnice, z mostu pri cerkvi sv. Janeza, s Studorja, Vogarja in s planine Zgradec nad Ribčevim lazom.

Bohinj v ožjem pomenu besede zemljepisno delimo v tri glavne enote: jezersko kotlino z jezerom in Ukancem, Spodnjo bohinjsko dolino, po kateri odteka Sava ter Zgornjo bohinjsko dolino, med Rudnico in Uskovnico, ki jo je izdolbel ledenik. Vmes pa je čokato in deloma planotasto pogorje Rudnice.

Zaradi svoje lege v osrčju Julijskih Alp ima Bohinj svojstveno podnebje in svojstvene prometne povezave, kar je narekovalo njegov izjemen razvoj od prve naselitve do danes.

Bohinj je izredno privlačen cilj izletnikov in dopustnikov ter izhodišče planincev za mnoge ture v vse smeri. Posebej je privlačen zato, ker je njegovo naravno okolje skorajda v celoti ohranjeno.

PRATIKA PRIREDITEV V SLOVENIJI 1984

Koledar prireditev za leto 1984, ki je v ciklostilni tehniki že izšel konec leta 1983, je tudi letos natisnjen v obliki pratike. Tokrat vsebuje poleg pomembnejših turističnih prireditev v Sloveniji še koristne naslove, med katere so vključene turistične in druge pomembnejše zveze v Sloveniji, turistično-informacijski biroji, potovalne

agencije in turistične poslovne skupnosti v Sloveniji. Tudi letos najdemo v pratiki program sejmov in razstav na Gospodarskem razstavišču, posebno zanimiva novost pa je pregled sejmov v slovenskih mestih, trgih in vaseh v letu 1984. Dodatne informacije, ki obsegajo četrtno pratike, dajejo publikaciji trajnejši značaj in večajo njeno priročno vrednost.

Izšlo je 15.000 izvodov v slovenščini, 15.000 v angleščini, 10.000 v nemščini in 10.000 v italijanščini. Pratiko lahko naročite pri Turistični zvezi Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38/VI, tel. 061/312-087, 320-641.

PRIREDITVE V JULIJU

Začetek meseca: Etnološka predstavitev Duha na Ostrem Vrhu in okolice

1. julija: Cvetlična in etnološka razstava, Dobova
4. julija: Rancarija na Dravi, Zg. Duplek-Ptuj
7. julija: 29. izseljenski piknik, Škofja Loka
7. in 8. julija: Praznik žetve ter razstava kruha in pogač, Polenshak
8. julija: Vaške igre, Dobova
11. julija: Gusarski večer, Piran
- 12.–15. julija: Pivo in cvetje '84, Laško
- 16.–22. julija: Praznik Bleda, Bled
13. 7.–31. 8.: 32. mednarodni poletni festival, Ljubljana
20. in 21. julija: Kmečka ohcet v Bohinju, Bohinj
21. julija: Noč pod kostanji, Dobrna
21. julija: Noč na Ljubljani, Ljubljana
21. julija: Melodije morja in sonca, Portorož
21. in 22. julija: 15. čebelarški praznik, Gornji grad
22. julija: Kmečki praznik, Loče pri Poljčanah
22. julija: 7. večer jugoslovanske folklorne, Strmec pri Vojniku
22. julija: 3. maraton Franja (kolesarstvo), Tacen pri Ljubljani
22. julija: Kovaški piknik, Zreče-Rogla
24. julija: Kostanjeviška noč, Kostanjevica na Krki
25. julija: Gusarski večer, Piran
28. julija: Veliki rogaški ples, Zdravilišče Rogaška Slatina
28. in 29. julija: Koprška noč, Koper
28. in 29. julija: Kmečke igre, Vransko
29. julija: Lovsko srečanje pod skalco, Bohinj

V Sloveniji poznamo že več kot osemdeset naravnih oken in mostov, pa to še zdaleč ni končna številka! Še mnogo tovrstnih naravnih pojavov je skritih v gorskih stenah in grebenih, ob kraških jamah ter na robovih planot.

Nekateri, na primer Veliki naravni most v Rakovem Škocjanu, so že zaradi velikosti zelo znani, drugi spet so našli svoje mesto v ljudskem izročilu. Omenim naj le Okno v Prestreljeniku, ki je dalo ime vrhu v Kaninu. Nekaj pripovedk razlaga nastanek odprtine, ena izmed njih pravi, da je luknjo v steni prebil hudič, ki se ni mogel pravočasno ustaviti.

Sicer pa naravna okna in mostovi, razen če niso odmaknjena v nedostopne predele, domačinom niso ostala neznanca. O tem pričajo imena Luknja, Vrata, Okno, Skozno in podobno. Uporabljali so jih za prehode ali zara-

dar se moramo tudi s te strani v zadnjem delu spoprijeti z brezpotjem. Zato priporočam dostop do okna le izurjenim planincem.

Od blizu si bomo okno ogledali kar po sliki. Res je pravo okno! Skozenj uzremo Matkov kot in greben, ki se od razdrapane Mrzle gore spušča preko Matkove kope do Pavličevega sedla. Tudi razlaga nastanka ni pretežak oreh. Apnenci so močno pretrti, zato nanje bolj delujeta voda in zmrzal kot pa na trdnejšo skalo v okolici. Posledica je odpadanje delov oboka – okno se tudi sedaj veča, dokler se lok ne bo sesul, nastala pa bo široka zajeda.

Marsikoga bodo v počitnicah zamikale gore, izlet pa bo gotovo bogatejši ob doživljanju naravnih znamenitosti. To so tudi naravna okna in mostovi.

Peter Skoberne

naravni zakladi slovenije

Matkovo okno

di orientacije, večjega pomena pa jim navadno niso pripisovali. Tako mnogokrat na novo odkrivamo naravne znamenitosti.

Takšna prezrta naravna znamenitost je tudi Matkovo okno na grebenu med Logarsko dolino in Matkovim kotom na Solčavskem. Poznamo ga še pod dvema imenoma: Okno nad Brložnico in Okno za Sovinekom.

Zelo lepo vidimo odprtino na vrhu grebena z markirane poti po dnu Matkovega kota do znamenitega snežnega Škafa v zatrepu doline. Po dobre četrte ure hoje od lovske kočice zagledamo visoko na levi strani okno. Zaradi oddaljenosti je videti majhno, primerjava z okoliškimi drevesi pa daje stvarnejšo sliko. S tem pogledom se za večino obiskovalcev Matkovega kota srečanje z oknom konča.

Dostop iz Matkovega kota je namreč primeren le za plezalce, z Logarske doline se sicer nekoliko lažje prebijemo do naravne znamenitosti, ven-

Foto:
Janez Zrnec

1
Grad Snežnik

2
Pod Gorjanci

3
Škofja Loka, v ozadju Lubnik

4
Stržen na Cerkniškem jezeru

5
Na otroškem igrišču v Titovem Velenju

slovenija
v
mojem
objektivu

Rodna gruda

Slovenija

english section

A Slovenian Portrait:

Nature's Vendor

Every day but Sundays and Mondays, just a few steps beyond Ljubljana's famous Three Bridges, Zlata Pogačar takes her place in the outdoor market. On a long tiered table, set under the arcade at the River Ljubljanica's edge, she sets out rows of bright white cotton sacks, their tops rolled down to show off the beautiful herbs inside. Mrs. Pogačar knows herbs like the back of her hand, having helped her mother with them from childhood. Together, they have provided nature by-the-decagram to the public from their market stand for some 80 years.

Slovenia teems with herbs, and country walkers on weekend outings often collect a few of their own wild plants for home use. But our market herbalist is busy supplying the rest of us. From spring through autumn, the

growing season, she combs the hills, fields and forests with her husband and daughter, collecting all that's good and healthful. They gather juniper berries and bay leaves near Portorož and Koper, sage on Lošinj, "mother's soul" on the hills around Bohinj. Working together they clean and sort, cut and dry. To retain quality, care must be taken during the drying process. Mrs. Pogačar doesn't rush it. Herbs dried slowly in the shade, some taking up to three weeks or a month, can then be safely stored and retain their beneficial attributes.

There is a long tradition of home remedies in Slovenia, and still many people prefer them for their naturalness, convenience and effectiveness. "In general," says the herbalist, "the natural methods are most popular

Nature-by-the-decagram

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel.: 061/210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)

English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S.—13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account. No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

among our older Slovenians. The younger generation prefers medicine." Many customers trust her for advice and she blends the necessary herbs to suit individual needs — for relief of ulcers, high blood pressure, or nervous tension, for example. Though she feels strongly about the benefits of these natural healers, she knows that often there is no substitute for professional medical attention and then recommends it along with her teas.

She sells seeds for planting vegetable gardens — spinach, various kinds of lettuce, assorted beans. There are kitchen herbs — marjoram, thyme, tarragon, mint — cultivated by her

Business News

Diesel engines for the Swiss firm "Sulzer"

A contract has been concluded between "Jugoturbina"'s factory of diesel engines and the Swiss firm "Sulzer" concerning the delivery of ten ship's engines. The total value of the contract is 1.8 million Swiss francs. "Jugoturbina" will use this valuable foreign-exchange to purchase certain parts which are needed for the completion of thirty engines for the powering of fishingboats which are also to be exported. The diesel engines will be manufactured in "Jugoturbina"'s factory with the cooperation of "Sulzer"'s experts. The imported parts will not be fitted to the engines in Karlovac, but the orderer himself will carry this out in his own factory. The Swiss have stipulated that the diesel engines must be of the highest quality. If "Jugoturbina" succeeds in fulfilling all the imposed conditions, then further orders can be expected.

Foreigners play on our musical instruments

Today approximately 230 workers are employed at the "Melodija" Factory of Musical Instruments, where musical instruments of all kinds have been made since 1946. The main production programme consists of diatonic and keyboard accordions, classical and electric guitars, amplifiers and electronic sound-boards for the teaching of music. There is also a programme of co-production with the West German factory "Solton", with a cooperative contract.

Through its own exports "Melodija" earns sufficient foreign-currency to cover all costs for the import of repro-material. Most of the latter comes from West Germany, as part of the cooperative contract, whereas some

comes from elsewhere. The metal reeds are imported from Italy, where the best reeds are made.

Last year a total of 4,300 different types of accordions were manufactured, as well as 17,000 classical guitars, 1400 electric guitars, 1500 amplifiers and 350 sound-boards. Approximately 30 percent of all these instruments were exported, whereas this proportion should be further increased in 1984.

On the markets of the world "Melodija" is best-known for its diatonic accordions, which are especially esteemed in the U.S.A., where the majority of exported instruments are sent. Most of the other instruments are exported within the framework of the cooperative contract with West Germany and Austria.

Charlotte Anderson

comes from elsewhere. The metal reeds are imported from Italy, where the best reeds are made.

Last year a total of 4,300 different types of accordions were manufactured, as well as 17,000 classical guitars, 1400 electric guitars, 1500 amplifiers and 350 sound-boards. Approximately 30 percent of all these instruments were exported, whereas this proportion should be further increased in 1984.

On the markets of the world "Melodija" is best-known for its diatonic accordions, which are especially esteemed in the U.S.A., where the majority of exported instruments are sent. Most of the other instruments are exported within the framework of the cooperative contract with West Germany and Austria.

Read this before you set off for a visit to Slovenia.

The Many Faces of Slovenia

On a map of the world, Slovenia is just a dot, a tiny green dot in the North-West of Yugoslavia, which itself is hardly any bigger. Inside this green dot, however, there lie wonders with a thousand faces. Some of these faces are so familiar to us that we tend to forget how wonderful they are. Then there are others which we can discover only by chance, when we open our eyes and hearts a little wider, and yet others which reveal themselves to us in all their beauty only after a great effort. This is similar to the case of a mountaineer, who reaches the top of a mountain completely exhausted, but then, on seeing the magnificent view in front of him, suddenly feels exhausted no longer.

Our Natural and Cultural Heritage

Coffee-grinders to be exported to the U.S.A.

Up until recently "Gorenje"'s manufacturing plant at Nazarje exported domestic coffee-grinders mainly to West Germany. Last years, however, an attempt was made to break through onto the Canadian market. In January of this year 1000 domestic coffee-grinders were exported to Canada. In the export plans for 1984 it is foreseen that out of a total of 170,000 coffee-grinders which are to be exported, as many as 10,000 will be exported to Canada and the U.S.A. In comparison with 1983, exports should be increased by 42 %. The total planned production for 1984 amounts to 1,014,000 small domestic appliances.

Crude Oil from Oil-Wells in Vojvodina

It is planned that in 1984 a total of 1,240,000 tons of crude oil will be obtained from oil wells in Vojvodina, whereas the production of natural gas should amount to 900 million cubic metres. However, this will be insufficient to satisfy the requirements of Vojvodina for oil derivatives, which amount to more than 2 million tons. A further 920 million cubic metres of gas will also have to be imported. At the head office of the authority for the distribution of oil derivatives it is considered that the demand for oil derivatives would be satisfied if the refineries could process a total of 650,000 tons of crude oil per month.

It is strange how even those of us who live in Slovenia, and think that we know our lovely little land in every detail, are often surprised when we realize that although Slovenia is so small it still hides many treasures, be they natural, cultural or those connected with human relations.

Take, for instance, mountaineering. We all know that there exists the Slovene Grand Mountain Way ("Magistrala"), which links the Kamnik Alps with the Karawanken, the Julian Alps, and the Primorsko mountains. However, have we ever heard that, apart from this longest mountain pathway, there are still 47 other mountain, hiking and forest tracks, running through areas as diverse as Slovenia as a whole is? It is worth trying these minor routes once. Some of them will take us to the world of solitude and tranquillity, among the rocks and stars. Other

will teach us, in a few hours, a great deal about Slovenia's vegetation. And there are some, such as, for instance, the last section of the E6 European hiking route, which, after 2600 kilometres across Europe, enters Slovenia at Radlje on the Drava, and winds its way to Mt. Snežnik and further on to Croatia. On the way one can meet a local peasant who will offer the unknown traveller a glass of milk or new wine, a small glass of brandy, a piece of home-baked bread straight out of the oven, and will fill his knapsack with pears, or even invite him to stay overnight in a barn full of sweet-smelling hay.

There is also the Cultural Heritage Path, which runs past the homes of famous Slovenes born in the Žirovnica area, starting with the house in Vrba where the greatest Slovene poet, France Prešeren was born. This path is ideal for a day's "educational" trip. We can take with us a little book with the biographies of Matija Čop, Franc Saleški Finžgar, Janez Jalen, Anton Janša and France Prešeren, which will also remind us of a pleasant day long afterwards.

Then take Lipica — the home of the famous white horses. Everybody has heard of its spacious stables with beautiful Lipizzaner horses, of the breath-taking programme of dressage, and of the interesting holiday programme for those who wish to stay for a few days and enjoy the riding. The great fame of Lipica is apt to make us forget that places where a horse can be hired for a few hours are to be found all over Slovenia. At Bled, for instance, one can not only take a drive around the lake in an old-fashioned carriage, but can also take riding-lessons in several villages nearby, as well as at the hippodrome in Lesce. Horses can also be hired in the vicinity of Ljubljana, in Maribor, in Dolenjsko and in the area across the Mura river. The only thing that still remains to be done is the setting up of a few routes along which one would be able to travel on horseback, from the north to the south, and from the west to the east of Slovenia, using one and the same horse.

Around Slovenia — by bicycle

If, for the time being, one cannot yet travel around Slovenia on horseback, why not decide in favour of a "two-wheeled horse"? There is no need to take to the established bicycle routes in the Netherlands or neighbouring Austria, if one wants to see the countryside passing in front of one's eyes, faster than if one went on foot but still slowly enough for one to

discover many lovely little spots which we may not have known of before. For, in 1979, the idea of a Slovene bicycle "transversala" was first put forward, and now one can cover 1000 kilometres by bicycle around Slovenia, from Ljubljana to Kranjska gora, over the Vršič pass to Nova Gorica and Koper, via Postojna to Kočevje and further to Rogaška Slatina, via Ptuj and Ljutomer to Murska Sobota, returning via Maribor, along the Drava valley, via Slovenj Gradec and the Tuhinjski valley, back to Ljubljana. One can collect the so-called control stamps on the way. More experienced bicyclists can take part in the tour called "Conquering the Mountain Passes", including bicycling to Pohorje, Koren, Pokljuka, Sorica and Vršič.

If we happen to travel around Gorenjsko in spring, we'll be enchanted at the sight of meadows full of narcissi at Planina on the slopes of Mt. Golica. The view of the meadows, white with sweet-smelling narcissi, as if covered by a late snowfall, is truly magnificent — yet another wonderful face of the Slovene land. However, the same scene can also be seen at quite the opposite end of Slovenia, at Veržej, where the meadows are equally white and sweet-smelling. There it is the custom to celebrate the splendour of spring, and thus the month of May at Veržej is the month of narcissi, full of flowers, music and merry people, who, during the central event of this month, choose the Queen of the Narcissus Fields.

Subterranean Wonders

Slovenia hides its wonders underground, too. Here we do not think only of Postojna Cave, which has become a world-famous attraction and has made the little green dot — Slovenia — known throughout the world. For, in fact, under half of all Slovene land, under fields, towns and roads, there lies the wonderful world of the Karst, which is accessible through many other caves apart from the Postojna cave. There are big and small caves; some which, despite their small size, reveal to the visitor the most incredible works of Nature, and others which hide their mysteries away from even brave cave explorers; some are lit up and safe enough for visits by tourists, whereas others are of the sort which we can see only with the help of experienced cave guides. And even if we were able to discover all the gems of this subterranean kingdom, Nature would still surprise us with her generosity. For, even in those areas which are far away from the Karst region, she has formed many caves and filled

them with limestone stalactites and stalagmites of all sizes and shapes, such as, for instance the Pekel Cave near Šempeter in the Savinja Valley, or the even more unusual Snežna Cave on the hillside of Mt. Raduha, which is to be opened for tourists this year.

Then there is the water which has been seething out of the ground for centuries. Springs which are not only a miracle in themselves, but which also make miracles. Hot mineral water, drinking water, water with radio active and many other useful properties, water which heals and strengthens the human body, prevents diseases or simply refreshes man's organism. And, again, one should not consider only the large and well-known health-spa centres in Pomurje, the Celje region or Dolenjsko but rather visit, for a change, some of the less famous, smaller health-spas, for instance Topolšičica, which will be particularly beneficial to those who have respiratory problems or suffer from rheumatism.

Speaking of water, we must mention the most well-known Slovene waterfall, Savica at Bohinj, which has been, in addition to Lake Bled, a kind of symbol of the Slovene nation ever since France Prešeren gave it a permanent place in Slovene literary history. However, there are innumerable other waterfalls worth seeing. There is, for instance, the highest waterfall among those discovered so far, the Čedca waterfall on the hillside above Jezersko, the one with the largest quantity of water, Boka near Bovec, and a number of those which match Savica in their picturesque beauty, Veliki Šumik on Pohorje, Veliki Kozjak near Kobarid, and the cascade waterfalls in Pekel near Borovnica and in the Martuljek mountain range. It happens only too often that we go past such beauty as it with closed eyes, convinced that we have already seen everything that is to be seen.

A large number of good wayside inns

While touring Slovenia, whether on foot, by bicycle or by bus, we must also think of food and drink, lest the feeling of hunger should obscure the faculties of our eyes, ears and noses. Obtaining food and drink will be no problem at all. 3600 inns, strewn all over Slovenia, at least one in every village, offer all kinds of dishes, including the traditional Slovene ones if we decide against a fast meal at a self-service restaurant or a pizzeria, or if we dislike having to change clothes so as to feel suitably dressed for having a meal at a hotel.

However, it may not be widely known that there are restaurants where we can prepare a meal ourselves or with the help of an experienced cook. If, for instance, we happen to travel along the Slovene Littoral, we can drop in at the Svetilnik ("Lighthouse") inn at Izola, where we can try out our cooking skills.

If we prefer to cook entirely by ourselves in our own kitchen, then we can hire a holiday apartment in most tourist spots, from the Littoral to Prekmurje, and from Gorenjsko to Dolenjsko. And if we enjoy life in Nature itself, we can choose among 36 camping sites where we'll be free from any hotel or motel rules and regulations. In one of these camps you can be even free of your clothes, for, since last year, a section of the camp at Banovci in Pomurje has been intended for those who like to get sun-tanned all over their bodies. Thus Slovenia has got, in addition to the nudist beach at Mariborski otok, which was opened several years ago, its first naturist camp, thus contributing to the reputation of Yugoslavia as being one of the countries which have a favourable attitude towards nudism.

Almost one-fifth of the 77,000 visitors which Slovenia can accommodate at a time can find a place to stay overnight in camps. Hotel accommodation is provided for one-third, private rooms for one-seventh and workers'

holiday homes for one-eighth. The rest can find accommodation in motels, health-spas, or mountain homes.

Judging by their passports, the structure of foreign guests who visit Slovenia every year is as follows: the greatest number of visitors (28 %) come from West Germany, followed by visitors from Italy (17 %), Austria (9 %), Great Britain (6 %), the Netherlands (5 %), Switzerland and Denmark (3 %), and America (2 %).

Which events should be seen?

Many visitors to Slovenia, especially our fellow-countrymen from abroad, probably already know that in June they can see the "Peasants' Wedding" in Ljubljana, get together at the traditional picnic at Škofja Loka in July, and listen to Slovene folk music at the festival in Ptuj in September. However, it is worth attending one of the minor but no less entertaining events for a change, such as "Posavsko števanje" at Savlje near Ljubljana, the "Country Games" at Dobova, "The Blacksmiths' Picnic" on Rogla, "The Charcoal-burners' Day" at Stari vrh near Škofja Loka, "The Wine and Pršut Festival" at Dutovlje, and any other of some 500 attractive tourist events, rich with traditional customs and other elements of Slovene folk tradition, which are held every year.

Andreja Peček

Our Mother Tongue: 400 Years since the First Slovene Bible

Those of our fellow-countrymen who are visiting Slovenia this year will no doubt attend some cultural event or see an exhibition, buy a book or take part in a meeting or gathering. You will find on such occasions that very often the main topic of discussion will be connected, in one or another way, with the role played by the Slovene Protestant writers in the development of our language and thus of our nation as well.

You may wonder why the celebrations are held this year, for, as is well known, Primož Trubar published his Catechismus and Abecedarium, the first Slovene books, as early as in 1551, thus making the first two steps, which only appear to be small, but were actually most important for our whole future development. We marked the 400th anniversary of the publishing of these two books with due respect in 1951, although at that time we were wrestling with the difficulties and problems of the post-war period.

However, if everything had ended with Trubar's first steps, difficult and

important as they were, we could only guess how the Slovene language and the Slovene nation might have further developed. Fortunately Trubar and his associates possessed enough strength, knowledge and will-power to take further steps, to prepare and publish new books, in the following years, to distribute them among Slovenes, thus awakening in them their national consciousness and promoting their culture.

It should be mentioned that Trubar and his associates were not working under favourable conditions. On the contrary, since they were followers of Lutheranism, which was later on given the general name of Protestantism, they were persecuted in most of the territory then inhabited by Slovenes. They sought refuge in Germany, in the province of Württemberg, in the towns of Urach, Tübingen and several others. It was there that most of their books were printed, and then smuggled in all sorts of ingenious ways to their native land.

Despite the difficulties and opposition which they had to face, they

persisted in their work, and even expanded and improved their activities, so that after thirty years, in 1584, they reached the culmination of their endeavours — a Slovene translation of the Bible. And this is the achievement which deserves to be remembered upon its 400th anniversary with every respect and a thorough awareness of what it meant for the Slovene nation. Our readers have probably already come across several articles in "Rodna Gruda" relating to this important anniversary, and I will probably mention it again in one of my future articles.

The whole Bible contains about 3000 pages, which is roughly as many pages as all the "Rodna Gruda" numbers published during the period of one and a half years would contain, the pages being written in small print. The size of the book is this a great achievement in itself, considering the time 400 years ago, only thirty years after the first two Slovene books were published. Not counting a few Protestant books, including Bohorič's Grammar of the Slovene language, written in Latin, which were published during this period of thirty years, the Slovene language was practically only a spoken language, for there were no Slovene handbooks, dictionaries, newspapers, no Slovene schools, in short, nothing which is taken for granted today.

Here we come to the point which I would like to emphasise specially, namely that all Protestant writers and translators had to and were able to rely on only their knowledge of spoken Slovene. And if Jurij Dalmatin, who was born at Krško around 1547, studied in Tübingen and died in Ljubljana in 1585, was able to translate such a magnificent work as the Bible, it means that the Slovene language had reached, 400 hundred years ago, that stage of development which enabled him to accomplish such a difficult task.

The Bible covers highly varied fields of human endeavour, history, poetry, philosophy, ethics, theology, and religion, so that even modern translators, who have a number of handbooks, commentaries, and previous translations available to them, find it extremely difficult to translate, either due to the richness of vocabulary or the complex syntactic and stylistic features. When Jurij Dalmatin was translating the Bible he had, apart from the original and the German translation by Luther, only his knowledge of the Slovene language, acquired during his younger years and from Trubar's books, to help him. Trubar himself was similarly able to rely only on his knowledge of Slovene

acquired in his home village of Rašči-
ca near Velike Lašče and during the
short periods when life or work led
him to a Slovene-populated area.

The Slovene language which Trubar and Dalmatin found among the Slovene people was, despite the fact that individual areas inhabited by Slovenes were not closely interconnected in those times, and despite the fact that the Slovene language was used only at the spoken, colloquial level, nevertheless a relatively flexible, rich and well-developed language. Another interesting observation can be made at this point. If we consider the development of the Slovene language over the last 400 hundred years since Dalmatin's translation of the Bible, we can imagine how far back in

history the beginnings of a clearly distinct Slovene variety of the old Slavic language must go, for the development of the Slovene language certainly proceeded at an even slower rate before Trubar than after him and Dalmatin.

When we celebrate the 400th anniversary of a great event in the Slovene literary tradition we are, deep in our hearts, proud of our ancient, independent linguistic roots, of our linguistic growth and development in mostly unfavourable circumstances, and it is from this that we derive our national consciousness, and, at the same time, our bounden duty towards our language and our nation.

Janko Moder

From the history of Slovenes

Free Caranthonia and the Enthronement Ceremony of the Princes of Caranthonia

After the fall of Samo's tribal union, the oldest Slavic political formation and the only major one which managed to survive was the Slovene principality of Caranthonia in the Eastern Alps. In the 7th Century, the whole area ruled by the Prince of Krn Castle was given a uniform name — Caranthonia. Its nucleus was made up of the valleys along the Upper Drava and Mura rivers. Around this nucleus there were areas to the South and to the East, which were for some time attached to Caranthonia but later broke away. Thus, up until the year 658, Samo's state had included the valley of the Danube between the Aniža (Enns) river and Vienna, in Upper and Lower Austria, and the Upper Sava area in Carniola. However, the restored Avar state diminished the power of Caranthonia so that, from the middle of the 7th Century onwards, the latter was confined to its Alpine nucleus. In the crucial year of 745, when the Caranthonians, helped by the Bavarians, fought off the Avaro-Slavs and, as a result, came under the rule of the Bavarians or the Franks, the size of Caranthonia was not essentially changed. During the first period of its inclusion into the Frankish empire, Caranthonia was an internally independent semi-vassal principality, ruled by Slovene princes. After Charles the Great had destroyed the Avaric state, the name "Caranthonia" was extended to the Lower Pannonian Plain, too, due to the uncontrolled migration of Caranthonians to this area.

After an administrative reform following the suppressed uprising of some of the Caranthonians and Carniolans connected with the liberation struggle of Ljudevit Posavski, Caranthonia was turned into a duchy (from 820 to 828). In 828 it became a part of a military union, together with the Eastern Province, the Sava Duchy, Upper and Lower Pannonia. Within this union Caranthonia belonged to the so-called "Eastern Prefecture", the centre of which was Upper Pannonia. In the early 9th Century, the Franks still distinguished between the "Caranthonians" (the Alpine Slavs) and the "Slavs in the East" (the Pannonian Slavs), but the ruler Ludvik Pobožni (Ludovico the Pious) in a decree concerning the division of the Frankish empire among his sons in 817, explicitly required that his Slavic subjects be united under the rule of a single ruler. However, the Franks became fully aware of the fact that the Slavs formed a unified whole in the Alpine-Pannonian area only after the fall of Prince Kocel at Blatenski Kostel (Zalavár) in 874, when the centre of the former "Eastern Prefecture" was moved to Alpine Caranthonia. The Duchy of Caranthonia as a whole included also the Sava Duchy and Upper and Lower Pannonia.

The invasion of the Pannonian Plain by nomadic Hungarian tribes (Ogres) destroyed the beginnings of Caranthonia's political development. Caranthonia was hardly able to offer resistance to the enemy from the East, and was again reduced to its Alpine nucleus.

In fact, during the Ogre invasion, Caranthonia formed a personal union with Bavaria. After German rule over the wider south-east Alpine area was restored (during the seventies of the 10th Century), and after the Ogres were driven back to the Pannonian Plain, the Duchy of Caranthonia regained its independence. In 976 the neighbouring provinces in the East and South were attached to it, thus forming the so-called Greater Caranthonia, which reached as far as the east part of the Pannonian Plain. Starting with the year 1002, this large administrative unit, however, began to disintegrate into several feudal states.

Owing to the great importance of Caranthonia, the name "Caranthonians" became a synonym for all Slavs in the Alps, the ancestors of Slovenes who were finally formed into a distinct people already during the Middle Ages. Due to the political disintegration of Caranthonia, the provincial names for Slovenes, i.e. Carinthians, Carniolans, and Styrians, prevailed from the 13th Century onwards, but awareness of the once great Slavic political and administrative unit was present among the Carinthian gentry until the beginning of the 16th Century. An important part in the maintenance of this tradition and national pride was played by the ancient ceremony of enthronement of the Caranthonian princes at Knežji kamen (the Prince's Stone), next to Krn Castle in the Celovec (Klagenfurt) basin. Before we proceed to a detailed description of this ceremony, which had a symbolic significance for the Alpine and Carinthian Slovenes as a whole, let us take a look at Caranthonian society during the period of Caranthonia's full independence, as it can be reconstructed on the basis of written historical records and popular tradition. For it is only on the basis of a thorough understanding of the old Caranthonian Slovene society that a proper evaluation of the ceremony, which was unique in feudal Europe during the Middle Ages, can be made.

It is probably no coincidence that the oldest Slovene political formation developed in the Eastern Alps, in the traditional environment where the original settlers managed to survive well into the Middle Ages. The former Norrick, rich with iron-ore, had a considerable Celtic population, which was later partly Romanized. During the decline of the Roman empire, Norrick was well-known for its early Christian churches and dioceses in Virnu, Tewnja and Agunt. The Slavic migration wave had apparently destroyed the relics of the ancient world, but the latter's roots were so deep

that they were in fact kept alive during the Old Slavic period. The name Caranthonia is of non-Slavic, possibly Celtic origin. It was mentioned in the form **Carontani** in the work of the famous Anonymous Geographer of Ravenna in the 7th Century. Since it seems that the name Caranthonia, (later Carinthia) was given to this area by the original non-Slavic settlers, the question arises as to the share of the latter in the formation of the first Slavic secular state in the Alps. In this connection it must be mentioned that, with the arrival of the Slavs, the formal church organization died out, but the original settlers certainly continued to observe Christian religious principles. At any rate, the relationship between the original settlers and the Slavs remains an interesting mystery, to which neither written nor material records have provided any clues so far.

The majority of the population in the Slovene provinces had, until the end of the 8th Century, the status of free members of village communities. They formed the so-called **great families** or "**cooperatives**". This social organization applied, of course, only to the Slovene settlers, whereas the original settlers were, at least to some extent, in a subordinate position. The free status of the majority of the Slovene population can be proved also by the ceremony of enthronement in the later period. For many centuries the audience present at the ceremony, during which authority over the country was conferred upon the duke, consisted of the common people. This tradition has its origin in the old popular assembly in the early feudal period, when only freemen could become members of the assembly. The Slovene **župan** (**mayor**) is first mentioned in a record dating from 777, when he probably headed a village community, or **župa**, made up of several villages. Later on, the mayors had authority only over individual villages, but judging by their reputation and, in some places, special rights in the village judiciary system, it can be concluded that they originally administered larger territorial units.

The basic social unit of the free Alpine Slavs was thus the **commune**, sometimes also called **župa**, while its essence is best expressed by the terms **soseka** (neighbourhood) or **srenja** (community). The members of the community had pastures, forests and rivers in common use, and fertile land was common property, too. The spirit of communalism was particularly manifest when the fertile land was divided into individual fields or when the commune got involved in a dispute with neighbouring communities over

land. All disputes within the commune were adjudicated by the assembly of neighbours and an elected judge. In addition to the commune, the older form of social organization — the great family, was retained, at least in some cases. Such a family — a union of kinsmen with a common ancestor — functioned as a cooperative, and its members cultivated the land allotted to them by the commune. However, this archaic form of Old Slavic social organization began to disappear by the end of the first half of the 9th Century. In this family, typically patriarchal relations prevailed. The father possessed an absolute right to pass judgement on the other members. The children had hardly any rights, whereas women had none at all. As has already been mentioned, the basic unit of the old Slovene society was the commune or "**župa**", which represents the transition from a kinship-based community to a village community. The "**župan**" (mayor) began to play the leading role concerning matters like the settlement of the village population, the organization of the village economy and the settling of disputes in which the members of the "**župa**" may have got involved. It is most likely that, in their new country, Slovenes kept the older form of social organization — the tribes — for some time, yet the bond between the members of a particular tribe was no longer that of kinship.

In the course of time further social stratification became increasingly apparent in Caranthonia. Thus it is most likely that, at the end of the 8th Century, when a new church organization began to be asserted (side by side with the Christianity of the original settlers, which had been carried over from the ancient times) there existed the following social strata: the **slaves** or, at any rate, the subjugated, peasant population, their **masters** (i.e. freemen) and the **overlords**, to whom the masters were subordinated (the prince and his retinue — the members of the future military aristocracy). The process of social stratification was further accelerated during the 9th Century, when Caranthonia became a part of the Frankish state. A group of the local Caranthonian gentry was not distinguished, as far as rank was concerned, from the Frankish gentry. It is interesting to note that members of the Bavarian aristocracy had received some of the Caranthonian nobles among themselves as being of completely equal rank already from the middle of the 8th Century onwards.

The question of the higher ranks of the Caranthonian society refers, to the greatest extent, to the section of

the free population known as "**kosezi**" (Germ. **Edlinger**, noble people). In fact the social position of the Kosezi was very similar to that of the nobility in the Frankish feudal order, although certain significant differences did exist. These arose after the inclusion of Caranthonia in the western feudal state. This was because the Kosezi remained a free social factor, although their role in comparison with that of the nobility (mostly Frankish, then German and, to a very limited extent Slovene) was gradually reduced as time went on. During the enthronement ceremonies the Kosezi still played an important part as heirs of the popular assembly, but, as the Middle Ages came to an end, they lost what importance they had still possessed. They kept their personal freedom, however, right up to the 16th Century. An idea of the wide distribution of the Kosezi population can be obtained from an examination of local names and written records dating from the 11th to the 16th Century. The strongest group of Kosezi lived in the area around Krn Castle, i.e. around the capital of the principality. There were also some strong groups of Kosezi in Podjuna and along the upper reaches of the River Krka in Carinthia. Traces of Kosezi settlements have also been found in Upper Carniola (Bled Bohinj, the Tržič area), as well as in Lower Carniola.

The Kosezi formed an ancient and relatively extensive stratum of the Caranthonian society. This is indicated by the name, which is not of Slavic origin. It comes, possibly, from the Illyrian word *Kosingas*. However, it was in the Alpine region that the Kosezi achieved their proper significance and role. Before the year 820 the Kosezi had been a part of the emerging Caranthonian ruling class, whereas after the appearance of the Frankish nobility they retained their right of choosing the new duke. This proves that at the time of Caranthonian independence they represented a uniform body in the electorate. Thus the Kosezi were what had remained of the pre-class social stratification of Caranthonia, characterized by its feudal state system. Their exceptional role and position in the political system of their country can only be explained by the fact that the Kosezi had certain military powers and tasks to carry out in the everyday life of the independent principality of Caranthonia. Living alongside the patriarchal slaves — "**krščeniki**" (evidently members of the Christian, original pre-Slav settlers) and the broad stratum of freemen (probably mostly Slavs, possibly including some of the original

inhabitants), the Kosezi formed, among the people of Carantheria, a higher social stratum, which had acquired its position by carrying out tasks of vital importance for the prince and the state. Thus, as time went on, the freemen turned into subordinates, in accordance with the developmental trends of feudalism.

The people of Carantheria were ruled by a *knez* (prince), who was at first a military leader. However, by the middle of the 8th Century, at the latest, the prince's role had undergone a qualitative change and had surpassed the original role of the ruler during the formation of the early feudal state. Since the prince had the sole right of deciding on the taxes collected for the Salzburg Church, a certain proportion of the taxes obviously belonged to him personally. The title "**sodnik dežele**" (judge of the country) which the man (a Kosez) performing the enthronement ceremony held, and the fact that authority was conferred upon the duke while he was sitting on the »seat of justice« prove that the Prince of Carantheria had an important role in the judiciary, too. It can also be observed that the Carantherian dynasty of princes became hereditary on the patrilineal side by the middle of the 8th Century, for Prince **Borut** was succeeded by his son **Gorazd** and nephew **Hotimir**. However, the title of prince was not conferred automatically, since the appointment still had to be approved by the **electoral assembly** which, after the death of the previous ruler, decided on his successor and conferred power upon him by the enthronement ceremony. In written sources this electoral assembly is referred to as »Slovani« (**Slavi**) or the people (**plebs**), which obviously points to the representatives of the free people of Carantheria.

The ceremony of the enthronement of the Carantherian princes and, later, counts and dukes, is a unique phenomenon in medieval feudal Europe, although the symbolism of the stone seat is related to the ancient European tradition of worshipping magic forces, practiced particularly by the Celtic and German peoples. On the other hand the concept of the throne itself is related to the symbol of the ruler's power, common among the Slavic peoples, especially Croats, Serbs, Czechs and Russians. The enthronement ceremony at Krn Castle on Gosposvetsko polje was preserved until **March 18th 1414**, when the Carinthian duke, **Ernest Železni** was the last to be enthroned according to the old custom. This last version of the ceremony proceeded as follows. Ernest Železni, dressed up in peasant attire and accompanied by noblemen, appro-

ached the man who was to perform the enthronement ceremony (a Kosez from **Blažnja Vas**), who was holding by one hand a brindled bull and by the other a brindled mare, and was surrounded by the assessors and the people. The Kosez asked the duke whether he was a just judge, whether he would strive for the prosperity of the country, whether he was of free status, and whether he would protect and observe the Christian faith. The noblemen accompanying the duke gave positive answers. Then the Kosez stepped down from the "Prince's stone" and left the seat to the duke, thus symbolically giving him the power over Carinthia.

Duke Ernest Železni had actually been given a fief by the German ruler beforehand, but it was only after he had taken the oath at Knežji kamen that his rights were confirmed. Afterwards the duke was blessed in the ancient church of **Gospa Sveta**, and the whole ceremony was concluded at **Vojvodski stol** ("the Duke's Seat" on **Gospovetsko polje**, where the duke, sitting on a larger stone seat, distributed fiefs to his vassals. Sitting on a smaller seat, the Count of Gorica distributed fiefs to his vassals at the same time.

However, this final version of the enthronement ceremony is the result of over seven hundred years of development. The main feature of the ceremony, preserved throughout this long period of time, was that the duke did not receive his power from a member of the nobility but from a peasant freeman (Kosez), and that the language used in the ceremony was Slovene. Fortunately, an older version of the ceremony, which is much closer to the original one practised at the time of independent Carantheria, has been preserved. This version can be found as an insert in the German legal book "Schwabenspiegel", which dates from the end of the 13th Century, although the proposal for this insert was probably made already in the 11th Century. According to this written source, after the death of the old prince the Kosezi elected and swore in their representatives, who chose, probably from among their number, the "judge of the country". It was under his leadership and as representatives of the country that they then made a decision about the appointing of a new prince. The people then assembled at Gosposvetsko polje, where full authority in the country was given to the new duke next to the Prince's Stone at Krn Castle. The duke was dressed up in peasant attire, placed on the back of a mare and led three times around the Prince's Stone. Meanwhile the people

sang the Slovene song of thanksgiving: "Čast i hvale Bogu vsemogočnemu" (Honour and thanks to God Almighty). During the ceremony, the duke received all the rights which Carinthia herself could grant him. Among the rights was the important right to sit on the Prince's Stone, which was in fact the seat of justice and as such the symbol of ducal authority. The ceremony, which is recorded in the "Schwabenspiegel", later became the main act of passing on provincial authority in the area of Krn Castle and Gosposvetsko polje.

Of course this ceremony was of a much simpler nature at the time of independent Carantheria. Before the year 745, after the death of each prince (knez) the council of grandees and Kosezi had to choose a new prince from among those belonging to the prince's dynasty. In the presence of the people, all authority was placed in the hands of the new prince by placing him, symbolically, on the Prince's Stone, which stood in the courtyard of Krn Castle, which was the capital of the principality. When, around the year 745, Carantheria lost its independence and became a vassal principality with allegiance to the Frankish state, the people of Carantheria were still permitted to elect their own prince. However, before the latter obtained full authority, the election had to be confirmed by the Frankish king. In the end, at least after the year 788, the newly elected prince had to pay homage to the Frankish king, who was after the year 800, an emperor. It is interesting to note that the enthronement ceremony did not cease with the arrival of the Frankish counts in the year 820 and with the later appearance of the Dukes of Carantheria, but was retained in a somewhat changed form: the people were replaced by the Kosezi as symbolic representatives of the former free majority of Carantherian society. On the other hand, the traditional nature of the ceremony (so exceptional for the feudal way of thinking in medieval Europe) expressed the desire of the German ruler and the ruling German nobility not to lose touch with their Slovene subjects in the Eastern Alps.

The development of the principality was along the lines of the feudal development in the West. The ruling Frankish nobles hid, to some extent, the newly arising stratum of Carantherian nobility, which did not change the rights of the Kosezi, although their actual role in society was significantly changed. Their independent development was brought to a sudden end, but on the other hand the Kosezi remained a specific social group, which was quite foreign to the usual

Celje (photo by Janez Zrnec)

feudal relations elsewhere in Central and Western Europe. It was the preservation of this class of freemen which convinced the German nobility of the need to cultivate an old Slovene tradition, connected with the oldest Slovene statehood. Here it should be pointed out that the development of Carinthia in fact overtook the development of other Slav peoples, which was probably a result of close neighbourhood with the socially more highly developed peoples and states to the north, northwest and southwest. For this reason we can see in Carinthia the oldest real Slavic state form, with a well-operating mechanism for the election and enthronement of princes.

Of course, history played a cruel trick both on the people of Carinthia and on the relics of old Slovene statehood. With the unsuccessful revolt by Ljudevit Posavski, the Carinthians disappeared from the stage of history as a political factor. The process of Germanization in the Eastern Alps shifted the Slovene ethnic boundary, by the end of the 15th Century, to a line somewhat north of Celovec (Klagenfurt) and Gospa Sveta. Particularly during the second half of the last century and during this century the ethnic picture of Carinthia has changed to the detriment of Slovenes. The Duke's Throne, Gospa Sveta and Krn Castle are already on Germanized territory, whereas the Prince's Stone itself is kept at a particularly German cultural institution, the provincial museum (Landesmuseum) in Celovec.

Davorin Vuga

página en español

Nuestros instrumentos musicales.

Hemos sabido que un gran número de extranjeros ejecutan sus melodías con la ayuda de nuestros instrumentos. La fábrica de instrumentos musicales de Mengeš — Melodía — fabrica distintas clases de instrumentos ya desde el año 1946. Alrededor de 250 empleados y obreros mantienen el renombre de ésta. En su programa de producción ocupa en primer lugar la fabricación de acordeones a piano y diatónicos, éstas representan un lugar principal y en el campo de la exportación se las exporta en mayor número. Además tienen fama las guitarras clásicas y eléctricas, como así también Melodía fabrica una serie extensas de amplificadores eléctricos y tablas sonoras (eléctricas y electrónicas) para la enseñanza de la música.

Complementan este programa de producción elementos de la fábrica SOLTON (Alemania Occidental) con la cual tienen contrato de colaboración a largo plazo. Melodía con su plan de exportación realiza tal número de adquisición de divisas que puede con ellas cubrir todas las obligaciones para importar las materias primas necesarias. La mayoría del material lo importan de la Rep. Fed. Alemana en marco a un contrato de cooperación que tienen con ésta, el resto lo compran en otros países. Los elementos sonoros para los acordeones se

importan de Italia, donde se fabrican los mejores de este tipo.

El año pasado fueron fabricados 4300 acordeones de distintos modelos y tipos, 17000 guitarras clásicas y 1400 eléctricas, 1500 amplificadores y 350 tablas sonoras. Se exportó así aproximadamente el 30% de sus artículos, este año piensan aumentar mucho más la exportación. En el mercado internacional es la firma más conocida en el campo musical gracias a sus acordeones diatónicos. Estos son apreciados inclusive en USA donde tienen la mayor venta. La mayoría del resto de los instrumentos se exportan en marco al contrato de cooperación que existe entre nuestro país y la Rep. Fed. de Alemania y Austria.

Motores diesel para Suiza

La fábrica de motores diesel Jugoturbina ha firmado un contrato con la firma suiza SULZER, ésta ha encargado 10 motores marinos diesel por un valor de 1,8 millones de francos suizos. Con esta suma Jugoturbina importará a su vez en el acto repuestos mecánicos para la instalación de 30 motores marinos en igual número de barcos pesqueros, los cuales a su vez serán construidos para su exportación. Los motores diesel serán hechos en la fábrica Jugoturbina con la asistencia de técnicos suizos. Los repuestos importados no serán montados en Karlovac directamente en los motores a exportarse, sino que los mismos suizos lo harán en su propia fábrica. La firma suiza exige la máxima calidad en cuanto a la fabricación de los motores diesel se refiere. Si la firma Jugoturbina cumple con el contrato y satisface las condiciones exigidas se espera entonces un nuevo encargo de motores.

Molinillo de café

Ultimamente tenemos en el mercado de USA y Canadá gran éxito con la exportación de molinillos de café. Uno de los establecimientos metalúrgicos de Gorenje — Nazarje (sección de aparatos para el hogar), quien hace poco vendía sus molinillos solamente a RF Alemania, el año pasado ha comenzado a buscar compradores en el mercado norteamericano. El primer mes del año en curso ya se envió a éste 1000 molinillos de café. En el plan anual de exportación se planificó fabricar y exportar nada menos que 170.000 molinillos. De éstos se venderán 10.000 unidades a USA y Canadá. En relación con el año anterior se aumentaría así en 1984 la exportación en un 42%. Sin embargo se planifica también en el establecimiento MGA fabricar 1.014.000 unidades de aparatos domésticos.

Karlove Obrske vojne, frankovska cerkvena uredba in ponesrečeni upor Ljudevita Posavskega: zaton slovenske samostojnosti

Frankovskemu imperiju sta postavila nove temelje oblasti in moči zlasti slavna kralja **Pipin Mali** in **Karel Veliki** (768–814), oče in sin, začetnika torej mogočne dinastije **Karolingov**. Na dolgotrajnem pohodu za gospostvo nad večjim delom Evrope so Franki leta 774 kot prvo uničili **Langobardsko kraljestvo** v Italiji, v oblegani prestolnici Ravenni je naposled moral kloniti zadnji langobardski vladar **Desiderius**. Seveda so se Langobardi le s težkim srcem sprijaznili z izgubo neodvisnosti, leta 776 je tako celo prišlo v Furlaniji do upora proti Frankom. Z učinkovitim frankovskim vojaškim posredovanjem so bili ostanki Langobardov, sicer že poromanjenih tudi v nekdanj močnem prvem vojvodstvu v Italiji, dokončno razbiti in meje Frankovskega kraljestva so se pomaknile do slovenskih etničnih meja na zahodu, nedvomno prav do roba Furlanske nižine in verjetneje starih rimskih kraških zapor na antičnih italjskih mejah. Zgodovinski viri sicer izpričujejo občasno prisotnost Slovencev, združenih z Obri, na furlanskih mejah in globoko v furlanskem zaledju, vendar arheološke najdbe v Vipavski dolini dokazujejo pretežno starselsko romansko, delno tudi langobardsko strukturo prebivalstva. Jasno pa je, da so bila na široko odprta vrata v Italijo le preveč negotova za večjo naselitev, tu so se namreč nenehno vrstili roparski vpadi Avaroslovanov proti toplim deželam Severne Italije. Zato je frankovski nadzor nad temi vitalnimi ozemlji prvič postavil realne temelje za kasnejšo intenzivno slovansko kolonizacijo Posočja, Vipavske doline in Krasa (seveda tudi Istre, kot bomo videli), hkrati tudi obsežnih predelov Vzhodne Furlanije (ti so zdaj v glavnem romanski), saj je bila Frankovska država že oblastnik večjega dela Alpskih Slovencev, pravega zbiralnika dotlej svobodnih ljudi; ti bodo ob pospešenem razvoju fevdalizacije sicer izgubili osebno svobodo, bodo pa postali zanimiva delovna sila in s tem pomemben subjekt pri obsežnih kolonizacijah tako v Panoniji, kot v Zahodni Sloveniji, Furlaniji in Istri.

Franki so nadaljevali s svojimi osvajanjem. Leta 788 so grdo porazili Bizantince v Južni Italiji in jim tako iztrgali strateško pomembno **temo** (pokrajino) Istro s Trstom; najverjetneje so si dokončno pridobili nadzor nad vojaško važnimi kraškimi prelazi, zlasti Hrušico na črti poznorimskih zapornih zidov, **Claustra**. Ker so obenem Franki v letih 787/788 dokončno potolkli Tasila in spravili na kolena Bavarško, so si avtomatično izborili tudi vrhovno oblast nad Karantanci; slednjim je poslej namesto Bavarcev načeloval frankovski

»prefekt« nad Bavarsko. Franki so torej trdno stali kar na dveh krakih smeri avaroslovanskih vpadov v osrčje Evrope, na mejah sicer širne, a notranje krhke in neorganizirane Obrsko – slovanske plemenske zveze.

Obračun Frankov z **Obri** je bil torej le še vprašanje časa. Formalen povod za vojno so bili nadležni obrski roparski vpadi v Italijo in na Bavarsko v letu 788, ki pa so bili odbiti. Videti je, da je dotedanja nomadska vojaška superiornost lahko gibljive konjenice in morda spremstva lahko oboroženih hitrih slovanskih pešcev splahnela pred dobro organizirano frankovsko vojsko, sestavljeno pretežno iz težke pehote, oborožene z dolgimi kopji za boj proti konjenikom, zavarovane s ščiti in čeladami in opremljene z odličnimi dolgimi dvoreznimi meči – **spathami** za boj od blizu; poleg dobre opremljenosti in izurjenosti je bilo odločilnega pomena za uspeh predvsem dobro frankovsko vojaško vodstvo. Vsekakor je bil zdaj Karel na tem, da vrne udarec. Leta **791** je naskočil Obrsko državo s kar tremi vojskami hkrati, z dvema po toku Donave navzdol in s tretjo iz Italije. Furlanski vojski je nadzoroval sam Karlov sin **Pipin**, smer pohoda pa je v pisanih virih dobro nakazana: dan hoda od furlanske meje (na Hrušici) so Franki pridri do manjše obrske utrdbе (nekje v Ljubljanski kotlini) in jo osvojili; s tem je pripadlo osvajalcem z Zahoda vse Zgornje Posavje s tam naseljenimi **Karniolskimi Slovenci** (Karniolci ali Kranjci). Tudi pohod ob Donavi je bil za Franke ugoden, osvojili so nekdanje obrsko ozemlje vse do reke Rabe. V naslednjih letih se je vojna nadaljevala z manjšimi praskami, do usodnega preobrata v škodo Obrov pa je prišlo leta **795**. Takrat je furlanski mejni grof **Erik** s svojo vojsko in slovenskimi zavezniki pod vodstvom **Vojnomira**, najbrž kneza ob Zgornji Savi, krenil nad Obre v Panoniji. V srditem, vendar neenakem boju je padla obrska prestolnica med Donavo in Tiso, t. i. glavni »ring«, z večino svoje vojske pa je izgubil življenje celo sam obrski kagan. Njegov naslednik je takoj naslednje leto prišel s preživeli Obri h kralju Karlu in se mu izročil s svojim ljudstvom in domovino. Sicer je Karel še leta 796 poslal svojega sina Pipina z vojsko v Panonijo, ob sodelovanju Karantancev, vendar je šlo le za manjše praske z Obri, ki niso hoteli priznati frankovske oblasti. Vendar je bilo naposled tudi tega konec in s padcem Obrske države so si Franki podjarmili še zadnje svobodne Slovence (kljub skupnemu življenju v Obrsko – slovanski plemenski zvezi je namreč ta del slovenskega ljudstva užival dejansko svo-

bodo na razvojni stopnji rodovne in plemenske ureditve, vezi z obrskim vladarjem pa so bile morda omejene le na občasne dajatve v naturi in zlasti vojaško sodelovanje v času pohodov).

Sicer so tako Slovenci prišli pod frankovski jarem, vendar so se jim tako odprle široke možnosti za razvoj v tedaj družbeno nedvomno naprednejšem in razvitejšem fevdalnem redu. Neposredne koristi za slovensko ljudstvo so se pokazale v pospešeni kolonizaciji vedno novih ozemelj, saj so imeli tako tuji fevdalni gospodje kot domače plemstvo interes, povečati svoje posesti na prej pustih ali slabo obljudenih legah in zlasti dobiti večji dohodek z njih (seveda v smislu naturalnega gospodarstva). Iz leta **804** je znan sodni zbor v **Rižani** pri Kopru med predstavniki istrskih mestnih komun in frankovskim istrskim »vojvodo« zaradi naseljevanja Slovencev v okolici Buzeta in Pazina. Neprimerno bolj pa je mamila Slovence, ob razumljivi vednosti in zadovoljstvu lokalnih frankovskih veljakov, plodna **Panonija**. Šlo je namreč za **Spodnjo Panonijo** (mišljeno nekako v obsegu nekdanje zgodnjerske province, brez alpskega zaledja), in sicer v prostoru med Vzhodnimi Alpami, Donavo, Sremom in Savo, kamor se je usmeril močan slovenski kolonizacijski val, seveda iz alpskih dežel. Interesi Karantancev (zlasti njihovega plemstva) in dela frankovske upravne strukture so se tako odlično ujemali v vedno večjo škodo Obrov, da je moral na pritožbo slednjih izrecno posredovati sam Karel (tedaj že cesar) in leta 811 zavarovati ostanke nekdanj nepremagljivih ponosnih nomadov s frankovsko vojsko (zanimivo križanje interesov, Franki proti centralni karantanski cesarski oblasti). Vendar je bila karantanska prisotnost v plodni panonski ravnini že premočna; ustvarjeni so bili pogoji, da se bo moglo težišče slovenske srednjeveške državnosti v 9. stoletju za nekaj časa preseliti v Panonijo.

Zlom Obrov in s tem nastanek panonskega vakuma je prinesel Slovcem poleg dobrih tudi senčne strani. Kakor so Karantanci naskočili do tedaj redko naseljeno Panonijo, tako so zdaj pričeli Bavarci naseljevati ozemlje **Obrske marke** med reko **Anižo** in **Dunajskim lesom** (Wiener Wald). Pojavili so se zametki velikega nemškega koridorja, ki bo v teku srednjega veka dokončno ločil Južne Slované od Zahodnih. Seveda je spremenjena politična situacija v Podonavju zahtevala tudi preureditev novih frankovskih jugovzhodnih mejnih dežel. Obrskih vojn je bilo formalno konec šele leta 803 (tako dolgo so še obrski drobci kljubovali Frankom!),

nakar je cesar Karel (cesarsko krono je dobil iz papeževih rok v Rimu ob Božiču 800) na jugu ustanovil **Furlansko marko**, na severu pa **Obrsko marko** (načelovala sta ji dve grofa, njima pa je bil nadrejen še prefekt). Furlanski krajišnik je nadzoroval Istro, Zgornje Posavje, Spodnjo Panonijo in ozemlje Posavske Hrvaške na desnem bregu Save, hkrati pa je branil državne meje na tem odseku. Prefekt Obrske marke pa je bil odgovoren za Zgornjo Panonijo in Karantanijo. Istro je upravljal okoli leta 800 frankovski vojvoda **Ivan** in skušal s hitro roko uvajati svoje fevdalne interese, pač na škodo obalnih komun in via facti v korist slovenskih kolonistov, zaradi česar je sploh prišlo do znanega **placita** (sodnega zbora) v Rižani; presenetljivo je, da so tedaj sicer Frankom podložni Romani večino svojih pritožb uveljavili, kar je mogoče razumeti kot vojevodovo taktično popustljivost kljub svojim očitno nakazanim nasprotnim koristim.

Vojaško – političnim ukrepanjem Karla Velikega na osvojenem Jugovzhodu so sledila še verska. Energični in krščanstvu predani vladar si je vbil v glavo, da v svojem imperiju ne bo trpel poganov. Pri tem se ni grobo znašel le nad pokorjenimi slovanskimi, ampak tudi germanskimi ljudstvi (znan je Karlov vojaško – politično – ideološki obračun s Sasi). Jasno je, da je bila diplomatska irska metoda pokristjanjevanja že preteklost in podložno prebivalstvo Frankovskega imperija v verskem pogledu ni imelo izbire, če je hotelo preživati. Karla so zlasti dražili poganski Obri, zato je njegove Obrske vojne mogoče pojmovati tudi kot povsem ideološki obračun z nasprotnikom. Seveda je prav pripravljenost novega obrskega kagana leta 796, da sprejme s svojim ljudstvom sveti krst, sprožila burna razpravljanja o nadaljnjem misijonskem delu. Tako je imel odločilen vpliv pri reorganizaciji in reviziji frankovskega misijonskega delovanja prav škof **Alkuin**, ki se je zlasti obračal na Karla in v številnih

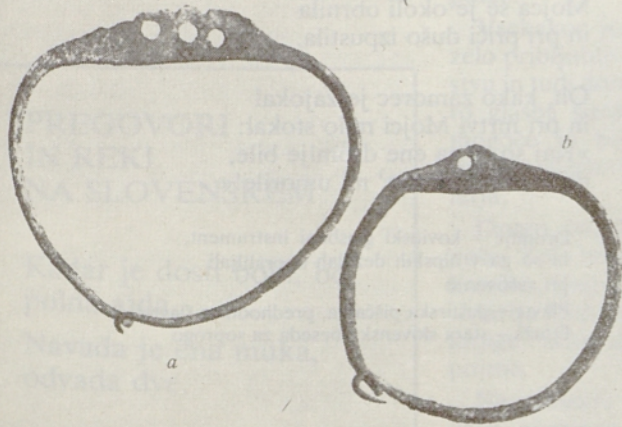
pismih šibal nepravilnosti pri pokristjanjevanju poganov. Zlasti je Alkuin kritiziral vsakršno prisilo in se zavzemal, da je treba pogane najprej ustrezno ideološko prevzgojiti in šele nato krstiti; razumljivo se je Alkuin zavzemal zlasti za uporabo domačega jezika pri verskem pouku. Na dejanski potek misijonskega dela je vplival sestanek škofov na osvojenem obrskem ozemlju ob Donavi, prisostvoval je tudi oglejski patriarh **Pavlin**. Predvsem so se cerkveni veljaki dogovorili o razdelitvi novih ozemelj, in sicer je Solnograški (Salzburški) škofiji pripadlo ozemlje severno od Drave do državne meje na vzhodu, južno od Drave pa oglejskemu patriarhu. Ker je bila leta 798 salzburška škofija povišana v škofijo, je tako bavarska cerkev še ohranila samostojnost v širšem okviru frankovske cerkve (šlo je za svojevrsten paradoks, saj je bila bavarska državnost tedaj le še nostalgija). Slovenske pokrajine je nato obiskal salzburški nadškof **Arno** in o tem poročal cesarju, nakar je obnovil »pokrajinske škofe« v Karantaniji. Pomembno je zlasti, da je bilo vse slovensko ozemlje v okviru solnograške nadškofije združeno v enotno misijonsko ozemlje; v Karantaniji so takrat uvedli še posebno misijonsko »slovansko desetino«, kar še dokazuje prisotnost poganstva. Karantanci so bili dokončno pokristjanjeni šele v teku 9. stoletja. Po Pavlinovi smrti se je med Solnogradom in Oglejem vnel spor za karantanski del misijonskega območja. Ker je cesar Karel leta 803 v Solnogradu (Salzburgu) potrdil cerkveno razmejitve med Oglejem in salzburško nadškofijo iz leta 796 po **Dravi**, je hkrati določil, naj meji obe nadškofiji tudi v Karantaniji reka Drava. Kompromisna odločitev sicer ni zadovoljila obeh sprtih strani, vendar je Karel leta 811 razmejitve še enkrat potrdil. Meja med Oglejem in Salzburgom je po slej obveljala in v cerkvenem smislu delila slovenske dežele vse do začetka druge polovice 18. stoletja.

Ustavili bi se še ob najpomembnejšem Alkuinovem nasvetu, o veljavi domačega jezika pri verskem pouku. Karlova zakonodaja je povzročila zapisovanje molitvenih obrazcev v slovenskem jeziku. V poznejših srednjeveških rokopisih se je ohranilo nekaj molitvenih obrazcev, ki so v bistvu še iz Karlove dobe in so zvezani s cesarjevo zakonodajo o katezezi: Vera in Očenaš v **Rateškem rokopisu** (1360–1390) in **Starogorskem rokopisu** (konec 15. stoletja), krstna odpoved hudobnemu duhu in krstna izpoved vere v sv. Trojico iz časa okrog 800 v **Bržiških (Freisinkih) spomenikih** (napisanih okrog leta 1000). S temi zapisi se je ustvaril proces oblikovanja posebnega nadplemenskega jezika pri Slovencih, zavzeto misijonsko delo pa je tudi ob uporabi pismenosti pripomoglo, da je poganstvo pri Slovencih v 9. stoletju izginilo. Seveda je bil tu še družbeni interes, izginajajoče svobodno prebivalstvo v novi nesvobodni preobleki ni imelo druge izbire, kot da je prevzelo vero svojega fevdalnega gospoda (domače plemstvo je verjetno novi verski usmeritvi sledilo še hitreje od kmečkega prebivalstva, saj si je tako zagotovilo ohranitev svojih družbenih privilegijev in koristi). Nedvomno je, da so Slovenci s prevzetom krščanstva v Frankovski državi preživeli, v nasprotnem primeru bi jih kot pogane iztrebili. Kot je krščanstvo po eni strani na široko odprlo Slovencem vrata do kulturnih dobrin zahoda, jim je s svojo latinsko liturgijo, latinskimi verskimi spisi in verskima centroma v neslovenskih okoljih Ogleja in Solnograda dejansko preprečevalo razvijanje lastne kulture in zlasti lastnega knjižnega jezika. Vsa srednjeveška slovenska pismenost med 9. in 16. stoletjem je omejena le na nekaj ohranjenih rokopisov že omenjene verske namembnosti, slovenski jezik je bil ostal dolga stoletja v domeni kmečkega ljudstva. Po

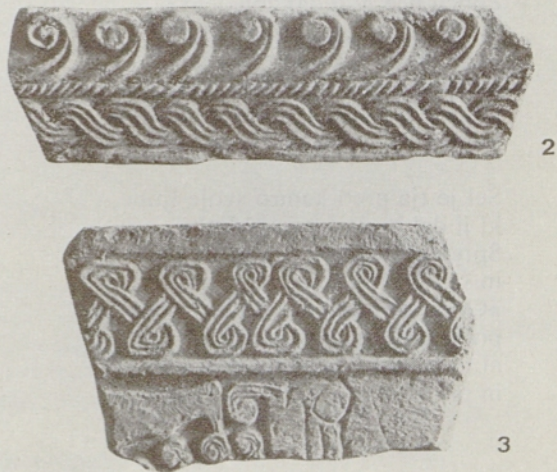
(Nadaljevanje na str. 33)

Fotografski reprodukciji: Jože Gorjup

Etnična sestava prebivalstva v Vipavski dolini, od koder je leta 791 krenil Pipin v napad nad Obre, je bila sprva pretežno staroselska, z opaznimi vrinki langobardskega življa – nosilca fevdalno vojaške oblasti. Obsenčna obročka s po eno in tremi luknjicami, najdena v grobu na ledini **Morlek** pri **Gojačah**, sta sicer značilna za alamansko – bavarsko – langobardski naselitveni prostor 7. stoletja, v našem primeru pa sta najverjetneje krasila romansko domačinko.

Karlove vojne z Obri so naposled združile slovenski etnični prostor v Vzhodnih Alpah v eni sami državi. Posledica tega je bila na eni strani intenzivna kristjanizacija, po drugi pa obsežna kolonizacija prej neslovenskih ozemelj. Tudi Vipavsko dolino 9. stoletja je oplaknil val slavizacije. Kamnita arhitekturna člena s pleteninasto ornamentiko iz **Batuj**, t. i. Lipovževa in Možinova plošča sta s konca 9. stoletja in sta pripadala pokopališki cerkvi sv. Jurija, v romanski kulturni tradiciji grajenemu kulturnemu objektu staroslovenskega skeletnega grobišča.

Ljudska balada

Mlada Mojca

Prepesnil Janez Dolenc po izvirnem zapisu
Antona Žaklja – Rodoljuba Ledinskega

Pobič se z dežele je napravljaj,
se od mlade Mojce je poslavljal,
od dekleta, ki ga bil je vzljubil,
v svet odhajal, da denar bi služil.

Mlada Mojca grenko je jokala:
»Jaz pa sama bom doma ostala!
Kaj bo z mano, ko boš šel na tuje,
ko že zdaj srce po teb zdihuje?«

Pobič pa je rekel Mojci mladi:
»Mojca, čakaj sedem me pomladi,
ko privandral spet bom iz tujine,
v žepih nosil svetle bom cekine!
Takrat bom te pa zares zasnubil
in v pol leta zakon ti obljubil!«

Res je Mojca sedem let čakala,
dan za dnem za pobčem zdihovala;
še leta pol je osmega minilo,
ko upanje pri Mojci je ugasnilo –
s starim vdovcem se je omožila,
z zamorcem črnim v zakon je stopila.

Zdaj pa pobič je nazaj privandral,
po mladi Mojci svoji je povprašal
in zvedel je, da se je omožila,
z zamorcem črnim v zakon je stopila.
Pobču lice je tedaj zbledelo,
hudo pri srcu ga je zbolelo.
Se podal je v pisano štacunco,
v žepu poiskal je svetlo kronco,
kupil z njo si je srebrne dromlje,¹
kupil z njo si pisane je plavte.²

Šel je tja pred kamro svoje ljube,
ki ji dal bi davno je obljube.
Sprelepó tu ljubi je zadromljal
in še dosti lepše je zaplavljal:
»Gori, gori, mlada Mojca, vstani,
pobič tvoj se vrnil je izbrani;
al ni čudno v postelji ležati
in pri črnem še zamorcu spat!«

Mojca pobča svojega je spoznala
in se bridko, bridko je kesala,
ker je črnega zamorca vzela
in ni vsaj še malo potrpekla.
Rekla pobču je skoz okno vzadi:
»Molči, molči ti moj pobič mladi,
da srce se ne utrga meni,
tak nesrečno omoženi ženi!«

Pobič hladno rekel je: »Saj tebi
utrga se, k zamorca 'maš pri sebi!«
In še lepše ljubi je zadromljal,
še veliko lepši je zaplavljal:
»Oj gori, gori Mojčica ti vstani,
pobič tvoj se vrnil je izbrani;
al ni čudno v postelji ležati
in pri črnem še zamorcu spat!«

Mojca se je okoli obrnila
in pri pričú dušo izpustila.

Oh, kako zamorec je zajokal
in pri mrtvi Mojci milo stokal:
»Kaj so to za ene dromlje bile,
da so mojo družo³ mi umorile!«

¹ Dromlje – kovinski glasbeni instrument,
ki so ga v alpskih deželah uporabljali
pri vasovanju

² Plavte – pastirska piščalka, predhodnica flavte

³ Družo – stara slovenska beseda za soprogo

Pojasnilo k Mladi Mojci

Ljudska balada MLADA MOJCA je naša najstarejša zdomska pesem, saj podobno kot Lepa Vida s pojavo »zamorca« sega daleč v srednji vek (po Grafenauerju v 12. stoletje). Poleg tega je Mojca (v starih zapisih Moyca) eno najstarejših zapisanih slovenskih imen.

Mlado Mojco je podobno kot Mlado Brede in Mlado Zoro zapisal študent zadnjega letnika ljubljanskega liceja Anton Žakelj – Rodoljub Ledinski (1816–1868) v Doleh pri Idriji leta 1838 po petju svoje matere Ane, roj. Ažbe. Mati, izredno nadarjena pevkica, je bila iz znanega rodu Ažbetovih v Dolencih v Poljanski dolini, ki je kasneje dala znamenitega slikarja Antona Ažbeta. Mlado Brede in Mlado Zoro je Žakelj za objavo v 5. zvezku Kranjske Čbelice prepesnil, ker je čutil, da sta z golim besednim zapisom pesmi osiromašeni. Zakaj tega ni storil z Mlado Mojco, ne vemo. Pesem se je v prvotnem zapisu ohranila v NUK, objavil sem jo prvič jaz v Loških razgledih III, 1956, potem pa še Boris Merhar v izboru ljudske poezije Mlada Breda, ki ga je izdala Prešernova družba 1974 (Ponatis Kondor 177).

Mnogi so Žaklja zaradi prepesnitve Mlade Brede in Mlade Zore kritizirali, npr. urednik Slovenskih narodnih pesmi dr. Karel Štrekelj, za katerega je značilno filološko gledanje na zapise, ki ne trpi nobenega dopolnjevanja. Merhar bi mu prepesnitve ne zameril, če bi Žakelj poleg njih objavil tudi prvotne zapise. Razumeti pa moramo, da je Žakelj instinktivno čutil, da mora zaradi objave v novem mediju (tiskana beseda) skopo besedilo dopolniti, da vsaj v neki meri nadomesti tisto, kar je pevkica neposredno izrazila še z melodijo, kretno in mimiko obraza. Tako je storil tudi Prešeren z Ruđeževim zapisom Lepe Vide.

Žakljev prvopis Mlade Mojce je močno narečno obarvan (akanje) in je tudi to vzrok, da sem ga preoblikoval po vzoru njegovih prepesnitev in ga tako napravil primernejšega za interpretacijo.

Janez Dolenc

Razmišljanje o folklornih skupinah

»Bi šla v Kanado poučevat ljudske plese naše izseljence?« me je nekega dne vprašal profesor Mirko Ramovš. »Seveda,« sem odgovorila, »toda po obletnici.« Naša akademska folklorna skupina France Marolt je namreč 14. januarja 1984 praznovala 35-letnico obstoja in 90. rojstni dan naše drage mentorice Tončke Maroltove. Pripravljali smo dve novi postavitvi: plese iz ljubljanske okolice in primorske plese. Moja skrb so bile noše in s tem v zvezi toliko obveznosti, da ni bilo časa niti pomisliti na Kanado. Končno je bil za nami tudi ponovitveni koncert in svoje misli sem lahko usmerjala čez lužo.

Potni list, letalska vozovnica, viza, telegrami – brez pomoči Slovenske izseljenske matice ne bi prišla nikamor. Časa za dopisovanje ni bilo več. Dan odhoda; 11. februar. »Kaj naj vzamem s seboj?« sem se vprašala.

Odločila sem se za knjige: Mirko Ramovš: Plesat me pelji, Bruno Ravnikar: Kinetografija, dr. Marija Makarovič: Slovenska ljudska noša, Slovenska pesmarica (3. del), kasete, fotografije, tri primere rut, ki jih izdeluje tovarna Svilanit v Kamniku, prospekti naše skupine. Moje delo v Kanadi bi bilo še enkrat več vredno, če bi imela s seboj dobrega harmonikarja.

Marsikje v literaturi lahko preberemo, kako pomembno vlogo so imeli ljudski godci. Tudi danes si težko predstavljamo dobro plesno folklorno skupino, ki pleše na glasbo iz gramofona. Na žalost pa imamo v Sloveniji na ploščah ali kasetah posnete vse premalo ljudske glasbe, imamo pa veliko narodno-zabavne glasbe. Avtorji te glasbe in besedil so znani, ansambli, ki jo igrajo, bolj ali manj popularni, melodije pa so največ v ritmu valčka ali polke.

Vsekakor je ta zvrst glasbe danes zelo pribljudljena tudi v tujini, zamejstvu in tudi doma. Lahko bi rekli, da je to glasba širokih ljudskih množic in mogoče jo bomo kdaj razglasili za ljudsko glasbo druge polovice 20. stoletja.

Drugo problematično področje so noše. Zelo težko je razlikovati pojme kmečka, ljudska in narodna noša. Dr. Marija Makarovič nam v uvodu svoje knjige zelo dobro razlaga vse tri pojme.

Na prehodu v 19. stoletje se prebivalci posameznih območij Slovenije

razločujejo že na zunaj. V tem času je, tako kot drugod po Evropi, noša slovenskega kmeta dosegla svoj oblikovni in estetski razcvet.

Nekako si želimo, da bi se naše folklorne skupine oblačile v rekonstrukcije teh kmečkih noš in ne v slabe kopije narodnih noš. Slovenska narodna noša se je začela oblikovati pred dobrimi sto leti, v času taborskega gibanja kot najbolj primerna uniforma za manifestiranje slovenske narodnosti. V resnici pa največkrat vidimo doma in v tujini zelo slabe kopije kmečkih in narodnih noš.

Za Kanado bi lahko rekli, da je mešanica vseh narodov sveta. V poletnem času prirejajo veliko festivalov in drugih prireditev, kjer se ti narodi lahko predstavijo s svojimi starimi tradicijami. Tudi Slovenci se trudijo, da bi se čimbolje odrezali na takih prireditvah.

Folklorne skupine iz Slovenije malokdaj potujejo v Kanado, veliko pa nastopajo tam naši narodno-zabavni ansambli. Lahko bi rekla, da se po oblačenju in glasbi naši izseljenci zgledujejo prav po teh ansamblih. Mislim, da to ni prava smer. Slovensko ljudsko izročilo je tako bogato in pestro v glasbi, pesmi in oblačenju, da bi se lahko z njim lepše predstavili.

Kanadskim slovenskim plesnim skupinam je potrebna strokovna pomoč.

V času svojega bivanja med našimi rojaki sem se trudila, da bi naredila čimveč. Toda učenje je počasen proces in nemogoče je v sedmih tednih dati ljudem toliko informacij, ki sem jih sama zbirala polnih deset let.

V začetku julija pričakujemo obisk plesalcev iz St. Catharinesa. Lahko bom ocenila, ali je bila moja pomoč koristna.

Na koncu naj zapišem, da je bila mogoče letošnja zima kriva, da pokrajina in tudi Niagarski slapovi niso nam naredili pravega vtisa. Zato pa so mi ljudje, s katerimi sem prišla v stik, posebno otroci in mladina, ostali v najlepšem spominu. Pri svojih gostiteljih sem se počutila lepše kot doma. Vse rojake toplo pozdravljam!

Ljuba Vrtovec

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Kadar je dosti bolh, bo polna ajda.

Navada je ena muka, odvada dve.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Nikdar mladi vrabci starih ne pitajo.

Česar se Ivče navadi, se Ivanec ne odvadi.

umetniška beseda

Pavle Zidar

Moja domovina

Le zakaj, sem premišljal, nam hočejo Nemci podreti to brv.

Ko sem tako razmišljal, sem zaslišal, da so se v kuhinjo nateple človeške sence, ki so spraševale, če že spim. To je bila stara mama po materini strani.

Mama je bila prepričana, da me je že vzelo spanje. V resnici pa sem le mižal in bil napet kot odmevna ponev skale.

Vse sem slišal.

Stara mama je rekla: Naši vojaki so se umaknili. Fronta bo pri Radovljici.

Oče: Tovarno bodo razstrelili; ceste so minirane.

Stara mama: Voda bo od jutri dalje zastrupljena.

In tako naprej.

Treba je nakupiti zaloge, je rekla mama. Koruzne moke, sladkorja, masti, ker bo vojska trajala mogoče več mesecev, preden bo spet vse po starem.

No, in ob tem blebetanju me je res potegnilo v globočine meglenege sna.

Naslednjega dne zarana sva odšla za mamu v Kašto, veliko trgovino, podobno malo našim sedanjim marketom. Elico smo dali k teti. Tam pa je bilo že polno štirikolesnih vozičkov, v trgovini pa ljudi kakor na tomboli. Kupovali so vse, kar se je še dobilo. In dobilo se je dosti tega, kar gre pod kožo.

Po kakšni uri in pol čakanja sva za mamu le prišla na vrsto in odvlekla iz Kašte vrečo koruzne moke, več kil masti, pol vreče sladkorjevih kock pa še vseh vrst konzerv in konezrvic.

Domov grede sva srečevala sorodnike, ki so tudi odhajali po nakupih.

Od sedlarja je nekdo prišel s konjskim komatom za vratom. Ven je kimala znana velika Lagojeva glava. To je bil naš grobar, ki je edini znal izkoptati dobro, udobno jamo. Zdaj je šel kupit menda zadnji komat za svojo kobilo Lindo.

Prav pri tem sedlarju naj bi se jaz, ko bi bil dovolj star, izučil obrti. Tako je določila mama takoj po birmi, ki je nisem zaslužil zavoljo svojih treh bogov. Pa ni bil vzrok samo v tem, da so

me namenili za sedlarja, več mesecev tudi šteti nisem znal do pet. Mama je bila prepričana, da študent ravno ne bom, bom pa, kot ona, dober delavec. In se je bila mirno dogovorila s sedlarjem, da me vzame v uk, ko bo za to čas, zato sva večkrat, kadar sva šla skup na Jesenice, zavila k mojstru sédel in komatov. Mojster me je opazoval iznad svoje mizice, polne smrdečih lakov in maščob, mi mežikal in me vabil, naj sedem na trinožni stolček nasproti njega. A tam je tako zaudarjalo po klejih in smolah, práhu in usnju, žimi in morski travi, da mi je jemalo dih. To je mojster tudi spregledal. Povedal je mami, da sem preobčutljiv za te močne, neprijetne vonje, zato naj bi se mama raje premislila, morda bi bil dober vrtnar; to je tudi lep poklic, je tolažil mamu, vedno je človek na svežem zraku, pa vonji rož, sonce... Toda mama ni odnehala, sedlar da bom in konec. Zdaj, ko je Lagoja nesel zadnji komat in je kazalo, da mojster zapira delavnico oziroma bolj hiralnico, sem se oddahnil. Vedel sem, da ne bom nikoli več šel vohat smradu za vajo.

Ko je že divjala vojska, so me starši vseeno spraševali, kaj bi rad bil. Nihal sem med gospodom, takim, ki bere novo mašo, toda z bogovi še nisem bil čisto na čistem, in doker tega nisem spravil na čisto, ni bilo niti misliti, da bi se pojavil na ljubljanski teologiji. Zato sem obupal, se zakrknil, rekoč, da ne bom nič.

To je bilo za mamu in očeta nekaj nezaslišanega. Biti nič.

Dobro, sta rekla, če ne boš drugega, boš pa svinjski pastir pri Gospe Sveti. Kar mi je bilo prav.

No, ko sva s tistimi vrečami prišla iz Kašte domov, je bil spet čas za v šolo.

Spet sem ocvrl jajček, mama je ta čas odšla po Elico.

Hotel sem zbežati kar tak, z rumešnjakom okoli ust, a me je mama ujela in me zdrgnila s svojim robcem okoli ust, robcem, ki si ga je namakala v svoji slini.

To je bila najbolj obupna stvar, kadar me je doletela. Mamina slina je smrdela, in to sem ji tudi povedal.

Fuj! sem vpil.

Nekako sem se ji le iztrgal in izskočil iz barake kakor sprevodnik z vlaka, odšel k Cenčku, ki so mu tudi razčesavali črne kuštre z materinsko slino. (Cenčkovi so bili sosedje Teplijevih in zdaj smo že vedeli, da nestrpno čakajo svojih sonarodnjakov – Nemcev.)

Ti, sem vprašal Cenčka, ko sva odšla proti »kurbéli«, kako pa Teplijevi serjejo. (Imeli so stranišče skupaj z njimi.)

Tako kot mi, rjavo, je odgovoril.

A ne hitlerjevsko, belo?

Ne! Doslej še niso srali belo. Morda si še ne upajo, ker je še Jugoslavija.

Sem in tja je bila še kaka slika v oknu in zastavica, sveča pa nikjer ni gorela več; vse je popadla tihota in groza, ljudje so se plazili kakor bojni plin iperit (zeleno, zeleno, zeleno).

Rekel sem Cenčku, da so včeraj delili na Jesenicah smrt po dva din in pol (ceno zanjo sem si izmislil). Cenček je odvrnil, da je bila občutno dražja, vsak je moral prinesiti s sabo nahrbtnik in še sto din, če jo je hotel dobiti. Vse take so potem z vlakom ponoči odpeljali v Zagreb ali Karlovec. Cenčkov brat Luc ni maral ponjo, čeprav je bil že dovolj star zanjo. Skril se je raje pod posteljo in naročil Cenčkovi mami, da ga ni doma.

Mnogi pa so baje radi odšli po smrt, vriskajoč.

Grede v šolo sva se spomnila na mrtvega bratrančka Poldka, ki so ga upihnille zelene mušnice najini teti Kati, stopila sva pred njegov grobek v obliki majhnega romboida, nato pa poiskala še Andrejčkovega s sliko, na kateri se je že kot angelček nasmihal živim.

Andrejček je bil naš najboljši učenec iz prvega razreda. Oči so se mu dobesedno bliskale od preobilja pameti. Nekega dne pa je dobil špansko, kakor smo tedaj pravili gripo, in nikoli več ga ni bilo nazaj v razred. Belo krsto smo nesli na majhnih tragah njegovi sošolci, njegova mama pa je vso pot do groba klicala njegovo ime. To me je tako razvnelo, da bi najraje rekel Andrejčku, naj pride že ven iz bele trugice.

Naš gospod kaplan ga je obilo pokropil, mu fino pokadil s kadihom v slovo in tudi spregovoril. V Angelčku je potem izšla njegova slika, prav ta, ki je bila na nagrobnem kamnu, spodaj pa je pisalo, da je žal umrl izjemno priden deček, ki je pokazal lastnosti, kakršne so redke pri otrocih njegovih let. To smo potem večkrat prebrali v Andrejčkov spomin.

Jaz sam pa sem Andrejčka ure in ure gledal na tej slikici, kadar sem le mogel.

To pot pa nismo mi čakali Marije Banko, ampak ona nas s kupom zvezkov pred sabo.

Posedli smo vsak v svojo klop in se potihlo pogovarjali, dokler ni zazvonil njen srebrni zvonček.

Marija nas je skrito poslušala.

Glasovi so se nam porazkipeli kakor preobilje cvetov. Kar naenkrat smo govorili na ves glas in se prepirali, kdo je včeraj na Jesenicah dobil smrt in kdo ne.

Nisem vedel, da je niso dali vsakomur, kdor je prišel ponjo. Le najbolj močnim in zdravim.

Marija Banko nas je poslušala, nič ni rekla, čeprav smo šli že čez mejo dovoljenega hrupa. Zdaj vem, zakaj. Poslušala je razpoloženje domovine,

po naših besedah je vedela, kje smo oziroma kje bomo čez nekaj dni.

Prav, prav, je rekla, ko smo se načivkali in smo sami začutili, da je čas že davno prekoračen, kakor kakšna državna meja.

Zaploskala je.

Včeraj sem vam rekla, da bom naloge za danes popravila. Nekatere bomo prebrali. Nekatere pa izločili...

Postal sem ves rdeč. Prepričan sem bil, da je na smrt obsojen moj stavek o Prešernu.

Tale naloga je recimo v posmeh ti-stemu, kar sem vam jaz govorila o domovini in življenju.

Odprla je zvezek in prebrala: Živimo zato, da umrjemo, vmes ga pa serjemo.

Tišina je zavalovala in že je sledil prediren krik smeha, nepopisnega, vi-harnega, ki je potegnil za sabo tudi našo ledeno mrzlo Marijo Banko.

Tega sevé nisem napisal jaz in sem se oddahnil.

Ves rdeč je bil namesto mene zdaj Pibernikov Binče.

To je napisal... napisal... Pibernik. Popolnoma neresno, prosim. Bine!

Ta je vstal. Obsuli smo ga z novo salvo smeha, tudi učiteljica se ni mogla zadržati, pritekkel ji je blažen smeh kakor otroška solza na dojko lička.

Sédi, sédi, je ponovila dvakrat. Najbrž je doumela, da je to Binče nekje ujel, si to zapomnil in včeraj uporabil za zadnjo šolsko nalogo, misleč pač, da je dobro.

No ja, no ja..., se je odsmejala do konca in odbrala spet neki drugi zvezek.

Spet smo zledeneli od strahu.

Nekdo, je spet zalistala po zvezku, je šolsko nalogo zamenjal za lepopisne vaje in je cele dve strani popisal, z malo začetnico seveda, france prešeren, france prešeren, france prešeren... Vinko, zakaj?

Malejev Cene je vstal in skomignil z rameni, njegov nesrečni pogled je iskal srečo na stropu.

Vsi smo se v trenutku spomnili, kako smo bili Cenu nevoščljivi, ko je pisal, pisal, pisal in vse popisano skrivaval z roko.

Veselo smo se hahljali.

Le dva ali trije iz razreda so doumeli, kaj je treba napisati, vse drugo je bila čista traparija.

Ali me niste razumeli? je vprašala učiteljica, ko je odložila zvezek za zvezkom na mizo in spet sedla za kateder.

Neeee, gospodična! smo odpeli.

Prav. Saj naloge nisem redovala, zato pa bomo za spomin, ker se morda dolgo dolgo ne bomo videli, pisali v zvezek nekaj, kar sem si jaz za vas izmislila. To boste odnesli domov. Prosila bi vas le, da zvezek kdaj pa

kdaj vzamete v roke in preletite, kar sem sestavila vam in sebi v spomin. In še nekomu.

Vzela je košček bele krede in na zeleno podlago table začela počasi pisati, da smo slišali šum nastajajočih črk iz bele krede, kakor da došumeva mleko na štedilniku.

Najprej je napisala naslov.

Moja domovina.

Domovina je kakor mama in oče z enim ali več otrok. Pod njeno streho smo varni. Neredko se zgodi, da po nemarnosti človeka streha domovine zgori. Postaviti nazaj dom je težko. Kaj šele tako lep, kot je naša Slovenija. Veliko domovin je že zgorelo do tal. Ene so v pepelu zginile za vselej, druge so iz pepela vzplapolale lepše kot prej.

Vaša učiteljica vam vsem sporoča, da bomo morda goreli, a da ne bomo do tal. Tudi otroci morajo biti v takih časih pogumni. Jezik naroda, to so zidovi domovine, njena streha pa je pesem. Ko vam bodo vsiljevali tuj jezik, ga ne spustite noter, kjer kot bela vata rahlo rahlo živi materinščina. Tujci vedno nekega dne odidejo in zidovi domovine se potem čez noč obnové. Streho sinjega slovenskega neba bo obsijala spet mavrica, ki se bo napajala v Savi, Soči in Dravi...

Bil je to dolg spis za zmogljivost razredne table, predvsem pa naših prstov. Tablo smo morali kar napréd

brisati in sušiti s krpo, da smo lahko spet dalje škripali s peresniki. Nazadnje je bilo spisa le konec.

Vprašali smo Marijo, če pripišemo spod – oblika, delo.

Ne, je odgovorila Marija Banko, saj to je ja prepis moje naloge za vas. Ocenil jo bo čas.

Obrobil jo je lep nasmeh, poln temne skrbi in školjčnega srebra.

Nalogo smo potem trikrat prebrali, najprej dva bralca, nato pa skupaj, zborno.

V nji je bilo nekaj, česar še nisem razumel, a sem čutil, da bom prav to od tega dne dalje vse bolj in bolj dočutil, kakor recimo včerajšnje čudno govorjenje stare mame.

In prav od tega dne dalje so nastopili dogodki, ki so že imeli svoja vidna znamenja.

Na Petelinu, pravzaprav na skali, ki je rasla kakor podočnik iz Možakljine strmine, je zaplapolala Hitlerjeva zastava. Vsi smo jo šli gledat, cel Javornik, od Gornjih Borovelj do Spodnjih, tja do Zajavornika.

Bila je rdeča z belim krogom in nečim črnim na sredi.

Tisti, ki so imeli daljnoglede, so nam zatrjevali, da je Hitlerjeva »fana«.

Kako moreče je to delovalo na vse! Odhajali smo s Senožeti, kjer se je najbolje videla, kakor poscan regrat.

(Odlomek iz daljše novele, Sodobnost št. 3/84)

Trbovlje (foto: Janez Zrnec)

mladim po srcu

Ureja: Miha Matè
Riše: Marjanca Jemec-Božič

SLOVENSKA LJUDSKA
PRAVLJICA

Zlata orehova vejica

Štirje godci, ki so hodili od vasi do vasi in godli po gostilnah ter se tako preživljali, so prišli nekega večera do podrtega gradu. Mesec je obseval raz-

padle zidove in skozi okna so molele veje drevov. Tedaj je rekel eden izmed godcev:

– Tovariši, napravimo nekdanjim grajskim prebivalcem podoknico.

Drugi godci so bili s tem predlogom zadovoljni in vsi skupaj so zaigrali veselo poskočnico. Ko so prenehali gosti, je stopil iz razvalin majhen, star možiček, se jim zahvalil za godbo in dal vsakemu orehovo vejico, rekoč jim prijazno:

– Nesite te vejice svojim otrokom!

Godci so vzeli vejice, toda med potjo so jih pometali v travo in zabavljali nad starcem:

– Kaj drugega naj bi nam raje dal. Čemu bodo otrokom te vejice, saj jih imajo doma dosti.

Samo eden je vtaknil vejico v žep in jo dal otrokom, ko je prišel domov.

Drugo jutro pa so otroci vsi prese-nečeni priskakali k njemu in rekli:

Oče, zakaj si nam pa prinesel tako trde orehe, da jih še raztolči ne moremo. Pa tako lepo rumeni so vsi. Takih orehov še nismo videli.

Godec je začuden gledal orehovo vejico, na kateri je viselo vse polno zlatih orehov. Hitel je pripovedovat o tej čudni zgodbi svojim tovarišem. Ko

so drugi godci to slišali, so šli iskat svoje vejice. Ves dan so iskali po travi, vendar so se morali nazadnje vrniti praznih rok domov.

Otroci hvaležnega godca pa so prodali zlate orehe in revščina nikoli več ni potrkala na njihove duri.

Ta pravljica nas uči, da človek ne sme nikdar zavreči še tako majhnega daru.

Zapisal Gvidon Sajevec

Tone Pavček

Intervju

Tisti maček, ki sijajne brke nosi preko ust, je pobasal svoje cajne in šel k morju na dopust.

Davi v strgani opravi je brez brk prišel domu, pa se k njemu v dom odpravim;

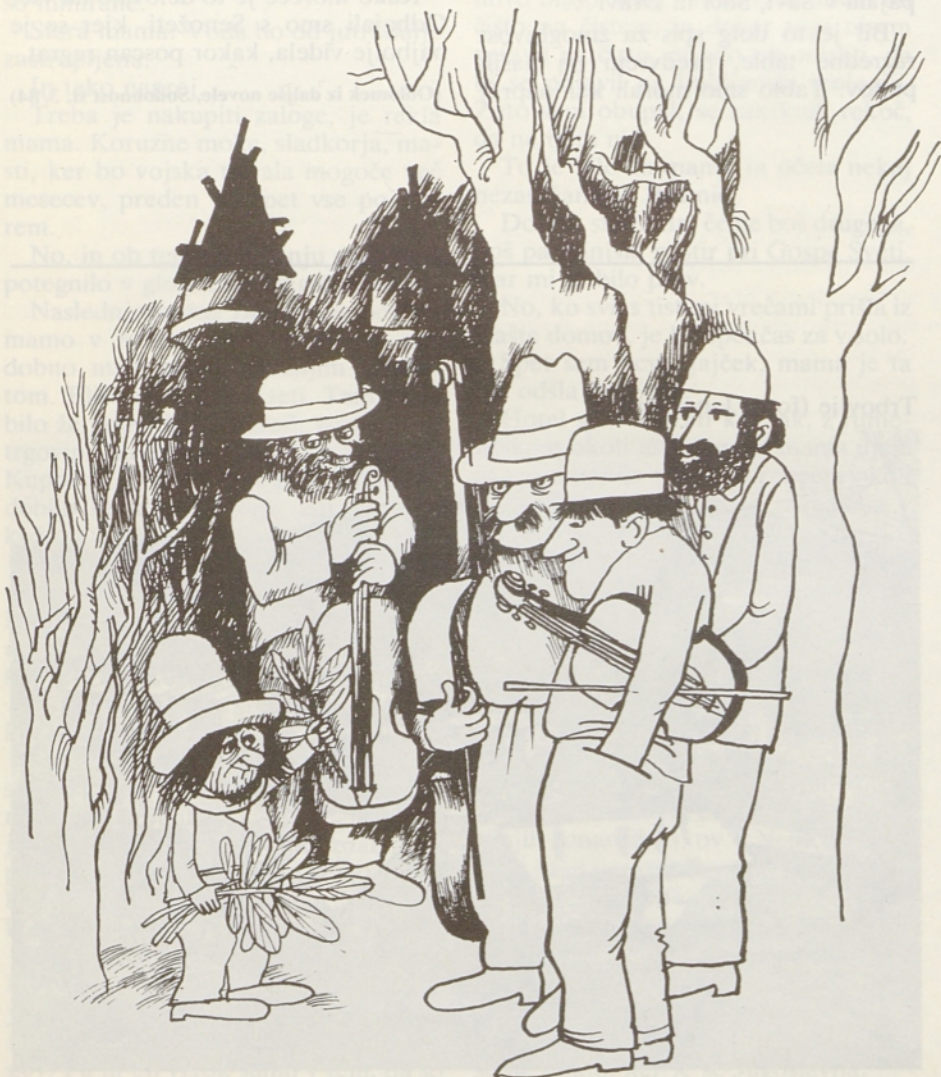
»Prosim kratek intervju.«

In mi pravi: »To napiši: pasja noga tak dopust! Je že bolje v naši hiši, kjer so miši blizu ust!

Voda slana, slaba hrana, šli so brki – kar poglej! – Vsa reklama prazna slama, tako morje – fuj in fej!«

To dejal je maček stari; ko se vrnil je domu, in z nogo, da ni kak lari – fari, mi podpisal intervju.

Rešeto

Po končani mlačvi so se mlatiči lotili čiščenja žita. Najprej so z grabljami pograbili z zrnja vso slamo. To sta opravila dva mlatiča. Druga dva sta vzela rešeto in začela rešetati zrnje. Na rešeto so jima ga naphali z grabljami. Ko sta rešeto stresla, se je težje zrnje skozi reže usipalo na tla. Preostala slama in pleve so ostajale na rešetu. Odmetavali so jih na lesen mostič pod podom, žito pa so z narobe obrnjenimi grabljami potiskali v kot. Čiščenje žita z rešetanjem je bilo težavno in zamudno delo. Zato so si kmetje že v začetku našega stoletja kupovali vetrovnice ali pajkle. V njih je vetrnica s strujanjem zlahka odnašala slamo in pleve, težje zrno pa je padalo navzdol.

Danes že večinoma žito požanje, omlati in očisti en sam stroj, kombajn. Kljub temu najdemo rešeto še na vsaki kmetiji. Ribničani, ki jih obenem z drugo suho robo prodajajo po kmetijah, so povsod dobrodošli gostje. Vaščani tudi še danes radi prisluhnejo njihovi pesmi, s katero največkrat ponujajo robo po vasi:

Jast dajlam škafe in rešjeta,
rajte, brjente, vsega šmjenta.
Sem mojster jast od žlic,
čeburu, keblu, kebluc.

Marija Makarovič

Lepa vzgoja

Prijatelj: »Ali je tvoj konj lepo vzgojen?«

Jezdec: »Pa še kako. Kadar preskakujeva zapreke, me vedno pusti prvega čez.«

Dober nasvet

Na poti domov sreča ribič prijatelja. Vpraša ga: »Kam pa greš s tem rakom?«

»Nesem ga domov za večerjo,« odvrne ribič.

Tedaj se oglasi rak in reče: »Jaz sem že povečerjal, raje me pelji v kino.«

Draga kava

Aleš: »Očka, mi daš tri milijone za skodelico kave?«

Oče: »Skodelica kave stane vendar le petintrideset dinarjev.«

Aleš: »Vem! Toda jaz bi si jo rad privoščil v Braziliji.«

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Vsakdo priznava dobro, a teži k slabemu.

Vse je mogoče, samo pesti ni mogoče deti v uho.

Vse je res, če ni laži vmes.

V zvezde meri, v govno zadene.

Začetek ljubezni je sladek, konec često grenak.

Za dežjem sonce sije.

vaše zgodbe

Marjan je premagal puščavo

Zadrževal je dih in vztrajno rezal naprej. Ostre škarje so neslišno ščipale žico. Prilepljen k tlom, kot maček prežeč, se je grizel čez prvo žičasto oviro. Še tri so ga čakale, vmes pa patroljna steza, po kateri lahko zdaj zdaj pripelje francoski patroljni avtomobil. Francozi streljajo takoj na vsako senco, ki se premakne v pesku. »Patroljna steza pa je vendarle najlažja ovira. Nanjo vsaj brez skrbi stopiš. Tukaj med žicami pa je lahko vsak nepremišljen gib, čvrst korak tvoj zadnji. Dobro da jih poznam, te hudiče!« je premišljeval, ko je z občutkom zmagoslavja demontiral potezno mino in nato previdno s prsti v pesku dotikal, kje je skrita še naletna mina. Spremljevalci tam zadaj so slutili, kaj se dogaja. Skoraj čutil je, kako se vznemirjena napetost širi med moštvo, kako stiskajo glave v pesek in trepetajo, da bo zamolkla detonacija pokopala vse njihove upe. Na drugi strani žičastih ovir je slutiti hribovje španskega Maroka in za njim morje. »Morje, svoboda...« je pomislil, potem pa se še bolj zagrizel v žičasto oviro. »Ne boste me, ne! Naučili ste me, sedaj pa imate. Privlekel se bom iz tega alžirskega pekla, pa naj stane kolikor hoče!«

Tako nekako bi se lahko oglasil odlomek iz romana o dogodivščinah Marjana Pleskoviča v Alžiru. Ta roman še ni napisan, morda tudi nikoli ne bo, gornji odstavek pa bi sodil tja nekam h koncu, kjer je naš dolenski rojak utrl stopetdesetim alžirskim borcem in sebi pot iz smrtonosnega obroča žičastih in minskih ovir.

Danes živi Marjan Pleskovič v spokojni ravninski vasici Gomila pri Šentjerneju. Okoli njegove hiše kipijo polja v prvih pomladnih strasteh rasti, on pa mora pripraviti še to in ono, predno se bo odpravil na večerni »šiht« v šentjernejsko Iskro. Sosed je prišel praznit greznico, jaz ga nadlegujem z vprašanji, delo pa je le glavno in temu

se moramo vsi podrediti. Zato si ga s sosedom izmenično sposojava, medtem, ko se Marjan postopoma levi iz kmetske oprave v uniformo varnostnika.

Tu, ob Krki se je tudi pričela njegova odisejada. Bil je mlad fant, nekaj čez osemnajst let mu je bilo takrat v začetku petdesetih, ko je bil kruh pri nas še silno tanek, stroga, zaprta meja pa je še bolj razpihovala domišljijo mladih ljudi. Kaj neki je tam zunaj? Marsikaj je skovala mlada domišljija. In ker Slovenci nismo nikoli marali zaprtih mej, se je tudi Marjan, tako kot mnogo avantur željnih mladih fantov, odločil prekoračiti tisto mejo in utrgati prepovedani sad, ki je menda najslajši. Tako se je znašel v avstrijskih begunskih taboriščih in za kesanje je bilo prepozno. Prisiljen je bil ugrizniti v jabolko, za katerega je kaj hitro spoznal, da je bolj kislo, kot bi lahko pričakoval v svojih najbolj pesimističnih predstavah. Delal je pri avstrijskih kmetih za majhne denarje, dokler se mu ni odprla pot v Salzburg, kjer je dobil zaposlitev v gradbeništvu in napravil voziški izpit. Vendar je bila Avstrija za naše takratne begunce le odskočna deska.

Tudi Marjan je zrl naprej na Zahod. Priložnost za novi skok se mu je ponudila, ko so belgijski agenti novačili delavce med našimi v Salzburgu. Marjan se je javil in tako se je znašel v belgijskih rudnikih, ki so bili vse kaj drugega kot prijetno delovno mesto. Več pa tako ni mogel pričakovati. Skozi to šolo so morali vsi nemirni duhovi v povojni Evropi. Najhujše pa ga je šele čakalo. Skupina Slovencev se je odpravila iz Belgije na razposajen obisk Pariza, vendar se je ta izlet za vse od njih kaj žalostno končal. Neznanci, izdajali so se za kriminalistične policaje, so vso skupino aretirali in jo odpeljali s seboj. Znašli so se v vojaških kasarnah in še predno so se dobro zavedli, so bili oblečeni v uniforme francoske tujske legije. Brezpravni, kot so bili, se niso imeli komu pritožiti. Vsako upiranje in poskus pobega pa je bilo strogo kaznovano. Najbolje je bilo ubogati in čakati na pravo priložnost. Ta je prišla za Marjana in še enega njegovega kolega šele čez šest mesecev. Do takrat sta že dala skozi trdo francosko vojaško šolo in se dodobra utrdila.

Alžirija, kamor sta bila iz Francije poslana, je bila takrat v plamenih narodnoosvobodilnega boja, Marjan pa je kaj hitro doumel, v kaj ga silijo, zato jo je s tovarišem ob prvi priložnosti popihal. Njegov beg ni bil enostaven. Šest dni puščavskega peska, brez opreme, brez hrane in pijače, to je podvig, kakršnega ne bi zmozel vsak. Ko sta bila na koncu moči, ju je pre-

stregel kurir alžirskega osvobodilnega gibanja FNLA. Bila sta rešena, saj so bili z njima zelo prijazni, ko sta povedala, da sta Jugoslovana. Sledile so borbe v Atlaškem gorovju, francoska zasledovanja in bombardiranja. Slovenca sta Alžircem pomagala po svojih močeh, domotožje pa ju je vleklo nazaj. Ker sta se izkazala in sta bila iz prijateljske države, so jima končno omogočili povratek v domovino.

Kako se je približno odvijal najbolj dramatični trenutek povratka, sem že opisal v uvodu, zaključka pa bolje da ne opisujem, saj nam je vsem znano, kam lahko pade človek, ko zaide v mline naših birokratov. Sicer pa, konec dober, vse dobro. Konec pa se piše še danes. Pišejo ga Marijan, njegova žena Albina, ki redi trideset telet, sinova Marjan in Iztok, ki sedaj služita vojaški rok, ter vnučka Boštjan in Dejan, ki komaj čakata, da bosta splezala na cvetoče gomilške trate. »Kaj, že trideset let je od takrat?« se zaskrbljeno prime za glavo Marjan.

Tone Jakše, Dolenjski list

Moj dom

Predraga dežela, ti mili moj dom, bog ve, ali kdaj te še videla bom? K rojstni mi zemlji le misel hiti, domov, spet domov mi srce hrepeni.

Odšla sem na tuje, okusila svet. Spoznala tujine sem mamljivi cvet. V srcu zdaj nosim mladosti spomin – vse to je že daleč, domov si želim.

V slovenske planine, pod Triglav na Ble pod lipo zeleno bi šla spet sedet. K rojstni mi zemlji spet misel hiti, domov, le domov mi srce hrepeni.

Vprašala bom zvezde in širno nebo, če še je tako, ko je nekdaj bilo. Ponesel bo veter prek širnih planjav, v domače mi kraje prisrčen pozdrav.

V tujini sem lačna

Lačna sem – ljubezni, ljubezni do doma. Lačna sem ljubezni do zemlje rodne moje. Vse je prazno. V tuji gneči sem sama zaprta. Včasih si mislim, da tudi v ječi ne mogla bi biti bolj strta, kot sem zdaj. Obdana z domačimi tujci. Praznih src so, brez idej. neznane so jim sanje in ne bol in ne veselje jih ne gane.

Vlasta T. Radisek, Euclid, O., ZDA

Lipa zelenela je ...

(Nadaljevanje s strani 25)

To je lepa slovenska pesem, obenem pa tudi ime mešanega pevskega zbora, ki ga vodi tenkočutni in prizadevni Marko Munič. Leta 1983 so ga ustanovili nekdanji člani akademskega pevskega zbora Tone Tomšič. Pevci so zdaj vsi v službah v raznih krajih Slovenije ali celo daleč na tujem.

Pojejo zelo lepo: ubrano, zmerno glasno, tiho in še tišje. Tako prefinjeno petje pa se ujema tudi z najlepšimi dragulji slovenskih narodnih pesmi, ki so bile porojene iz globokih čustev, umetniškega daru in trpljenja (ločitev od doma, od svojih dragih, celo od življenja – Barčica je splavala, Nocoj pa, oh, nocoj, Fantič sem star komaj osemnajst let, Vsi so venci beli, Teče mi vodica, Pojdem u Rute, Kaj ti je deklica ... Bila bi škoda, da bi tak način petja zabil čas, zato bodo pesmi posneli tudi na kasete.

Bila sem ena izmed srečnih, ki so v Ljubljani poslušali dva koncerta pevskega zbora »Lipa zelenela je«. Dopolnjevali so ga tudi gostje Bogdana Herman, Mira Omerzel-Terlep, Matija Terlep in kvartet Tončke Maroltve: Alojz Zupan – klarinet, Marko Lednik – klarinet, Fran Žibert – harmonika, Miško Hočevar – bas, korepetitorja zbor Božena Dornik in Andrej Jarc. Povezovalc je bil Jože Humer.

Po koncertu smo vprašali, kako je mogoče, da so se v tako neugodnih razmerah (oddaljenost, službene in družinske dolžnosti) naučili tako odlično peti, pa nam je članica tega zbora Breda odgovorila: »Naš Marko je rojen dirigent za pevske zборе. Tako kot nas zna pritegniti on, še nisem doživela pri nobenem drugem dirigentu. Da je naš zbor takšen, kakršen je, je samo njegova zasluga. Dirigira z dušo in telesom. Z očmi pritegne vsakega pevca in ga pripravi do tiste notranje napetosti, ki je potrebna za lepo zapeto pesem. Vsi ga imamo zelo radi tudi zaradi tega, ker nas tako navdušuje za lepo slovensko pesem.«

Vida Kuhar

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Je neumen kakor maček,
ki stoji poleg vode, pa se
s slino umiva.

smrti Karla Velikega je cesarsko žezlo velikanskega Frankovskega imperija prišlo v roke nesposobnega in omahljivega sina **Ludvika**, ki se ga je prijelo ime **Pobožni**. Prevelika frankovska država, ki je vladala prostranstvom med Pireneji in Apenini in Severnim morjem in Sremom, se je zvijala v krčih. Osrednja oblast je nenehno slabelela, lokalni veljaki so si v nenasitni ambicioznosti prigrabili vsak svoj kos imperija in vladal po mili volji, ne malokrat kruto. Položaj je postajal kritičen zlasti ob frankovski vzhodni meji, kjer so bila pokorjena slovanska ljudstva še posebno občutljiva na samovoljnost, podkupljivost in pokvarjenost frankovskih prefektov in uradništva. Anarhijo v prej močni frankovski cesarski tvorbi so zadovoljno opazovali zlasti Bizantinci in **Bolgari**, oboji z željo, da si otrgajo zajetna ozemlja.

Leta **818** so spet prišli slovanski poslanci k cesarju Ludviku, med njimi zastopniki dela Južnih Slovanov (Hrvati iz Dalmacije, Braničevci in Timočani s porečja reke Timok v Srbiji), ki so prosili Franke pomoči in zaslombe. Nasprotno pa je poslanstvo posavskega kneza **Ljudevita** prišlo s povsem drugačnimi nameni. Knez namreč ni skrival želje po neodvisnosti, pri tem pa gaje očitno podpiral Bizanc. Kot povod za upor je Ljudevitu prišel prav nasilni in samovoljni furlanski prefekt **Kadaloh**, ki je očitno s trdo roko uvajal fevdalizem med Slovane. Cesar Ludvik je Ljudevitovo pritožbo zavrnil, nakar je že leta 819 izbruhnil upor dela Južnih Slovanov. Uporniki so resno ogrozili frankovske meje na jugovzhodu, zato je Ludvik nemudoma poslal istega Kadaloha na čelu močne furlanske – bavarske vojske nad slovanske upornike. Vojska je udarila skozi Slovenijo, najverjetneje v smeri starodavne rimske magistralne ceste med Oglejem (Akvilejo), Ljubljano in Siskom (Ljudevitova prestolnica je nemreč bil prav Sisak). Vendar frankovska oborožena intervencija ni obrodila uspeha, sam Kadaloh pa je kmalu po povratku v Furlanijo umrl.

Frankovski polom je upornike le še bolj vspodbudil. Ljudevit je zdaj začel delovati diplomatsko. Na eni strani se je navidezno skušal pomiriti s frankovskim cesarjem, na drugi je marljivo pridobival vedno novih slovanskih zaveznikov. Tako so se veliki koaliciji Južnih Slovanov za boj proti Frankom pridružili Kranjci (Karniolci), del Karantancev, Panonci in celo srbski Timočani. Ljudevitu je uspelo združiti Slovane med Alpami in reko Timok na južnem obrobju Podonavja, hrvaško Posavje je postalo središče velikega boja za neodvisnost. Franki so se branili diplomatsko in vojaško. Pridobili so dalmatinskega kneza **Borno**, nakar je ta udaril Ljudevitu v hrbet. Sami Franki so maja **820** napadli Ljudevitove pristaše s kar tremi vojskami. Prva frankovska vojska je korakala od furlanske meje proti središču Ljudevitove kneževine, verjetno v smeri prejšnjega Kadalohovega pohoda. V hribovitem svetu Kranjske so se Frankom postavile po robu Ljudevitove čete in jih tako zdesetkale, da so se komaj prebili do cilja – Posavske Panonije. Težave je imela tudi tretja frankovska vojska, ki je napadala iz

panonske smeri in izvedla celo tvegani napad čez široko Dravo. Druga frankovska vojska pa je nasprotno operirala najhitreje in najuspešneje; udarila je skozi Karantanijo, verjetno po Dravi navzdol in skozi zgornje Posavje, po najbližji poti od Bavarske proti Sisku. Zgodovinski viri lapidarno poročajo, da so Franki morali kar trikrat zlomiti odpor Slovanov, tako zagrizeno so se sovražniku upirali Ljudevitovi alpski zavezniki. V središču Ljudevitovega upora so se frankovske vojske, že znatno oslABLJENE, združile in skušale izsiliti odločilen spopad z uporniki. Vendar se jim je posavski knez spretno izmikal in se naposed zatekel v utrjeni grad na visoki gorji. Franki so se zato znašli nad uporniškim ozemljem in ga strahovito opustošili, vendar jih je strah pred zimo prisilil k umiku. Na povratku se jim je ponudila priložnost, obračunati z Alpskimi Slovani. Frankovski državni **Anali** za leto 820 poročajo o tem za Slovence pomembnem dogodku izrazito suhoparno: »Ko so se frankovske čete vračale domov, so prisilile Karniolce, ki bivajo ob Savi, da so se morali predati **Balderiku**; tudi tisti del Karantancev, ki se je bil z Ljudevitom zvezal, je moral spet priznavati frankovsko nadoblast.« Frankovska vojska se je najverjetneje vračala po isti poti, po kateri je spomladi 820 udarila na Panonijo; torej jo je pot vodila po zgornjesavski dolini in naprej skozi Južno in Zgornjo Koroško. Slovenci na tem prostoru, ki so živeli svobodno vsaj od poletja 819, so zdaj okusili ostrino sovražnega meča. Za frankovsko kazensko ekspedicijo so samevale požgane slovenske vasi, Franki pa so na ponovno osvojenem ozemlju verjetno puščali ustrezno velike vojaške posadke, ki naj bi dokončno zavarovale pridobitve kazenskega pohoda – fevdalni družbeni red in krščanska cerkveno organizacijo.

Ljudevit Posavski je bil po dolgotrajnih frankovskih vojaških naporih naposled premagan leta 822 in so ga kasneje zahrbtno ubili, Karantanija pa je zaradi sodelovanja v protifrankovskem uporu izgubila domače kneze. Z državno preuredbo leta **828** je bilo ozemlje med Furlanijo in Blatnim jezerom razdeljeno v štiri kraje, slovenska Karantanija sama pa je razpadla v tri upravne enote. Velikansko ozemlje, ki so ga naseljevali Slovenci med Krasom, Alpami, Anizo in Donavo, je poslej obvladoval en sam frankovski prefekt, ki je bil hkrati krajišnik Zgornje Panonije. Karantanski Slovenci so tako zaradi sodelovanja v nesrečnem Ljudevitovem uporu in boju za neodvisnost izginili iz zgodovine kot samostojno ljudstvo, enako je veljalo tudi za Karniolce in tudi Panonce. Pri slednjih dveh skupinah staroslovenskega alpskega ljudstva se je v teku prihodnjih sto let zgodovina za hip nasmehnila, najprej so si pridobili kratkotrajno neodvisnost Panonci pod knezom **Kocljem** in v času ogrskih napadov bolj ali manj svobodno življenje tudi Karniolci, sledila pa je dokončna prevlada tako s strani Nemcev kot Madžarov. Vendar bomo o tem trdovratnem slovenskem boju za lasten zgodovinski razvoj spregovorili prihodnjic.

Davorin Vuga

naši po svetu

FRANCIJA

Jugoslovanska društva v Franciji

Konec aprila je bil v eni izmed sindikalnih dvoran industrije Renault v Bolulogne-Billancourtu v Parizu osmi občni zbor zveze klubov, društev in združenj jugoslovanskih državljanov v Franciji. V delovnem predsedstvu je bil tudi predsednik slovenskega društva Jadran iz Freyming-Merlebacha Jože Zdravič, vendar je očitno stik med zvezo in slovenskimi društvi v Franciji premajhen.

Novi jugoslovanski veleposlanik v Franciji Boris Šnuderl je v svojem nagovoru udeležencem občnega zbora izpostavil pravico vseh naših narodov in narodnosti, da se povezujejo na svoji narodnostni osnovi, kajti naši državljani na tujem ne morejo imeti manj pravic, kot so jim zajamčene doma. Ob tem je posebej opozoril na šolanje otrok jugoslovanskih delavcev v Franciji. Predvsem naj bi za to skrbele same družine, za tem pa naj bi otroci nadaljevali pouk ob delu naših učiteljev, pri čimer je treba poudariti, da tudi francoske oblasti kažejo za to dovolj razumevanja.

V imenu francoske ministrice za vprašanja družine in priseljencev Georgine Dufoix je spregovorila predstavnica tega sekretariata Jasna Ruman. Zagotovila je, da ostajajo vrata tega sekretariata za zadeve jugoslovanskih delavcev vselej odprta. Posebej je opozorila na ukrepe vlade zoper pojave rasizma, na novo enotno izkaznico za desetletno bivanje v Franciji in ugodne oblike odpravnine ob morebitnih vrnitvah delavcev v domovino, vendar s poudarkom, da morajo o vrnitvi odločati tuji delavci sami.

Bogdan Pogačnik

Občni zbor Združenja Jugoslovanov v severni Franciji

V dneh pred prvim majem je bil letni občni zbor Združenja Jugoslova-

nov v severni Franciji v Sallauminesu, mestecu, kakih 200 km od Pariza, ki mu stolpi s črnimi kolesi in hribi črne izplake še vedno dajejo značilni rudniški obraz. Nekoč eno izmed središč francoskega premogovništva, kjer so kopale že štiri generacije naših ljudi, je danes pod udarcem gospodarske krize. Med približno 13.000 prebivalci Sallauminesa je že skoraj četrtina upokoјencev. Na občnem zboru v mestni hiši je bilo zato posebej zanimivo tudi to, da so začeli s poročilom pogrebneга sklada. Tajnik Alojz Kurent je poročal o umrlih in končal z besedami: »Živela delavska solidarnost!« Med živimi jih je v društvu, kot je povedal predsednik, upokoјeni rudar Štefan Gradišnik, po rodu iz Selnice ob Dravi, vpisanih še 380. Mladi in postavni blagajnik Jean Demšar, ki sicer govori slovensko le s težavo, je razgrnil številke: v banki imajo 30.000 frankov. Kljub temu so se z velikimi šopki spomnili vseh žensk v društvu. V

ŠVICA

Vrnitev

Marko Urbas, človek z mnogimi sposobnostmi tako na delovnem kakor na društvenem področju, nas je zapustil in odšel v domovino. Po poklicu modelirni mizar si je odprl na Igu pri Ljubljani lastno delavnico. Ob ustanovitvi SPD Triglav v Zürichu je takoj postal njen član. Ugotovitev, da je v društvu članov iz Winterthurja vedno več, je bil pobudnik za ustanovitev SD Planike v Winterthuru. Postal je njen predsednik, poleg tega pa je prevzel še predsedniško mesto pri kegljaški sekciji. Z veseljem je opravljal vse odgovorne naloge.

Pred dvema leti je pričel razmišljati o vrnitvi. Uresničiti to željo pa je zahtevalo še dodatne napore in obremenitve. Umaknil se je iz društvenega življenja Planike, se včlanil v SD Soča ter deloval samo še kot zastopnik Ljubljanske banke. Čas je dozoreval in Marko si je s prizadevnim delom, kljub skrajšanemu delovnem času, nabavil vse stroje.

ZR NEMČIJA

Občni zbor Bleda v Essnu

Slovensko kulturno in športno društvo Bled v Essnu je imelo 17. marca v svojih društvenih prostorih redni letni

odbor so v glavnem izvolili tiste, ki so bili že prej, s častnim predsednikom Justinom Čebulom na čelu. Malo se je zataknilo le pri vprašanju, kdo bo zastavonoša. Pa so se le zedinili za Grdimirja Nedeljkoviča, ki bo zastavo res nosil, to funkcijo pa bo v odboru opravljal Marie Hribovšek. S to zastavo so se šli ta dan pokloniti tudi spominu slovenskih žrtev med vojno, tudi na grob 24-letnega rudarja Viktorja Filipiča, ki so ga Nemci ustrelili leta 1944. Ob prvem maju so sodelovali tudi v delavskem sprevodu.

Kljub vsemu so zadovoljni, nekaj pa te slovenske rudarje v Sallauminesu le grize – in o tem mi je govoril francosko govoreč fotograf Jean Žibert: »Nihče nam ni nikoli pomagal, da bi ohranili jezik svojih staršev. Danes smo nekdanji šolarji že odrasli in zavedamo se, da je nekaj odšlo v nepovrat.«

Bogdan Pogačnik

V decembru je za svoje prijatelje pripravil poslovljni večer v Sočinih društvenih prostorih. Povabilu so se odzvali med drugim: Dušan Pavelič, konzul v Zürichu s soprogo, Mule Stevanovič, predsednik YU kluba v Zugu, Ivo Lasič, predsednik SKK Slovenija, Judita Vidmar, učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka, Bruno Fidler, njegov bodoči namestnik pri Ljubljanski banki ter mnogo drugih članov slovenskih in jugoslovanskih društev. Nekateri so mu prinesli tudi darila. To je dokaz, da je Marka vsak poznal. Če je kdo omenil ime Marko, je vsak vedel, da se piše Urbas. Lahko bi rekli, da je bil neka svojevrstna osebnost v Švici. Brez pevskega zbora pa seveda ne gre. Fantje so mu za slovo zapeli nekaj lepih slovenskih narodnih pesmi, katere naj bi ga spremljale na poti v domovino. Ko so se gostje začeli razhajati, je dejal: »Vesel bom, da to ne bo slovo ampak, da se srečamo ponovno v domovini.«

Želimo mu obilo poslovnih uspehov.

Barbara Turk-Smrekar

občni zbor, ki so se ga poleg številnih članov udeležili tudi predstavniki jugoslovanskega konzulata, slovenskega društva Maribor v Hildnu, predstavnik skupnosti jugoslovanskih društev v Porurju in častni član društva Bled Jože Ograjensek.

Predsednik društva Ivan Kavčič je v svojem poročilu navedel vrsto uspešnih akcij, ki jih je izvedlo društvo v minulemu letu, in omenil uspešno delo druž-

venih sekcij. V tem obdobju se je pomladila in obnovila tudi otroška plesna skupina, ki jo vodi Mojca Lindič, medtem ko vodi starejšo rokloro skupino Anton Kurmanšek. S prostovoljnimi delom so obnovili tudi društvene prostore, med drugim so si prizadevali tudi za nadaljnji potek slovenskega dopolnilnega pouka tako v Essnu kakor tudi v Hildnu.

Med bližnjimi načrti so omenili organizacijo prvomajske proslave, ki bo zlasti posvečena športnim tekmovanjem, obe folklorni skupini pa se bosta

udeležili tudi izseljenskega piknika v Škofji Loki obenem pa bodo nastopili tudi na Bledu in v Orehovi vasi pri Mariboru, kjer zdaj živi nekdanji dolgoletni predsednik Anton Cebe. Učenci slovenskega dopolnilnega pouka naj bi v oktobru letos obiskali domovino kot poučen izlet.

V prihodnje nameravajo navezati tesnejše stike z občino Radovljica, priložnostno pa bodo sodelovali tudi s skupnostjo jugoslovanskih društev v Porurju, zlasti pri organizaciji skupnih prireditev.

ŠVEDSKA

Občni zbor SKD Lipa v Landskroni

V soboto, 28. januarja je imelo redni letni občni zbor SKD Lipa v Landskroni. Občnega zbora se je udeležilo 35 članov.

Ugotovili smo, da je bilo v preteklem letu delo društva zelo vsestransko. V septembru smo dobili od komune nove prostore, ki nudijo več možnosti za društveno delovanje. Nizka je tudi najemnina, kar je precej razbremenilo blagajno društva. UO Lipa ima enkrat mesečno redni sestanke, včasih pa je treba sklicati tudi izrednega.

Največ društvenih aktivnosti imamo ob nedeljah. Takrat se vrstijo pevske vaje, šivalni krožek, mladinske aktivnosti in še kaj. Takrat zaživi tudi športna sekcija.

V preteklem letu je bilo v okviru društva približno 150 različnih shodov. V to število so vračunani tudi

nastopi, turneja pevskega zbora Lipa v Gütersloh v ZR Nemčiji, sestanki, vaje, šivanje, otroške aktivnosti ter aktivnosti športne sekcije.

V oktobru lani nas je obiskal dirigent prof. Miro Kokol. Seminarja so se poleg članov pevskega zbora Lipa udeležili tudi nekateri drugi člani Lipe.

Na občnem zboru smo izvolili tudi nov odbor, ki ga sestavljajo: predsednik Štefanija Bergh-Lešnik, podpredsednik Darko Andjelić, tajnik Avguština Budja, blagajnik Marija Novak, kulturni referent Silva Gobec, kulturni referent Peter Bernardi, športni referent Alojz Fanedl, športni referent Mirko Kunc, gospodar Slavica Pucič, gospodar Valentin Pucič, referent za stike Pia Johannesson, namestnik Slavko Turk, nadzornika Ronny Bergh in Zvonko Benček.

AB

Pomlad v Halmstadu

Vigred je razgibala tudi Slovence v Halmstadu k novi živahnosti. V Slovenskem domu je redno dežurstvo, pogosto kar lepo obiskano. Zunaj na vrtu balinajo skupine, v dvorani doma

plešemo narodne plesne – folklorna skupina se je zlasti pridno pripravljala za nastop na 10-letnici slovenskega društva v Malmöju. Nekateri gledamo televizijo ob kavici ali kaki dobri kapljici, posegamo po knjigah in revijah. Pogosto se pogovarjamo še o tem, kaj bi bilo dobro še storiti za ohranitev slovenstva na tujem.

Poskrbeli smo za pomladansko čiščenje doma in okolice, potem pa se bomo že pripravljali za naš spomladanski piknik, na katerega bomo povabili tudi sosedna slovenska društva.

Zaenkrat je naša glavna skrb obstoj slovenskega glasila na Švedskem – Naš glas, ki ima premalo naročnikov. Poleg naročniške je tu tudi uredniška kriza, prav tako ima list premalo sodelavcev. Zaenkrat je prevzela odgovornost Alja Öfors, do jeseni pa bo treba najti primerno zamenjavo. Urejanje sloni izključno na ljubiteljskem delu, ki zna biti prav nehvaležno. Urednik mora nositi celo del stroškov za kontakte z dopisniki. Dosedanji urednik »Našega glasa« Marjan Kramaršič je z veliko prizadevnostjo opravljal posle urednika skoraj deset let. S strani društev in dopisnikov pa je imel premalo opore.

Ob tej priložnosti se Marjanu Kramaršiču zahvaljujemo za vse tisoče ur požrtvovalnega dela. Komentar o njem v zadnji številki »Našega delavca« nikakor ne bo spodbuda za uredniško delo v prihodnje. Ne, res ne more biti hvaležno za takšno obravnavo tega problema.

Slovenci na Švedskem smo tudi tik pred izvolitvijo novega skupnega foruma, ki povezuje vsa društva. Doslej se je imenoval »koordinacijski odbor slovenskih društev«, zdaj pa je predviden nov naslov »Zveza slovenskih društev.«

Marija Hriberšek

Silvestrovanje pri Lipi v Landskroni

ZDA

Uresničene sanje Toneta Klepca

Tokrat bi se vam rad predstavil narodno zabavni ansambel Toneta Klepca iz Ohia, ZDA. Ansambel šteje 6 članov. To so: Tone Klepec, ki je ustanovitelj ansambla in igra na harmoniko. Doma je iz Boršta pri Podzemlju v Beli krajini. Slavko Štraser je pevec in je prišel v ZDA iz Sela pri Dobovi. Romano Klepec, ki je Tonetov nečak, igra na klarinet in saksofon. Ken Umeck igra kitaro in poje. Je potomec Slovencev. Alex Milne, st. igra bas kitaro in je po rodu Škot. Njegov sin Alex Milne, ml. igra na bobne in trobento.

Vsi člani so doma iz Girarda. To je znano jeklarsko področje med Clevelandom in Pittsburgom, ki ima trenutno visoko brezposlenost na račun nekonkurenčnih jeklarn z ostalimi svetovnimi proizvajalci jekla.

Skupina je začela s prvimi nastopi pred približno dvema leti. Igrajo predvsem v Girardu in okolici, pri Franku Streltu v Clevelandu, za izseljence v Torontu, v Pensilvaniji idr.

Pred kratkim so izdali že svojo prvo ploščo, ki so jo poimenovali *Dreams Comes True*. Posneta je bila v Pensilvaniji, v studiu Marjon (International Records). Poleg tega so imeli v Clevelandu tudi nastop za televizijo.

Ansambel se pripravlja za gostovanje po Sloveniji v letu 1985. Igrali bodo po gasilskih veselicah v Beli krajini. Tone pravi, da bo ta turneja v počastitev njegove stare mame, ki bo v naslednjem letu praznovala stoletnico v rodnem kraju.

Na pobudo Toneta Klepeca je v Girardu zaživela slovenska sola za mladih in odrasle, pod vodstvom Marinke Bahn. Skupaj z otroki pripravljajo nastop za materinski dan, ki ga tu praznujejo v maju.

Marinka Bahn

ARGENTINA

SDPD Edinost v Cordobi

Slovensko delavsko podporno društvo Edinost v Cordobi je uspešno zaključilo tudi leto 1983, ki je bilo dokaj živahno in delavno. Redno letno skupščino smo imeli 20. marca 1983, ko smo obravnavali delo v prejšnjem letu. Člani so soglasno sprejeli poročila

Uspehi Svatbe

Jugoslovanski folklorni in pevski ansambel »Svatba« iz Pittsburga se prek raznih reklam in drugih oddaj vse bolj vključuje tudi v televizijsko industrijo v Združenih državah Amerike. V reklamni turistični oddaji državnega oddelka za turizem z naslovom »Prijatelje imate v Pennsilvaniji« nastopa tudi »Svatba« kot panazorilo bogastva etničnih elementov. To reklamo predvajajo v New Yorku, Washingtonu, Clevelandu in Baltimoru. Tudi med zimskimi olimpijskimi igrami je »Svatba« sodelovala v zanimivi oddaji o Jugoslovanih v Pittsburgu. Ansambel je posnel tudi reklamno oddajo za neko podjetje v Clevelandu.

Pred nedavnim je izšla tudi nova plošča ansambla »Svatba« z naslovom »Suvenirni«. Za vse, ki jih zanima kaj več o tem ansamblu, objavljamo njihov naslov: Ensemble Svatba, P. O. Box 3682, Pittsburgh, Pa. 15219.

ter se zahvalili za ves trud in napredek društva. 25. maja smo proslavili argentinski nacionalni praznik. Odbor je bo tej priložnosti organiziral skupno kosilo, ki se ga je poleg številnih članov udeležil tudi odbor provincialne federacije. Zbrane je pozdravil predsednik društva, ki je povabil, naj se v društvo vključijo tudi tisti, ki so doslej stali ob strani. Nekaj besed je spregovoril tudi o pomenu samega praznika.

V septembru smo proslavili 43-letnico društvenega delovanja, ki je bila

prav tako dobro obiskana. Predsednik je v svojem kratkem nagovoru omenil prednosti članstva v slovenskem podpornem društvu. Za zabavo so zavrtili slovenske polke in valčke.

V oktobru smo proslavili materinski dan, ko so članice spekle dovolj peciva za vse povablence. Po naši tradiciji ob materinskem dnevu podarimo članici, ki dopolni 80 let »pergamini«. Lani je bila to Ana Perenič, roj. Primc, doma iz vasi Tominje pri Ilirski Bistrici. V Argentino je prišla leta 1930. Zaposlena je bila v kuhinji pri sestri Mariji Rolih, ki je imela znano slovensko gostilno. Lastnika gostilne sta bila rojaka Jožef Rolih in Franc Abram. Ta gostilna je bila pravi slovenski dom, kjer je bil vsak rojak gostoljubno sprejet.

Anton Govednik, predsednik

Rodna gruda redno prihaja

Pozdravljamo vse pri Slovenski izseljenski matici in želimo tudi v prihodnje veliko uspehov. Glede Rodne grude in Slovenskega koledarja smo imeli doslej srečo, da je vse tako bogato opremljeno, zato veljajo naše iskrene čestitke tudi vsem v uredništvu. Letos smo srečni tudi zaradi tega, ker revijo redno prejemamo, za kar velja zahvala tudi odboru društva Triglav, ki nam jo točno pošiljajo.

Pred kratkim nas je zapustil naš konzul Ivan Majcen, ki je le kratek čas prebival v Argentini. Imeli smo ga zelo radi in ga bomo gotovo pogrešali.

Za odbor Jugoslovanskega centra v Rosariu:
Anton Brišar

AVSTRALIJA

Podeljene nagrade natečaja »Naše steze«

V restavraciji Sirena v Melbournu so 30. aprila slovesno razglasili nagradjenec in podelili nagrade za dela, ki so prispela na javni natečaj Združenja jugoslovanskih pisateljev v Avstraliji in na Novi Zelandiji. Strokovno komisijo so sestavljali prof. dr. Slobodanka Vladiv z univerze Monash, prof. Eugenius Damian z univerze Monash, prof. Stjepan Maričić, učitelj iz Zagreba, prof. Vidojka Petrović, učitelj iz Beograda, prof. Marija Madžar, učitelj iz Skopja in Pavel Šraj, zasebni učitelj iz Melbourn. Knjižne nagrade so prispevale izseljenske matice iz Slovenije, Srbije, Hrvatske in Makedonije. Slovesnosti je prisostvoval tudi jugoslovanski generalni konzul v Mel-

bournu Luka Novak z ženo, avstralski politik jugoslovanskega porekla Louis Bata Kent in številni drugi.

Nagrade so prejeli naslednji avtorji: Amelia Batistich, prva nagrada za prozo. Nagrajeno delo »The Grandsons« (Vnuki). Potomka hrvatskih izseljencev, živi v Aucklandu na Novi Zelandiji.

Katarina Kery, prva nagrada za prozo. Nagrajeno delo »Kiša« (Dež). Izseljenka iz Vojvodine, živi v Melbournu.

Živorad Jovanović, prva nagrada za dramo. Nagrajeno delo »Romijada«. Živi v Cannberi.

Olga Dubočanin, prva nagrada za poezijo. Živi v Melbournu.

Danica Petrič, prva nagrada za poezijo (meditativna poezija), nagrajena dela »Razpete zate božje so dlani«, »Voščilo«, »Iskanje« in »Solze odpuščenja«. Živi v Sydneyu.

Vera Horvat, prva nagrada za poezijo (tradicionalna lirika), živi v Sydneyu.

Dana Vuković, prva nagrada za poezijo (lirski izraz), živi v Melbournu.

A. G. Marčok, prva nagrada za poezijo (moderna izraz), živi v Melbournu.

Ivanka Škof, druga nagrada za prozo. Nagrajeno delo »Anka«. Živi v Melbournu.

Danijela Hliš Thirion, druga nagrada za prozo. Nagrajeno delo »C'mon mate, relax«. Živi v Sydneyu.

Slavko Šparovec, druga nagrada za prozo. Nagrajeno delo »Torzo«. Živi v Melbournu.

Ivan Trposki, druga nagrada za prozo. Nagrajeno delo »Nenavadno potovanje«. Živi v Sydneyu.

Vasja Čuk, druga nagrada za prozo. Nagrajeno delo »Materialist«. Živi v Melbournu.

Živorad Lukić, tretja nagrada za prozo, nagrajeno delo »Na slepem tiru«. Živi v Brisbanu.

Slavko Žarnić, tretja nagrada za prozo. Nagrajeno delo »Don't let it happen to you«. Živi v Aucklandu, Nova Zeladnija.

starejši, tudi taki, ki so že končali univerzo.

Nedeljsko šolo pri slovenskem klubu

bu Triglav obiskuje letos 16 učencev, ki jih poučujeta Jožica Mršnik in Mariza Ličan.

V triglavski slovenski šoli – pred tablo učiteljci Jožica Mršnik in Mariza Ličan

V učilnici slovenskega kluba Triglav v Sydneyu

BOLIVIJA

Zlati jubilej v Cochavambi

Jugoslovansko podporno društvo v Cochavambi (Jugoslovensko pripomočno društvo) bo v letošnjem novembru proslavilo 50-letnico delovanja. Na jubilejno slovesnost so pova-

bili tudi predstavnika hrvaške izseljenske matice oziroma predstavnika koordinacijskega odbora izseljenskih matic Jugoslavije.

V Cochavambi živijo v večini hrvatski izseljenci, v glavnem z otoka Brača in drugih dalmatinskih otokov, vendar pa so v to društvo včlanjeni tudi posamezni drugi jugoslovanski izseljenci.

Več slovenskih šolarjev

V prejšnji številki smo objavili kratko novico o vpisu k slovenskemu pouku na državni gimnaziji v Bankstownu, pozneje pa smo od učiteljice Marize Ličan prejeli obvestilo, da se je število dijakov še povečalo: nižji razred šteje 22 dijakov, srednji 16 in višji 19 dijakov – skupno 57 dijakov.

Zanimivost letošnjega vpisa v to šolo je, kot piše Mariza Ličan, da se dijaki sami vpisujejo v šolo, potem ko so bili na obisku doma in ugotovili, kako potrebno jim je znanje materinega jezika, da se v šolo vpisujejo tudi

od porabja do čedada

Pravijo, da sploh ne živim

Ima lase, usta, nos, ramena, roke, noge, srce; govori, študira, dela, plačuje davke. Kljub temu pravijo, da ga ni. Kdo je to?

Gre za Slovence v videmski pokrajini, ki mu številne sile kratijo narodnostne pravice in bi ga hotele ločiti od njegovih sonarodnjakov, ki živijo v Trstu in v Gorici.

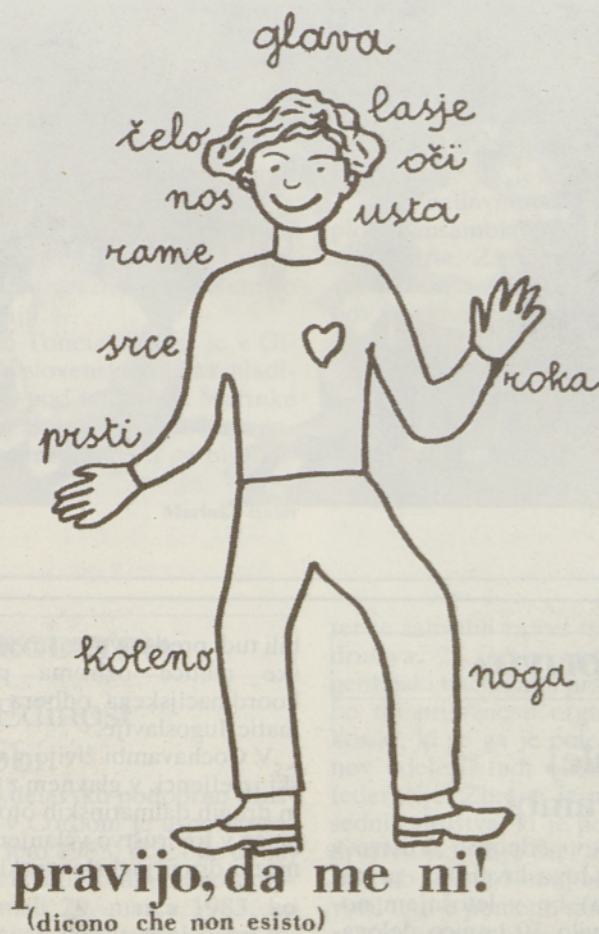
Da bi prikazali absurd teh teženj in

njihove diskriminatorne cilje, so se Slovenci v videmski pokrajini odločili za novo pobudo: natiskali so razglednice s podobo človeka, ki ima vse kar je potrebno, da je popoln človek, katerega obstoja ni mogoče zanikati. Razglednice so naslovljene na predsednika vlade Craxija, na ministra za odnose z deželami Romito, na senatorja Bonifacia in na druge politične predstavnike s pripisom: »Sem italijanski državljani slovenskega jezika in živim v videmski pokrajini ter kot tak zahtevam uresničevanje člena 6 ustave. Nočem biti drugorazredni državljani. Zato zahtevam zakon o globalni zaščiti!«

Razglednice, ki so bile natiskane na pobudo odbora za preporod Benečije, so imele v videmski pokrajini znaten odmev, saj so jih v kratkem času prodali več sto in sedaj bodo morali natisniti nove. Serijo razglednic bosta dopolnili še drugi dve, na katerih bodo prikazani mati in otrok ter značilna beneška družina.

Odmev pobude, ki združuje narodnostno angažiranost s pikro ironijo, je ponoven dokaz o tem, kaj hočejo Slovenci videmske pokrajine in kakšna so njihova čustva.

Razglednica, ki so jo natisnili videmski Slovenci, da bi opozorili na svoje težko narodnostno stanje

Slovenska šola brez učbenikov

Slovenska šola v Italiji je že skoraj dve leti brez prepotrebni novih učbenikov in šolskih knjig, kar onemogoča in zavira normalno delovanje in učenje na slovenskih šolah. Glavni krivec za tako nevzdržno stanje je italijanska država, ki je od leta 1982 dalje skoraj ukinila državne prispevke za pripravo in tiskanje slovenskih šolskih knjig, s čimer je v bistvu kršila določila dopolnilnega zakona o slovenskem šolstvu v Italiji iz leta 1973.

Osmi člen zakona št. 932/73 namreč predvideva ustanovitev letnega sklada v znesku 105 milijonov lir za sestavo in tiskanje slovenskih učbenikov. Od leta 1977 dalje so (ob znatnem klestenju državnih izdatkov) to vsoto znižali na 94 milijonov in pol, lani pa je Deželni šolski urad, ki skrbi za slovenske šolske knjige, prejel za učbenike smešno nizko vsoto 5 milijonov in pol lir.

Ob skoraj popolnem pomanjkanju državnega prispevka se je tiskanje novih slovenskih učbenikov v bistvu ustavilo. Tiskarne namreč nočejo tiskati teh knjig, saj niso še prejele plačila za že opravljeno delo. Pa tudi sestavljalci knjig, ki jih je Deželna komisija za slovensko šolo že odobrila, že dalj časa čakajo na honorar. Država mora povrniti tiskarnam in sestavljalcem skupno nad 225 milijonov lir.

Deželna komisija za slovensko šolo je na več sejah obravnavala to perečo vprašanje. Da bi se zadeva premaknila z mrtve točke, je naslovila na ministrstvo za šolstvo protestno resolucijo, v kateri zahteva, naj država čimprej izplača dolgove in naj zviša letni sklad za slovenske šolske knjige od 105 milijonov na 200 milijonov lir.

Doslej na protest ni bilo odziva.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Zažgati je lahko hud ogenj, pogasiti pa težko.

Žalost samoto išče.

Živemu človeku se vse pripeti, mrtvemu – jama. jama.

Če gre en rokavnjač po svetu, prideta dva nazaj.

nove knjige

Slovenske podobe na steklo

Slovenske podobe na steklo avtorja PAVLETA ZIDARJA so zarisane v petih krajših novelističnih besedilih, ki so vsa naravnana v svet socialnih odnosov in človeške intimne. Ti odnosi pa vključujejo del slovenstva, se pravi socialno strukturo kmečkega življenja, življenja in prevžitkarstva.

Pisatelj črpa snov iz življenja samega, iz tipičnega okoliškega življenja, s tem pa kmetstvu in socialnosti dodaja svojo poanto.

Za razliko od Ivana Potrča, Miška Kranjca, Prežihovega Voranca, Cirila Kosmača je Zidar lirsko čuteči in moralizatorsko naravnani avtor, ki pa ne pripada naturalistični pripovedi. Čeprav so snovi za posamezne novele različne, pa so si po moralni plati močno podobne. Osrednja točka je vprašanje krivde, ki jo mora krivec poplačati, največkrat s smrtjo, ki jo je tudi povzročil drugim.

Sicer pa vsebuje tudi ta Zidarjeva knjiga novel vse tiste značilnosti pisateljevega pripovedovanja, znane iz njegovih dosedanjih del. Njegova besedila v knjigi odlikuje vsebinska in slogovna usklajenost, neposrednost pripovedi in razkritje nekaterih še zmeraj aktualnih problemov socialnega slovenstva.

Knjigo je z likovnim znanjem in okusom opremila Maja Kocmut. Izšla je pri založbi Obzorja v Mariboru.

Bele arene

Zgodba o začetkih in vzponu, o lepih, a tudi trpkih trenutkih slovenskega tekmovalnega alpskega smučanja je na svojem področju brzkone brez primere. Že nekaj let ga najbrž zlepa ni Jugoslovana in še posebej ne Slovenca, ki ne bi od začetka do konca smučarske sezone stiskal pesti »za naše«, se z njimi veselil ali bil razočaran, predvsem pa bil vedno znova ponosen, da je samo peščici ljudi brez velikega hrupa in domala brez pomoči uspelo storiti toliko za mednarodni ugled naše države v svetu.

In kakor so vsi ti uspehi sad dolgo-trajnega skupnega dela, tudi monografska knjiga z naslovom Bele arene

ni mogla biti delo enega samega avtorja. Pri njenem nastajanju so sodelovali naš doslej vsekakor najuspešnejši tekmovalec Bojan Križaj, v vseh pogledih zaslužni vodja alpskih reprezentanc Tone Vogrinec, športni novinar Jože Dekleva in Egon Kaše kot avtor večjega dela bogatega fotografskega slikovnega gradiva.

Čeprav je vedno znova v ospredju Bojan Križaj, so Bele arene pravzaprav zasnovane kot zgodovinski prikaz razvoja našega alpskega smučanja, od že bolj ali manj pozabljenih pionirjev tega športa do najmlajše generacije, ki si šele utira pot proti vrhu. Delo namreč v besedi in sliki sega od bloške smučarske tradicije do predvojnih uspehov Cirila Pračka, od podvigov trojke Mulej, Štefe, Lukanc v petdesetih letih pa vse do začetkov novega vzpona sredi sedemdesetih let, ki traja še danes. Še poseben poudarek je seveda na Križajevih zmagah in drugih dobrih uvrstitvah ter na uspehih Strela, Franka, Kuralta, Benedika, Cerkovnika, Petroviča, kakor tudi ženskega dela reprezentance v obdobju zadnjih nekaj let. Ob tekmovalni plati z razpredelnicami in statistikami pa bodo za mnoge bralce nemara še zanimivejši pogledi za kulise z mogočnim pompom obdanega »belega cirkusa«, pa tudi v zasebno življenje, navade, stiske, skrbi in želje njegovih bolj ali manj vidnih udeležencev.

Knjigo, izšla je pri Mladinski knjigi v Ljubljani, ki je poleg slovenske doživela tudi izdajo v hrvaškosrbskem jeziku, je likovno in grafično imenitno oblikoval Tadej Tozon.

Ptiči Slovenije

V naši domovini Sloveniji, ki se ponša z gozdovi, jezeri, gorami in poetičnim dolenskim gričevjem ter panonskimi ravnici, se tem naravnim lepotam in vrednotam pridružuje tudi dokaj pisan živalski svet, v njem pa okrog 350 različnih ptičjih vrst. Nekatere vrste ptic žive pri nas le kratek poletni čas, druge so pravi »rodoljubi« in prežive v naših krajih vse življenje, pa tudi take so, ki pri nas le prezimujejo ali naše kraje le prelete na svojih skrivnostnih in dolgih selitvah. Ti pisani in nadvse pestri pernati prebivalci in gostje Slovenije niso le naravni okras, marveč so pomemben dejavnik za naravno ravnovesje. Ni si mogoče zamisliti, kolikšna bi bila škoda zaradi škodljivih žuželk in glodalcev, če ne bi mnoge ptičje vrste skrbele za primereno število teh živali. Ne nazadnje pa nekatere ptice s svojim blagglasnim oglašanjem lajšajo sodobnemu človeku utrujenost od zvočne onesnaženosti, če seveda še zna poiskati stik, z naravo.

Prav slednje je po svoje omogočila

knjiga IVA BOŽIČA z naslovom PTIČI SLOVENIJE, ki jo je izdala Lovska zveza Slovenije v svoji Zlatorogovi knjižnici (dobitnici mednarodnega priznanja Prix technique).

Moč medu

Pri založbi Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva v Ljubljani je s sodelovanjem založb Lipa in Kmečki glas izšla knjiga z naslovom Moč medu, ki jo je pripravila skupina enajstih avtorjev.

Glavni namen knjige je seznaniti bralce z vrednostjo medu in drugih čebeljih pridelkov. Poleg pregleda razvoja čebelarstva in opisa življenja čebel je v knjigi zajeto delovanje in uporaba medu in čebeljih pridelkov v zdravilstvu, prehrani in kozmetiki. Poleg praktične vrednosti knjige je Moč medu tudi zanimivo branje s privlačnimi risbami in barvnimi fotografijami Franca Šivica. Grafično je knjigo lepo opremil Matjaž Vipotnik, njena cena pa je 1.400 dinarjev.

Tito in izseljenci

Urednik hrvaške izseljenke revije Ivo Smoljan je dolga leta zbiral številno in raznovrstno gradivo o Josipu Brozu Titu in še posebej o njegovih srečanjih z izseljenci. Plod tega marljivega dela je pred nedavnim izšla knjiga z naslovom »Tito in izseljenci« (Tito i iseljenici, Tito and the emigrants), ki sta jo skupno izdali hrvaška izseljenska matica in založba Spektar iz Zagreba.

Knjiga »Tito in izseljenci« je po eni strani pomemben prispevek k biografiji Josipa Broza Tita, ob tem pa je tudi pomembno gradivo tako za preučevalce zgodovine našega izseljenstva, kakor tudi za novejšo zgodovino nove Jugoslavije in jugoslovanske diplomacije. Knjiga posveča posebno pozornost prav tistemu najrazburljivejšemu poglavju – vlogi izseljenstva pri nastajanju in mednarodnemu priznanju našega narodnoosvobodilnega boja in nove Jugoslavije. Znano je, da ta delž ni bil majhen, prav pri njem pa je odigral še posebej vidno vlogo Slovenec Louis Adamič, ki je že med vojno navezal s Titom osebne stike, po vojni pa se je končno z njim tudi osebno srečal. Kot pisatelj in javni delavec velja za enega izmed tistih izseljencev, ki so največ storili za priznanje resnice o Titu, o novi Jugoslaviji, o našem narodnoosvobodilnem boju. Njegovi poti in njegovim mislim so pozneje sledili tudi številni drugi naši izseljenci

po vsem svetu, ki so se pozneje izoblikovali v pravi duhovni most med dveh domovinama.

Zato knjiga »Tito in izseljenci« ne le našteva številna Titova srečanja z izseljenci na vseh koncih sveta, kjerkoli se je ustavil na svojih poteh miru, temveč opisuje Tita tudi kot velikega državnika, ki je tudi sam izkusil življenjske izseljenca, zato je tem stikom tudi pozneje posvečal še poseben pomen. Pomemben delež v knjigi zavzemajo tudi stiki s slovenskimi izseljenci.

Knjiga Tito in izseljenci je izšla hkrati v hrvaškem in angleškem jeziku. Ilustrirana je s številnimi fotografijami tako iz starejšega obdobja Titovega življenja in delovanja kakor tudi s srečanj z izseljenci v domovini in na njegovih diplomatskih poteh po svetu. Ob koncu je knjigi dodano tudi imensko kazalo, ki prinaša vrsto znanih in manj znanih podatkov o številnih izseljencih jugoslovanskega rodu, ki so posredno ali neposredno prihajali v stik s Titom.

Cena knjige je 1.750 dinarjev (ok. 13 am. dolarjev).

materinščina

Materinščine se je treba učiti

Vem, ta naslov vam ne bo všeč. Tudi meni ni. Dvakrat, trikrat sem ga zavrgel in izbral drugega. Manj šolskega, pa tudi manj neposrednega. Bolj pesniškega, pa tudi bolj nestvarnega.

Pa sem se vselej vrnil prav k temu naslovu. Ravno zato, ker je tako neposreden, stvaren, iskren. In če s kom, mora biti človek iskren sam s seboj, s svojim bistvom.

Materinščina pa je gotovo ena od bistvenih prvin ali načinov človekovega izražanja samega sebe. Lahko se sicer zamislimo v izjemne položaje, ko to ne drži ali vsaj ne drži povsem do kraja, vendar za veliko večino drži in je prav da drži.

Materinščin je seveda veliko, vsaj toliko, kolikor je jezikov na zemlji. Slovenščina je samo ena od njih. Naša. Naša materinščina. Naš temeljni jezik.

Z njim se v mladih, najmlajših letih vzpostavijo za nas temelji sveta in človeka v njem, po navadi za vse življenje.

Materinščina je naš razgledni stolp, od koder pregledujemo bližnji in daljni svet, ga poimenujemo in s tem usvajamo in osvajamo. Naravo v sebi in okoli sebe, živali, rastline, vetrove, letne čase, dejanje in nehanje, čustva in premišljevanja.

Materinščina je drobnogled, s katerim se moremo prebiti do najmanjših delcev sleherne stvari, naj bo telesne ali duhovne, naj bo v znanosti in vednosti, naj bo v hotenju ali mišljenju, naj bo v lepem ali grdem.

Materinščina je računalnik, ki se nam ustvari v možganih in v zavesti in nam poslej v življenju pomaga ostajati v ravnotežju sredi množice novih podatkov, trdno na svojih tleh, kakor je potrebno za razgledanega zrelega človeka v sodobnem, vse prej kakor človeku naklonjenem ali prizanesljivem svetu.

V bistvu gre torej za tekmo materinščin, za tekmo jezikov, tekmo v jezikih. Človek lažje zdrži in se uveljavi v tej dostikrat hudo brezobzirni tekmi ne le zaradi svojega znanja, spretnosti, pridnosti, vztrajnosti, temveč tudi in dostikrat predvsem zaradi jezika, tudi zaradi svojega prvega jezika, zaradi materinščine, če mu je dala na pot v življenje tisto, kar človek kot človek v njem potrebuje.

Velika je torej odgovornost materinščine. Za vsakega človeka. Materinščina je namreč tista trdna in mirna podlaga, na katero se potem človek postavlja in ureja, v kateri se miselno giblje kakor riba v vodi, ko govori in piše, ko išče stik s seboj, z bližnjim, s snovmi.

Prenekaterikrat se človek v življenju znajde v položaju, ko je v zadregi ali celo v stiski prav zaradi svoje premajhne izurjenosti, razgledanosti, podkovanosti, spretnosti v izražanju. Počuti se neobgljenega, kakor onemulega, kakor brez rok in nog.

Takrat bi mogoče rad izrekel trdo besedo tudi o materinščini. In jo mogoče kdaj tudi izreče. V prenašnjosti. V ihti. V razočaranju. Pa se že prihodnji trenutek pokesa. Postavi stvari na pravo mesto.

Ni namreč kriva materinščina, če je kdo poražen. Kriv je človek sam, kriv njegov odnos do nje.

Materinščina namreč ni vsemogčni računalnik zunaj nas. Materinščina smo mi. Mi sami. S svojim odnosom do nje. S svojim razgledovanjem po nji. S svojo skrbjo zanjo. S svojim bogatenjem nje in s tem ne le sebe, temveč tudi svojih sodobnikov in potomcev, ki se ukvarjajo in se bodo kdaj ukvarjali z našo materinščino kot svojim temeljnim jezikom.

Materinščino moramo namreč sprosti izpopolnjevati dopolnjevati, razvijati, širiti, bogatiti, lepšati in krepiti, to pa je mogoče le s stanovitim delom in skrbjo zanjo. In če hočem skrbeti zanjo, jo moram doobro poznati, vedeti za vse njene dobre in slabe strani. In kako to vzem? Nič drugače kakor s preučevanjem in učenjem, stalnim učenjem.

Kolikor več podatkov namreč dam v računalnik, toliko več odgovorov lahko dobim iz njega. Kolikor več zahtev postavljamo materinščini, toliko bolj jo postavljamo v sredo življenja, toliko bolj jo napravljamo nepogrešljivo.

Povsod. Doma in na tujem. Seveda povsod v svojih okvirih in potrebah. Drugače med rojaki v Ameriki in Avstraliji, drugače v Nemčiji in na Švedskem, drugače na Tržaškem, na Koroškem in Porabju, drugače v mejah Jugoslavije.

Ampak nikjer ni mogoče materinščine samo izkoriščati, povsod se je je treba tudi učiti. In sicer vsak sam zase in čisto od začetka, pa vendar navezano na materinščino, obogateno z izkušnjami rodov pred njim in ob njem.

Mogoče so tele besede o nujnem učenju materinščine še najmanj potrebne vam, rojaki na tujem, saj se tega sami še predobro zavedate in vam je le težko dobiti časa in priložnosti za učenje, mogoče so teh besed bolj potrebni rojaki doma. Ampak povem vam novico, ki bo tudi vas razveselila: tudi rojaki doma so nazadnje le začeli sprevidovati, da se je tudi slovenščine treba učiti.

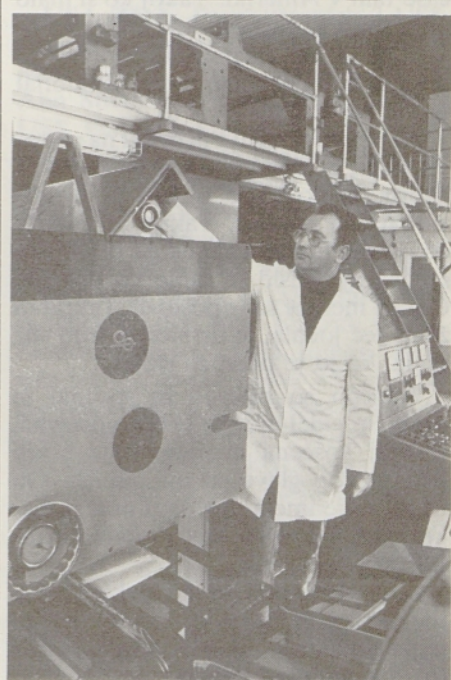
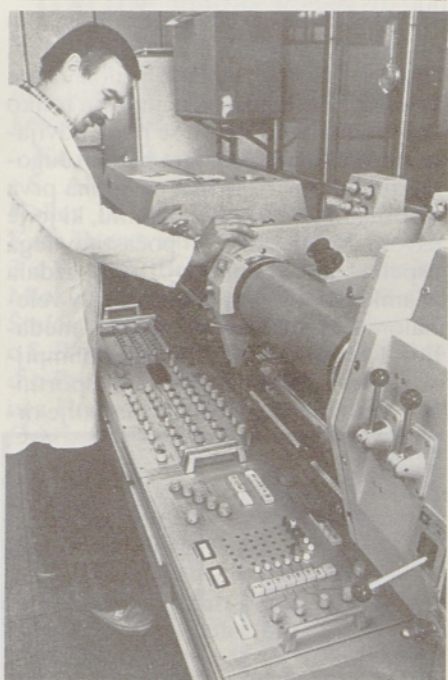
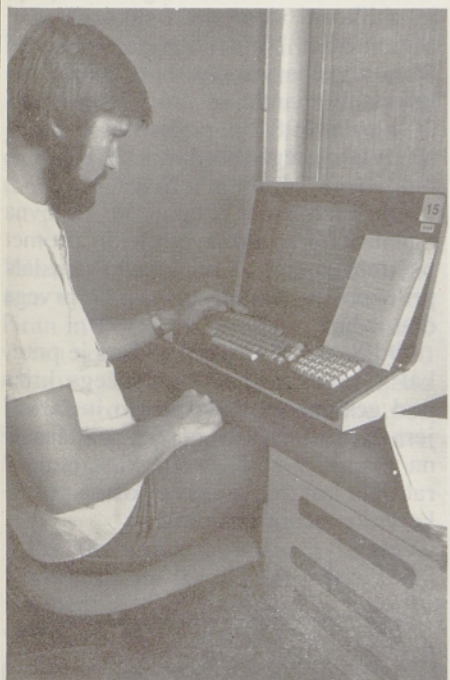
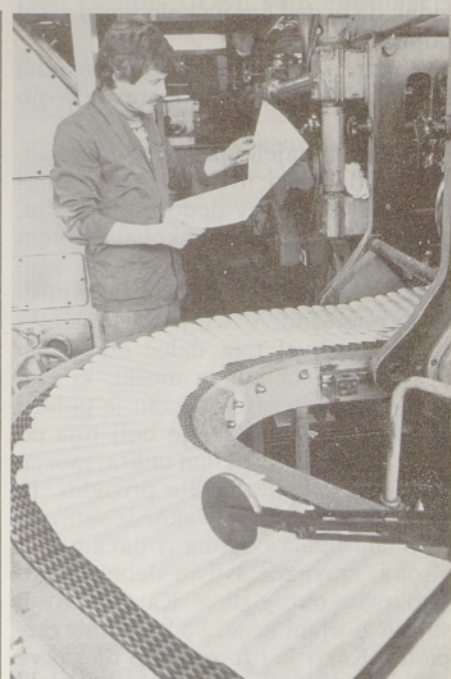
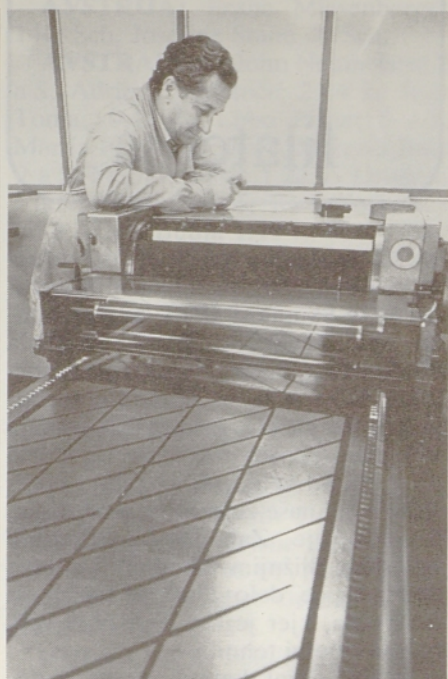
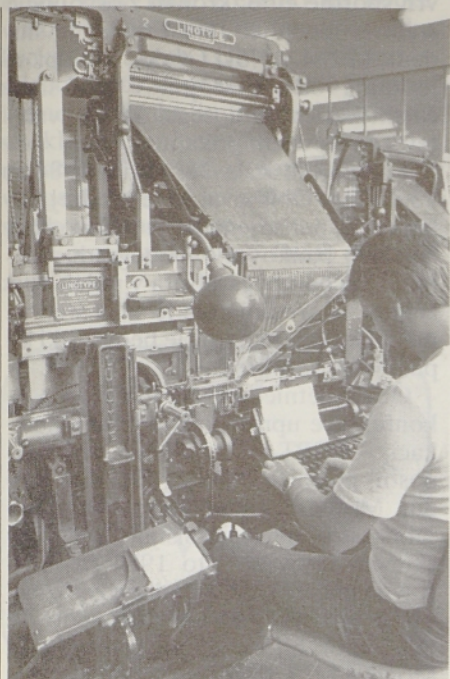
Janko Moder

mislimo na glas

Vrnitev

Vrnil se je po petdesetih letih. Zgaran in osivel, s prihranki. S tem denarjem si bo sin, ki se ukvarja z živinorejo, zgradil nov hlev. To je bilo že dogovorjeno vnaprej in sin je komaj čakal, da začno z gradnjo. Zdaj sta se prvokrat srečala in se nekam dolgo ogledovala, preden sta se objela. Podoben mi je, je pomislil oče, a še bolj postaven, kakršen sem bil v mladosti jaz. To ima po njej. Zgaran je in hudo

ČRNA UMETNOST ...

... V BELIH HALJAH

tiskarna delo – dom slovenskega tiska

časopisno in grafično podjetje delo

ljubljana, titova 35, telefon: 315-366

postaran, je pomislil sin o njem. Vnuk pa je čeblljal in sitnaril in bi najraje videl, da bi ded kar na kolodvoru začel odpirati kovčke.

Ženske so ostale doma, je povedal sin in pri tem mislil na mater in svojo ženo.

Potem so najeli taksi in se odpeljali. Pot je bila dolga. Mali Marček je kmalu zaspal z glavo v dedovem naročju, onadva pa sta se pomenkovala. Potem pa je utrujen od potovanja še sam napol zadremal. A ni spal. Le v misli se je pogreznil. V teh petdeset let, ki jih je preživel tam daleč od doma. Pravzaprav sta mu ta moški, ki sedi poleg njega in otrok, ki mu je položil glavo v naročje, zdaj še bolj tuja od tistih, ki jih je pustil tam onkraj morja. Nanju se bo moral šele privaditi. In ona, njegova žena? Kakor iz sanj mu je vstala njena podoba iz davnih dni: visoka, zravnana s tisto debelo rjavo kito, ovito okrog glave. Kako razkošni so bili ti njeni lasje, ko si je kito razpletla. Kako je hrepenel po njej prve čase tam v Ameriki. Takoj ko si malo prihranim, ti pošljem vozno karto. Potem pa je na to pozabil. Domov je pošiljal dolarje, a nič več ni obljubljal vozne karte.

Po petnajstih letih je prišel na materin pogreb. Ona ga je čakala na kolodvoru, ga krčevito objela in se mu zjokala na ramenu. Takrat je sklenil, da ostane doma. Oče pa ga je silil, da gre nazaj. Mislil je samo na dolarje. Čez tri mesece se je poslovil. Takrat ni žena več jokala, le ustnice je trdo stiskala, ko jo je objel za slovo...

Končno so prispeli in spoznal je snaho in videl njo. Še je bila postavna, le bolj koščena in njeni lasje v kiti oviti okrog glave so bili osiveli. Ob ustih pa je imela dve ostri potezi, kakor da bi jih velikokrat stiskala v zatajeni bolečini.

– Pa sem tukaj, se ji je nekam prisljano nasmehnil, ko jo je objel. Resno je prikimala: Ja, navsezadnje si le prišel. Saj je dolgo trajalo.

Potem so sedli k večerji in se o vsečem pogovarjali. Ko sta se mlada končno poslovila in odšla v kamro, mu je ona rekla: Nekaj bi te prosila.

Vprašujoče jo je pogledal.

Rada bi, je počasi povedala, da za naju kupiš grob pri cerkvi. Saj bi to lahko tudi sama, a sem želela, da to storiš ti. Veš, rada bi, da bi bila vsaj po smrti skupaj, če v življenju nisva bila tako dolgo. Pogledala ga je z vlažnimi očmi in hitro umaknila pogled. On pa je samo prikimal in svojo široko dlan položil na njeno roko.

Ina

filatelija

Ob 100-letnici izročitve prve železniške proge v Srbiji na relaciji Beograd–Niš je Skupnost JPTT izdala znamko za 5,00 din, ki je izšla 9. aprila 1984. Na znamki je prikazana prva lokomotiva iz tistih časov s potujočo pošto in glavna železniška postaja Beograd. Pomen izgradnje tega dela proge je bil velik, saj še vedno predstavlja del naše železniške magistrale, ki povezuje Zahodno in Srednjo Evropo z Bližnjim vzhodom. Likovna obdelava je delo Dušana Lačiča iz Beograda, kjer je tudi tiskana v večbarvni ofsetni tehniki.

Večina dežel, katerih športniki dosežejo vrhunske rezultate in s tem osvoje medalje na olimpijskih igrah, izda ob takšnih uspehih priložnostne znamke. Za Jugoslavijo je to še toliko bolj pomembno, saj so se prvič odvijale zimske olimpijske igre na tleh Jugoslavije in prav tu je bila osvojena prva srebrna medalja v veleslalomu, ki jo je osvojil Jure Franko. V počastitev tega uspeha je Skupnost JPTT izdala znamko z motivom tekmovalca v veleslalomu in srebrno olimpijsko medaljo. Tako bodo XIV. zimske olimpijske igre v zgodovini zimskih športnikov zaznamovane kot ene najbolje or-

ganiziranih tovrstnih iger na svetu, na katerih so se jugoslovanski smučarji v alpskih disciplinah, kot so Strel, Križaj, Cerkovnik, Kuralt, uvrstili v sam vrh športne elite, kronan z osvojitvijo srebrne medalje. Jure Franko je študent, ki živi v Novi Gorici, rodil pa se je leta 1962 v Postojni. V svoji smučarski karieri je dosegel že 23 uvrstitev v svetovnem pokalu.

Znamka je izšla 28. aprila 1984 za 23,70 din. Oblikoval jo je Andrej Milenković, natisnjena pa je v Zavodu za izdelavo bankovcev v Beogradu v tehniki večbarvnega ofseta v polah po 8 znamk. V sredini pole je slika srebrne medalje, katere avtor je beograjski kipar Nebojša Mitrić.

Ob 25-letnici ustanovitve Evropske konference uprav pošt in telekomunikacij – CEPT pa sta bili izdani priložnostni poštni znamki za 23,70 in 5,00 din. Motiv na znamkah je izbrala posebna strokovna komisija CEPT, kot skupen motiv za leto 1984 in predstavlja most, kot simbol zveze, izmenjave in komunikacije. Kot motiv je bilo uporabljeno delo umetnika iz Monaca M. J. Lariviera, grafično pa jo je oblikoval akademski slikar Andrej Milenković. Natisnjena je v Novem Sadu v večbarvni ofsetni tehniki v polah po 9 znamk. V prodajo je prišla 30. aprila 1984 v počastitev izredne seje plenarnega zasedanja CEPT, ki je bila 23. in 24. maja v Švici.

Ob vseh treh izdajah je Delovna organizacija za proizvodnjo in promet poštne znamke »Jugomarka« izdala priložnostni ovitek in ovitek prvega dne izdaje.

Od 8. do 15. maja 1984 pa je potekal v Jugoslaviji teden rdečega križa pod geslom »S humanostjo in razvojem do miru«. Zato je izšla priložnostna znamkica za 2,00 din, ki se je uporabljala kot doplačilo za poštno pošiljke v domačem prometu.

slovenski lonec

GORENJSKA NEDELJSKA »PRATA«

Sestavine: 50 dag prekajene vratovine, 25 dag belega kruha, 5 jajc, sesekljan zelen peteršilj, svinjsko debelo črevo ali volovsko črevo.

Meso operemo in ga damo kuhat v

dva litra vode. Skuhamo ga le napol, nato ga odstavimo in ohladimo. Medtem zrežemo kruh na kocke in ga malo navlažimo z juho, v kateri se je kuhalo meso. Prav tako zrežemo na kocke vratovino, in sicer na enako velike kocke kot kruh. Oboje stresemo v sledo. Nato stepemo jajca in jih prelijemo po kruhu in mesu, dodamo še sesekljan zelen peteršilj in dobro premešamo. Z mešanico napolnimo črevo, ga povežemo in pečemo, da dobi svetlo rumeno barvo.

K »prati« ponudimo solato ali kislo zelje.

vaš kotiček

Hišo, zgrajeno do III. gradbene faze, v turistično-smučarskem centru Mozirje v Savinjski dolini, prodam. Informacije dobite po telefonu Toronto (Kanada) na štev.: 416-683-9267 ali Celje (063) 24-057.

Vikend, opremljen, v Istri na Crvenem vrhu s prekrasnim pogledom na Piran in Portorož, prodam. Šest ležišč v treh sobah, garaža in čolnarna, 450 metrov urejene parcele, oddaljeno 100 metrov od morja. Ponudbe pod šifro »Lasten pomol-plaža« na upravo Rodne grude.

Prodam hišo na lepem kraju v Domžalah, na Rojah. Hiša je v tretji gradbeni fazi in primerna za manjšo obrt.

Niko Udovč, Oberwiesstrasse 24, 8645 Jone, SCHWEIZ, tel.: 055 28 24 54

Na Golniku prodam hišo, ki je v peti gradbeni fazi.

Anica Doma, 64204 Golnik 35

Vikend, legalno zgrajen na Uskovnici (Bohinj), 1.100 m nadmorske višine, zidan z opeko in obdelan z lesom, 10-ležišč, tloris 7 X 8 in 110 m² koristne površine, tekoča voda, možnost priključka na električno omrežje, prodam najboljšemu ponudniku.

Franc Medja, 61000 Ljubljana, Šarhova 32

TISKOVNI SKLAD

AVSTRIJA: Franc Miesenberger 140 Sch, Josefine Stane 40 Sch.

AVSTRALIJA: John Neumeister 2 a \$, Adriana Stepančič 2,14 £, Jože Tomac 0,45 £, Lubo Pirnat 5 a \$, Marija Podgornik 7 a \$, Marcela Bole 9 a \$, Matilda Ilesič 1,22 £, Dragica, Viktor Sitar 14 a \$, Karl Kocbek 7 US\$, Franc Budja 1,49 £, Franc Klemens 4,27 £, Zvonko Groznik 3,01 £, Michael Ulcej 2 a \$, Marjan Rožanc 2,26 £.

BELGIJA: Karel Romih 80 Bfr, Friderik Jošt 100 Bfr, Luiga Zornik 80 Bfr.

FRANCIJA: Julijana Črešner 55 FF, Jerner Bartel 10 FF, Ivan Hladnik 10 FF, Stanko Mikuš 30 FF, Therese Kastelic 40 FF, Viktor Durn 40 FF, Fani Roy 10 FF, Helene Jeras 10 FF, Antoine Jankovič 40 FF, Rozali Brenkovič 10 FF, Michel Grubič 40 FF, Elizabeta Šoln 10 FF.

HOLANDIJA: Ivan Šibret 23 Hfl.

ITALIJA: Alojzija Robida 10.000 Lit, Germano Marcelli 10.000 Lit.

JUGOSLAVIJA: Jože Kovačič 120 din, Jožica Muršec 120 din, Franc Slekovec 70 din.

KANADA: George Michelich 3 c \$, Alojz Krauthaker 5 c \$, August Koller 10 c \$, Peter Habjan 13 c \$, Katy Brozovich 4 c \$, Danica Sernek 3 c \$, Fam. Bergoc 5 c \$, Venceslav Mlekuz 18 c \$, Ivan Prijatelj 10 c \$, Štefan Pozvek 1 c \$, Marija Fartek 10 c \$, Tony Balazic 1 c \$, Yugoslav Radio Program, Thunder Bay 30 c \$, Janez Hočever namesto provizije 42 c \$, Cvetka Mogus 3 c \$, Leo Tomec 2 c \$, Ani Leskovec 1 c \$, Louis Zuly 10 c \$, Gregor Cernigoj 2 c \$, Louis Movrin 4 c \$, Maria Močnik 9 c \$, Marija Maučec 2 c \$, Jože Pahič 5 c \$, Anton Skok 1 c \$, Jože Zidar 10 c \$, Victor Benko 1 c \$, Matt Skerl 2 c \$, Jože Ivančič 7 c \$, Stanley Ambrožič 4 c \$, Tony Borkovič 9 c \$, Victor Habjan 2 c \$, Anna Peroš 2 c \$, Anna Leban 2 c \$, Tilka Komericki 2 c \$, Anton Mrakič 5 c \$, Ivan Bračko 7 c \$, Janez Skočir 1 c \$, Frank Skočir 2 c \$, Joe Gruden 2 c \$, Tony Kobal 2 c \$, Stanko Kosir 1 c \$, Mario Blasco 1 c \$, Franc Sodja 1 c \$, Angela Rebek 10 c \$, Slovensko kulturno društvo Simon Gregorčič 28 c \$, Franc Dvojmoč 7 c \$, Maria Sluban 4 c \$, Miroslav Puc 9 c \$, Marija Cernac 5 c \$, Francika Zobjek 2 c \$, Izabella Cegnar 1 c \$, Milena, Andrej Zupančič 10 c \$, Karlo Crepnjak 1 c \$, Leon Fister 8,80 c \$, Anna Kisilak 4 c \$, Stan Sraka 5 c \$, Terezija Belše 1 c \$.

ZR NEMČIJA: Štefka Klokow 12 DM, Wilhelmine Straus 7 DM, Ernest

Ditmaier 2 DM, Anita Novak 5 DM, Drago Sober 25 DM, Ignac Tomažič 5 DM, Ivanka Vute 5 DM, Franz Puschnik 12 DM, Franz Schreiner 5 DM, Ivan Gorjup 5 DM, Ivan Prašnikar 5 DM, Janez Rogan 7 DM, Jože Korbar 5 DM, Johann Kordiš 200 din, Ciril Smodiš 8 DM, Hedvika Michulski 5 DM, Albert Swetelschek 7 DM, Max Korošec 10 DM, Johann Mesaretz 5 DM, Ivan Štrucl 37 DM, Roman Pirc 400 din, Max Fröhlich 22 DM, Martin Herceg 10 DM, Slavko Rabuza 5 DM, Alojzija Alter 3 DM, Maria Schopf 400 din, Anton Gorše 2 DM, Alois Putre 3 DM, Justina Kramberger 10 DM.

ŠVEDSKA: Jože Skok 40 Skr, Amalia Penko 20 Skr, Feliks Jablanovec 10 Skr, Janez Slebič 5 Skr, Vinko Jelenko 20 Skr, Franc Franseus 20 Skr, Benedikt Koncut 10 Skr, Martin Hozjan 10 Skr, Anica Zemljič 20 Skr, Ivan Prša 15 Skr, Jože Ciglar 20 Skr, Antonija Petrina 10 Skr, Ivan Pucko 20 Skr.

ŠVICA: Janez Vrbnjak 10 Sfr, P. Zupan 6 Sfr, Anči Zorman Tantani ni 10 Sfr, Terezija Žnidaršič 400 din.

USA-ZDA: Frank Poznick 3 US\$, Angela Chemazar 4 US\$, Stanislav Mavri 1 US\$, Frank Zadnikar 7 US\$, Ann Stomar 4 US\$, Helen Cerar 8 US\$, Gabriela Pressler 2 US\$, Anna Buck 7 US\$, Anna Klarich v spomin na pok. soproga Josepha 3 US\$, Josie Remitz 1 US\$, Anthony Rozanec 5 US\$, Anton Rous 1 US\$, Alex, Josephine Gergar 4 US\$, Frances Vider 5 US\$, Frank Zsoks 3 US\$, Frank, Mary Slabe 2 US\$, Rose Krainik 4 US\$, Frances Tekavec 2 US\$, Emma Moravitz 1 US\$, Josefa Zokal 3 US\$, Jennie Jesenovc 4 US\$, Franc Kalan 10 US\$, Maria Dolyinka 3 US\$, Anna Mlekuz 1 US\$, Albert Jerala 1 US\$, Joseph Trebec 2 US\$, Francisca Arous 1 US\$, Charlie, Rosie Demchek 4 US\$, Antonia Sokolski 2 US\$, Gertrude Trinkaus 1 US\$, Frances Plevnik 8 US\$, Mary Šuštaršič 3 US\$, Antonia Lickar 4 US\$, Theresa Pucko 1 US\$, Viktoriana Pianekki 3 US\$, Mary A. Schwartz 3 US\$, Anita Bakalič 1,30 US\$, John Petach 3,75 US\$, Karl Valenčak 3 US\$, John Rovani 5 US\$, Raymond Kladnik 3 US\$, Frances Roschitz 4 US\$, Elizabeth Fortuna 2 US\$, Angela Bischof 5 US\$, Jennie Gorjanc 4 US\$, Minka Strasner 9,60 US\$, Alois Kosir 5 US\$, Julka Kramzar 4 US\$, Josephine Ortar 3 US\$, Matilda Simcic 3 US\$, Louis Straser 3 US\$, Tone Klepec 3 US\$.

Prispevki so bili vplačani do 30. aprila 1984. Uredništvo in uprava se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta.

**Pomembno je
biti pomemben,
a pomembneje je
biti prijazen**

Z računi, denarjem in vsemi drugimi denarnimi posli imam toliko dela in preglavic, da vse le z največjo težavo postorim.

Rešitev je tu. Ljudje so v svoji dolgi zgodovini razvili ustanovo, ki ji pravimo banka, da zanje opravi kopicico, večkrat tudi nadležnih ali morda celo nerešljivih denarnih problemov.

Že, a vendar imam pri tem težave. Vse banke so si tako podobne, vse imajo enako tehnologijo in skoraj enake, pogosto zelo muhaste elektronske pripomočke.

Res je, vsakomur med nami kdaj pa kdaj spodleti. Toda tisto, kar je najbolj pomembno, so stiki, odnosi med ljudmi. V Jugobanki to vemo in za to storimo kar največ. S strankami govorimo kot s sebi enakimi, kar ni težko, saj prihajajo k nam ljudje, ki so nam zelo podobni. Tudi oni so prijazni.

Vsi skupaj vemo, da je sicer pomembno biti pomemben, a da je še mnogo pomembneje biti prijazen. V takšnem ozračju zagotovo ni nikoli težko rešiti tudi najtežjih denarnih problemov.

**BANKA PRIJAZNIH LJUDI
JUGOBANKA**

**industrija
stavbnega
pohištva**
61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija
telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

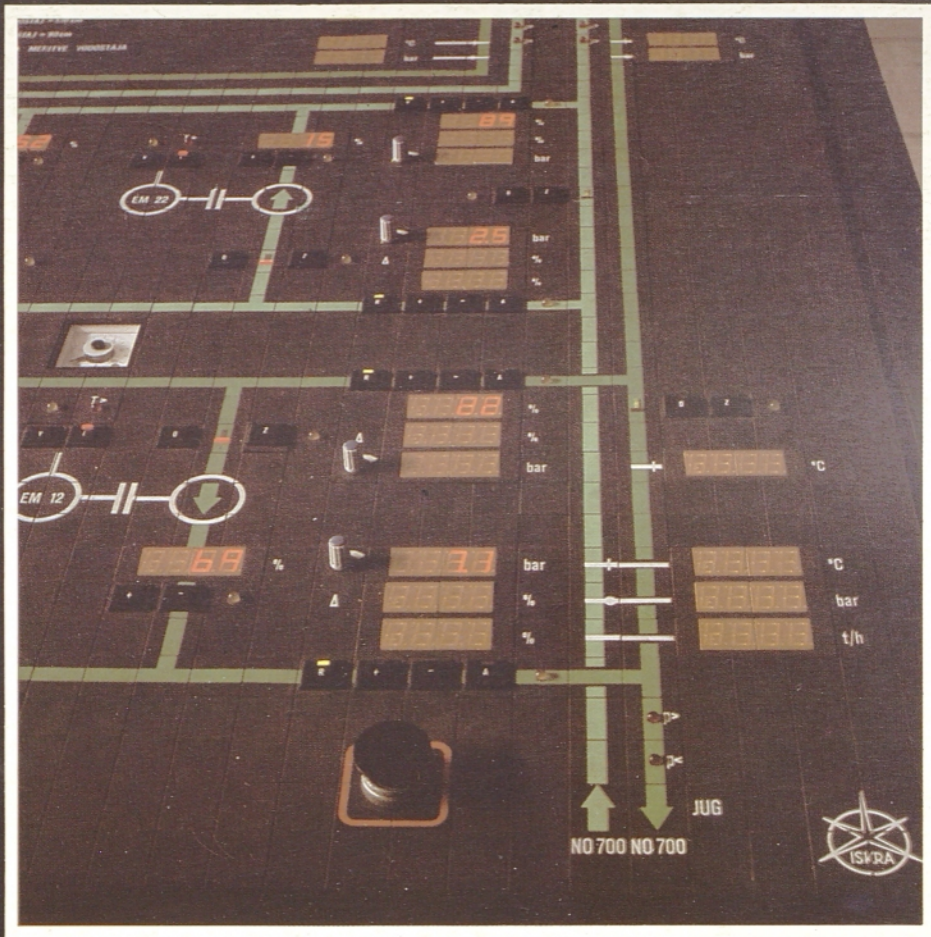

JELOVICA

PROGRAM OKEN S TROJNIM STEKLOM

TERMOBLEN PLUS

- odlična toplotna izolacija
 $k = 1,85 \text{ W/m}^2\text{K}$
- odlična zvočna izolacija 32 dB
- površinska zaščita z dvakratnim potapljanjem v lazurno sredstvo
- odlična nepropustnost za vodo in zrak
- kvalitetno steklo pittsburgh debeline 4 mm
- z vmesno žaluzijo Jelovica izboljšate toplotno izolacijo
- zastekleno s kvalitetnim trajno elastičnim kitom
- kvalitetno enoročno skrito okovje

Danes delamo
že za 21. stoletje

Iskra